

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Působení vlád Jamese Ramsayho MacDonalda
ve Velké Británii v letech 1929–1935 v reakcích
československého vyslanectví v Londýně**

Martina Podlesná

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

**Působení vlád Jamese Ramsayho MacDonalda
ve Velké Británii v letech 1929–1935 v reakcích
československého vyslanectví v Londýně**

Martina Podlesná

Vedoucí práce:

PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D za obětavý přístup, odborné rady a podnětné připomínky, které mi napomohly k sepsání této práce.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	NÁSTIN BRITSKÉ POLITIKY OD KONCE PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY DO ROKU 1928	8
2.1	Politický vývoj ve Velké Británii	14
3	JAMES RAMSAY MACDONALD A DRUHÁ LABOURISTICKÁ VLÁDA 1929–1931	20
3.1	James Ramsay MacDonald a Labouristická strana	20
3.1.1	Labouristická strana	23
3.2	Volby v roce 1929	25
3.3	Ustavení druhé labouristické vlády a její členové	28
3.4	Program a hlavní cíle vlády	31
3.4.1	Hlavní otázky zahraniční politiky	32
3.4.2	Hlavní otázky vnitřní politiky	37
3.5	Krise druhé labouristické vlády	44
4	NÁRODNÍ VLÁDA 1931–1935	50
4.1	Zastoupení Národní vlády do říjnových voleb	51
4.2	Volby v roce 1931 a členové vlády	52
4.2.1	Členové vlády	54
4.3	Program Národní vlády	56
4.3.1	Hlavní otázky zahraniční politiky	56
4.3.2	Hlavní otázky vnitřní politiky	63
4.4	Konec MacDonalldovy vlády	73

5	POVAHA ČESKOSLOVENSKO-BRITSKÝCH VZTAHŮ A REAKCE ČESKOSLOVENSKÉHO VYSLANECTVÍ V LONDÝNĚ NA BRITSKOU POLITIKU V LETECH 1929–1935	76
5.1	Reakce československého vyslanectví na britskou politiku v letech 1929–1935	78
6	ZÁVĚR	85
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	90
7.1	Nevydané prameny	90
7.2	Vydané prameny	91
7.3	Literatura	91
8	SEZNAM ZKRATEK	98
9	RESUMÉ	99
10	SEZNAM PŘÍLOH	100

1 ÚVOD

Britská Labouristická strana, jež se etablovala na konci 19. století, usilovala po celou dobu své existence o zvýšení své politické moci. Pozici vládnoucí strany se jí poprvé v britských dějinách podařilo získat v lednu 1924 za předsednictví sedmapadesátiletého Jamese Ramsayho MacDonalda. K moci se dostala v důsledku předčasných prosincových voleb z roku 1923, v nichž dosavadní vládnoucí Konzervativní strana v čele se Stanleym Baldwinem ztratila značné množství hlasů. I přesto, že labouristé nezískali většinu hlasů, tak sestavili menšinovou vládu, opírající se o podporu liberálních poslanců. První labouristická vláda se však neudržela u moci příliš dlouho a na podzim 1924 ji opět vystřídala konzervativní vláda Stanleyho Baldwina. Moci se poté labouristé chopili až v roce 1929, opět s MacDonaldem v čele.

Stěžejním bodem předkládané diplomové práce je působení druhé labouristické vlády a Národní vlády premiéra Jamese Ramsayho MacDonalda ve Velké Británii, přičemž práce je zpracována především na základě reakcí československého vyslance v Londýně, Jana Masaryka. Hlavní pozornost je tedy věnována událostem ve Velké Británii v letech 1929–1935 z hlediska nejen vnitropolitické situace, ale také na poli britské zahraniční politiky. Ohledně zahraniční politiky se práce zaměří především na britské vztahy s evropskými státy. Není pro ni tedy stěžejní zabývat se vývojem britských vztahů s mimoevropskými státy, snad pouze s výjimkou Spojených států amerických, jejichž podporu považovala Velká Británie za důležitou. Cílem práce rovněž není sledovat vztahy v rámci Britského impéria, s výjimkou obchodních vztahů, ani politický vývoj jednotlivých dominií. Práce se tedy pokusí nastínit, za jakých okolností se labouristé dostali v roce 1929 k moci, a hlavní problémy, s nimiž se druhá MacDonaldova vláda musela potýkat. Zaměří se především na hospodářské a finanční problémy státu, které se v průběhu roku 1931 v důsledku šířící se světové hospodářské krize

zhoršily na tolik, že vedly k politické krizi a pádu druhé labouristické vlády. Dále se práce bude věnovat programu posledního volebního období MacDonaldovy vlády a jeho následné demisi v roce 1935. Při zpracování práce se pokusím objasnit, zda pád vlády způsobily pouze hospodářské problémy země nebo zde existovalo více příčin. Zaměřím se tedy na otázku, z jakých důvodů MacDonald sestavil novou Národní vládu, skládající se kromě labouristů také ze členů Konzervativní strany a Liberální strany. Vynasnažím se současně vysvětlit hypotézu, týkající se postoje Konzervativní strany, která zastávala v Dolní sněmovně většinu, a mohla tak sestavit kabinet sama, avšak raději vyčkávala ve stínu Národní vlády. Dále se práce rovněž snaží charakterizovat, jakým způsobem se změnila zahraniční politika Velké Británie za MacDonaldovy vlády v porovnání s předchozí konzervativní vládou Stanleyho Baldwina a také, jaký vliv na labouristickou vnitřní i zahraniční politiku mělo působení Národní vlády.

Diplomová práce je tematicky rozčleněna do čtyř kapitol a několika dalších podkapitol. V první části práce, kapitole číslo dvě, je krátce nastíněn vývoj politické situace ve Velké Británii od konce první světové války až do roku 1929, tedy do nástupu druhé labouristické vlády Jamese Ramsayho MacDonalda. Tato kapitola charakterizuje velmocenské postavení Velké Británie, jež vyšla z války společně s ostatními mocnostmi Dohody jako vítěz, a směr její poválečné zahraniční politiky. Dále se kapitola věnuje vnitropolitickým problémům země pro pochopení následujících britských politických událostí a krátce shrnuje jednotlivé vlády, působící ve Velké Británii v průběhu 20. let 20. století, kterých se v tomto období vystřídalo celkem šest.

Následující kapitola číslo tři pak přibližuje samotnou osobnost Jamese Ramsayho MacDonalda, stručně charakterizuje jeho život a také díla. Kapitola rovněž krátce zmiňuje vývoj Labouristické strany, jež vznikla pod názvem Nezávislá labouristická strana v roce 1893 sloučením

několika levicových uskupení. Dále se tato část práce zabývá působením druhé labouristické vlády Jamese Ramsayho MacDonalda v letech 1929–1931. Přibližuje volby v roce 1929 a nástup labouristů k moci. Charakterizuje členskou základnu kabinetu a současně se zaměřuje na postavení, program a cíle druhé labouristické vlády. Analyzuje směr labouristické zahraniční politiky, přičemž se pokusí vytyčit hlavní body, v nichž se zahraniční politika druhé labouristické vlády lišila od zahraniční politiky předchozí konzervativní vlády. Práce se v této kapitole pokusí rovněž vysvětlit příčiny předčasného pádu druhé labouristické vlády a sestavení nové Národní vlády. Především se dotkne problematiky nezaměstnanosti a hospodářské krize, která dosáhla vrcholu v létě 1931, a vedla tak k politické krizi a rozvratu Labouristické strany.

K působení třetí MacDonaldovy vlády, takzvané Národní vlády, se obrací pozornost další části této práce. Tato kapitola číslo čtyři konkrétně představí složení kabinetu po jmenování vlády v srpnu 1931 do říjnových voleb v roce 1931. Poté uvede změny, ke kterým v kabinetu došlo po těchto volbách, z hlediska členského zastoupení. Pokusí se objasnit postoj Konzervativní strany, která měla v Dolní sněmovně většinu, a přesto nesestavila kabinet sama. Součástí této kapitoly jsou pak také program a cíle Národní vlády v období let 1931–1935. Zde se práce pokusí analyzovat, jakým způsobem byl v důsledku složení vlády ovlivněn program labouristů. Důraz je kladen především na politiku celních tarifů. Z hlediska zahraniční politiky se pak tato kapitola pokusí analyzovat, jak a pokud vůbec se změnil její směr za působení Národní vlády v porovnání s předchozí MacDonaldovou vládou.

Poslední kapitola se pak věnuje československému vyslanectví v Londýně, v jehož čele stál v období druhé a třetí MacDonaldovy vlády syn prvního československého prezidenta, Jan Masaryk. V této části je nejprve krátce zmíněn vývoj vztahů mezi československým státem a Velkou Británií, respektive československá snaha o navázání vztahů

s touto zemí. Dále tato kapitola analyzuje reakce československého vyslanectví v podobě zpráv Jana Masaryka, odesílaných pražskému ministerstvu zahraničních věcí, v jehož čele stál po celé období druhé a třetí MacDonaldovy vlády Edvard Beneš. Jednalo se o běžné a mimořádné politické zprávy a pak také o periodické politické zprávy, které shrnovaly politický vývoj ve Velké Británii za poslední čtvrtletí. Jan Masaryk v těchto zprávách informoval československé představitele nejen o veškerých otázkách britské zahraniční politiky, ale také o britské vnitropolitické situaci. V této části práce jsou pak zmíněny některé konkrétní reakce československého vyslanectví a korespondence mezi Edvardem Benešem a Janem Masarykem, věnující se britským postojům k aktuálním britským či celoevropským problematikám, týkajících se mimo jiné i československého státu, nebo také problematikám, o něž se českoslovenští představitelé nějakým způsobem zajímali. V kapitole jsou vybrány pouze některé konkrétní příklady, neboť Masarykovy zprávy, odeslané pražskému ministerstvu zahraničních věcí dosahovaly značně vysokého počtu.

Diplomová práce byla zpracována na základě vydaných i nevydaných pramenů a odborné literatury v českém, anglickém a německém jazyce, týkající se dílčích otázek britské vnitřní i zahraniční politiky. Opomenout však nelze ani odborné články v českém a anglickém jazyce, rozebírající toto téma.

Zásadním zdrojem informací při zpracování této práce byly politické zprávy z československého vyslanectví v Londýně, které vyslanec Jan Masaryk pravidelně odesílal pražskému ministerstvu zahraničních věcí, aby jej podrobně informoval o veškerém politickém dění ve Velké Británii, o zahraniční politice této země a rovněž o britských vztazích a postojích k Československu a ostatním evropským státům. Jedná se o celkem osm knih, obsahujících více než 440 politických zpráv, odeslaných do Československa v letech 1928–1935. Tyto knihy lze nalézt v Archivu

Ministerstva zahraničních věcí České republiky ve fondu Politická zpravodajství zastupitelských úřadů. Kromě těchto politických zpráv se v tomto archivu nachází také telegramy odeslané, jež československý ministr zahraničních věcí Edvard Beneš psal jednotlivým československým vyslanectvím, včetně londýnského, které se rovněž staly podstatným zdrojem informací k této diplomové práci. Archiv Ministerstva zahraničních věcí pak zpřístupňuje jednotlivá vydání sborníku *Zahraniční politika* s podtitulem *Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních*, obsahující několik podnětných článků, věnujících se britské politice. Pro svou práci jsem využila články z těchto sborníků z let 1922–1935.

Ze zahraniční literatury byla pro tuto práci významná díla samotného britského ministerského předsedy Jamese Ramsayho MacDonalda, která přispěla k nastínění směru britské labouristické politiky. Jednalo se o publikaci *The Socialist Movement*¹ či díla, která byla přeložena do českého jazyka, *Socialismus*² nebo *Zahraniční politika anglické strany dělnické*.³ Užitečné informace přinesla rovněž kniha *J. Ramsay MacDonald*⁴ od britské autorky Mary Hamiltonové či *Ramsay MacDonald, a Labour Tragedy?* od Duncana Wattse.⁵ Tito dva autoři zpracovali velmi podrobně životopis tohoto britského ministerského předsedy a Duncan Watts se ve své knize současně také věnoval analýze jednotlivých MacDonaldových vlád. Pro zpracování kapitol, věnujících se působení druhé labouristické vlády a Národní vlády, se pak staly stěžejní především dnes už klasické monografie *British Foreign Policy 1919–1939*⁶ od Paula Doerra, *British Foreign Policy since*

---

¹ MACDONALD, James Ramsay, *The Socialist Movement*, London 1931.

² MACDONALD, James Ramsay, *Socialismus*, Praha 1936.

³ MACDONALD, James Ramsay, *Zahraniční politika anglické strany dělnické*, Praha 1924.

⁴ HAMILTONOVÁ, Mary A., *J. Ramsay MacDonald*, Praha 1924.

⁵ WATTS, Duncan, *Ramsay MacDonald. A Labour Tragedy?*, London 1998.

⁶ DOERR, Paul W., *British Foreign Policy 1919–1939*, Manchester 1998.

*Versailles 1919–1963*⁷ od Williama Medlicotta, *Britain between the Wars 1918–1940*⁸ od Charlese Mowata a *Life in Britain between the Wars*⁹ od Lewise Charlese Bernarda Seamana. Paul Doerr a William Medlicott se ve svých dílech zaměřili na britskou zahraniční politiku po první světové válce. Přibližují především britský vliv na utváření mírového systému v meziválečné Evropě a představují směr zahraniční politiky jednotlivých britských vlád, včetně všech vlád Jamese Ramsayho MacDonalda. Charakterizují tedy hlavní cíle MacDonalldovy zahraniční politiky, podrobně se věnují britským vztahům především se Sovětským svazem, Spojenými státy americkými a také britskému postoji k Německu. Rozebírají rovněž jednotlivé mezinárodní konference, jichž se Velká Británie účastnila. Charles Mowat naopak zpracoval celkovou politickou a sociální situaci ve velké Británii v meziválečném období. Poskytl tak obraz všech důležitých událostí v období let 1918–1940 a rozebral zde hlavní problémy, s nimiž se MacDonalldovy vlády musely během svého působení potýkat. Lewis Charles Bernard Seaman se věnoval kulturním a sociálním otázkám. Pro tuto práci byla důležitá především kapitola, věnující se problematice nezaměstnanosti ve Velké Británii.

Z českých zdrojů pak byla pro tuto práci nejpřínosnější díla historika Jindřicha Dejmka, který se věnuje kromě jiného především vývoji československo-britských vztahů či dějinám československého ministerstva zahraničních věcí po vzniku československého státu. Mimo jiné také shromáždil vybrané odeslané telegramy Edvarda Beneše československým vyslancům v letech 1920–1935 a vydal je v publikaci *Edvard Beneš, cirkulární telegramy 1920–1935*.¹⁰ Z dalších děl Jindřicha Dejmka se pak pro tuto práci stala přínosem kniha *Nenaplněné naděje, politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–*

---

⁷ MEDLICOTT, William Norton, *British Foreign Policy since Versailles 1919–1963*, London 1968.

⁸ MOWAT, Charles Loch, *Britain between the Wars 1918–1940*, London 1955.

⁹ SEAMAN, Lewis Charles Bernard, *Life in Britain between the Wars*, London 1970.

¹⁰ DEJMEK, Jindřich (ed.), *Edvard Beneš. Cirkulární telegramy 1920–1935*, Praha 2002.

1938.¹¹ Při zpracování diplomové práce byla samozřejmě využita celá řada dalších odborných monografií a článků, které autorce poskytly další důležité informace.

---

¹¹ DEJMEK, Jindřich, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, Praha 2003.

2 NÁSTIN BRITSKÉ POLITIKY OD KONCE PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY DO ROKU 1928

První světová válka, jež skončila podpisem příměří v Compiègne v listopadu 1918, způsobila proměnu světového politického řádu a značně ovlivnila politiku Velké Británie i ostatních evropských zemí na celou řadu let. Velká Británie společně s ostatními předními mocnostmi Dohody, Spojenými státy americkými, Francií, Itálií a Japonskem, vyšla z války jako vítěz, tudíž budoucí postavení poražených Centrálních mocností, Německa, Rakouska, Maďarska, Turecka a Bulharska, a stanovení mírových podmínek spadaly do kompetence právě těchto pěti hlavních mocností.¹²

V následujících letech se hlavní náplní zahraniční politiky vítězných velmocí staly zajištění stability a míru ve světě a rovněž také jednání s poraženými státy. Jednání probíhala v Paříži¹³ od 18. ledna 1919.¹⁴ Cílem představitelů velmocí včetně Velké Británie, zastoupené ministerským předsedou Davidem Lloydem Georgem¹⁵ a ministrem zahraničních věcí Arthurem Jamesem Balfourem,¹⁶ bylo zajistit potrestání viníků války, zejména Německa. Představitelé vítězných mocností se na pařížské mírové konferenci současně zabývali také nastolením nového mírového pořádku v Evropě a nalezením nového uspořádání mezinárodních vztahů na základě demokratických principů, vycházejících

---

¹² SHARP, Alan, *The Versailles Settlement. Peace Making after the First World War 1919–1923*, Basingstoke 2008, s. 24.

¹³ Pařížská mírová konference probíhala v letech 1919–1920. Účastnilo se jí 27 států Dohody a 5 britských dominií. Hlavní slovo měli představitelé Spojených států amerických, Velké Británie a Francie – prezident Woodrow Wilson, David Lloyd George a Georges Clemenceau. Výsledkem bylo 5 smluv, podepsaných s jednotlivými Centrálními mocnostmi.

¹⁴ STEINER, Zara, *The Lights that Failed. European International History 1919–1933*, Oxford, New York 2005, s. 15.

¹⁵ David Lloyd George, první hrabě z Dwyforu (1863–1945).

¹⁶ Arthur James Balfour, první hrabě z Balfouru (1848–1930).

ze Čtrnácti bodů¹⁷ amerického prezidenta Wilsona.¹⁸

Cílem Velké Británie se po roce 1918 stalo nastolení takového poválečného uspořádání v Evropě, jež by zabránilo dalším konfliktům a zajistilo politickou i hospodářskou rovnováhu a klid v Evropě, aby se mohla věnovat vnitřním záležitostem impéria. Britské politické elity nepožadovaly tvrdé potrestání Německa jako například válkou těžce poznamenaná Francie, neboť nechtěly příliš oslabit německé postavení v Evropě. Obávaly se totiž posílení francouzských pozic, a proto se svým mírovým konceptem nakonec přikláněly spíše k návrhům amerického prezidenta Wilsona.¹⁹ Na druhé straně však poukazyvaly na nutnost zničit německé námořní síly a eliminovat německou moc v zámoří, jelikož chtěly zajistit prvořadé námořní postavení své země.²⁰

Výsledky pařížské konference tak byly v podstatě kompromisem mezi americkou, britskou a francouzskou představou poválečného uspořádání. Spojené státy americké a Velká Británie nebyly přesvědčeny o tom, zda mírové podmínky nejsou příliš zatěžující pro Německo, a vyjádřily jisté obavy o německou ekonomiku. Současně se také obávaly, že tvrdé podmínky vženou Němce do náručí bolševismu. Během 20. let 20. století se proto především Britové snažili Německu částečně ulehčit, neboť Londýn považoval hospodářskou obnovu Německa za nezbytně nutnou ke stabilizaci evropské ekonomiky. Oproti tomu Francouzi považovali mírové podmínky za příliš mírné a nedostačující. Projevovali strach z opětovného napadení Německem a z toho důvodu prosazovali bezpodmínečné dodržování Versailleské mírové smlouvy, podepsané

---

¹⁷ Prezident Wilson v těchto Čtrnácti bodech z 8. ledna 1918 formuloval podmínky pro mírová jednání. Požadoval mimo jiné omezení zbrojení, vyřešení koloniální otázky, vyklizení obsazených území, vytvoření hranic dle národnostního principu, autonomii pro národy Rakouska-Uherska a Osmanské říše, ukončení okupace Rumunska, Srbska a Černé Hory a také vytvoření nezávislého polského státu. Poslední bod se pak týkal vytvoření Společnosti národů.

¹⁸ LENTIN, Antony, *Germany. A New Cartage?*. In: *History Today* 62, 2012, 1, s. 21.

¹⁹ FERENČUHOVÁ, Bohumila, *Mírová konference, mírové zmluvy a nový evropský systém*. In: DEJMEK, Jindřich (ed.), *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011, s. 24–26.

²⁰ MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika*, Praha 2006, s. 34–35.

s Německem 28. června 1919.²¹ Velká Británie společně se Spojenými státy americkými proto uzavřely s Francií separátní smlouvy, garantující pomoc Francii v případě jejího napadení. Obě smlouvy však byly na sobě vzájemně závislé. Velká Británie smlouvu ratifikovala. Americký Kongres však odmítl ratifikovat veškeré mírové smlouvy, stanovené pařížskou mírovou konferencí. David Lloyd George proto sdělil francouzskému premiérovi Clemenceauovi, že Velká Británie nemůže bez americké pomoci dostát svým slibům.²²

S politikou udržení míru a stability v Evropě úzce souvisela také politika kolektivní bezpečnosti a odzbrojení, která se stala jednou z hlavních problematik, řešených v průběhu 20. let 20. století. Již během mírových jednání v Paříži byla kromě nařízení odzbrojení viníků války, stvrzených podpisy jednotlivých mírových smluv, projednávána také otázka amerického konceptu Společnosti národů.²³ Tato organizace měla sloužit jako garant zajištění míru a bezpečnosti ve světě. Měla nahradit starý systém rovnováhy sil novým systémem kolektivní bezpečnosti demokratických států. Jejím cílem bylo vyloučit válku jako prostředek politiky a zajistit mírové řešení všech sporů.²⁴ Organizace ovšem postrádala jakékoliv nástroje, jež by jí umožnily rychle a efektivně zasáhnout proti případným agresorům. Jejím členem se nesměly stát poražené státy ani vítězné Rusko, neboť zde probíhala občanská válka a západní velmoci se obávaly šíření bolševismu, který na východě posiloval své pozice. Členem organizace se nakonec nestaly ani Spojené státy

---

²¹ MACMILLANOVÁ, Margaret Olwen, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha 2004, s. 454–455.

²² BROŽ, Aleš, *Anglo-francouzská garanční smlouva*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 1, 1922, 1*, s. 177.

²³ Společnost národů byla organizací, navrženou prezidentem Wilsonem. Měla zajistit mír po první světové válce. Její Pakt, schválený v únoru 1919, se stal součástí všech pěti mírových smluv, podepsaných na pařížské mírové konferenci s Centrálními mocnostmi v letech 1919–1920. Hlavní slabinou této organizace byl ovšem fakt, že Spojené státy americké do ní nevstoupily.

²⁴ NOVOTNÝ, Lukáš, KODET, Roman, *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*, Plzeň 2013, s. 17.

americké, jelikož americký Kongres Wilsonův návrh neschválil, což Společnosti národů značně ubralo na významu.²⁵

Poté, co americký Kongres na konci roku 1919 neratifikoval Pakt Společnosti národů, Spojené státy americké se opět vrátily k politice izolacionismu, kterou zastávaly již před válkou.²⁶ Pozice arbitra bezpečnosti v Evropě se tak přenesla na Velkou Británii, která však byla po válečném konfliktu hospodářsky oslabena. Současně došlo také k částečnému podlomení jejího postavení v dominiích, jejichž pozice byla posílena separátním členstvím ve Společnosti národů. Nemohla se proto ve stejné míře angažovat ve všech částech světa a soustředila se hlavně na oblasti, kam směřovaly její zájmy; ty se však nacházely mimo evropský kontinent.²⁷

Londýn se nechtěl nechat zatáhnout do další války mezi Francií a Německem, a proto usiloval o zlepšení francouzsko-německých vztahů. Britský postoj se ovšem v tomto ohledu zcela lišil od francouzského, jelikož Paříž usilovala o zajištění bezpečnosti pro Evropu v podobě garančních smluv, podepsaných Brity. Pro Londýn byla však důležitá především otázka Impéria, nikoliv evropský kontinent. Snažil se proto vyhýbat jakýmkoliv závazkům, z nichž by vyplývala vojenská povinnost Velké Británie vůči ostatním evropským státům, neboť v případě evropského kontinentu britské zájmy končily na linii řeky Rýn a oblasti, nacházející se na východ od této linie, Brity v zásadě nezajímaly.²⁸

Během 20. let 20. století vznikla celá řada plánů a proběhlo několik spojeneckých konferencí, řešících hlavní mezinárodní problémy, tedy mimo jiné otázky ekonomické obnovy, německých reparací, kolektivní

---

²⁵ FERENČUHOVÁ, s. 24–25.; SHARP, s. 58–60.

²⁶ BROŽ, s. 177.

²⁷ NOVOTNÝ, KODET, s. 6–8.

²⁸ EBERSOLD, Bernd, *Machtverfall und Machtbewusstsein. Britische Friedens- und Konfliktlösungsstrategien 1918–1956*, München 1992, s. 12.; NOVOTNÝ, KODET, 32–34.

bezpečnosti či odzbrojení. V roce 1922 se konaly konference v Cannes²⁹ a v Janově,³⁰ zabývající se hospodářskými záležitostmi a plány ekonomické obnovy.³¹ Ovšem ani v jednom případě nedošlo k žádným zásadním dohodám. Na těchto konferencích se řešila také problematika německých válečných reparací. Francie požadovala přísné dodržování platebních podmínek, Berlín se však odvolával, že nemá dostatek finančních prostředků, a nemůže tak splátky dodržet. Tento spor ohledně plateb reparací nakonec vyvrcholil Rúrskou krizí³² v roce 1923.³³ Ta způsobila značné narušení britsko-francouzských vztahů.³⁴ Problematiku reparací se proto následně snažil řešit Dawesův³⁵ plán z roku 1924 a později také Youngův³⁶ plán z roku 1929, jimiž došlo k upravení splátek německých reparací ve prospěch Němců.³⁷

V oblasti odzbrojení se jediným reálným konceptem stal Esherův plán,³⁸ jenž byl ale nakonec v průběhu roku 1922 Francouzi i Brity odmítnut.³⁹ Rovněž návrhy, věnující se otázce zajištění bezpečnosti v Evropě, nezaznamenaly výrazné úspěchy. Mezi tyto koncepty patřil například Protokol o smírném vyřizování mezinárodních vztahů, který

---

²⁹ Konference v Cannes probíhala v lednu 1922 za účasti Velké Británie, Francie, Itálie, Spojených států amerických, Japonska a Německa. Projednávala otázku hospodářského oživení a reparací.

³⁰ Celoevropská hospodářská konference v Janově probíhala na jaře 1922 za účasti 29 států, včetně Sovětského Ruska a Německa. Úspěchem ruské a německé diplomacie se stalo uzavření rapalské smlouvy.

³¹ DVOŘÁČEK, Jan, *Janovská konference*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 1, 1922, 1, s. 165–166.

³² Francie a Belgie od ledna 1923 okupovaly centrum německého průmyslu – Porúří, protože Německo přestalo platit reparace. Němci na okupaci reagovali pasivní rezistencí.

³³ LOCKHART, Robert Hamilton Bruce, *Ústup ze slávy*, Praha 1935, s. 222–223.

³⁴ ORDE, Anne, *British Policy and European Reconstruction after the First World War*, Cambridge 1990, s. 226.

³⁵ Charles Gates Dawes (1865–1951) byl americký viceprezident v letech 1925–1929.

³⁶ Plán Američana Owena Younga (1874–1962) rozpočítal platby německých reparací na 59 let.

³⁷ ANONYM, *I. International Relations*. In: *Political Science Quarterly* 40, 1925, 1, s. 32–34.

³⁸ Reginald Baliol Brett, druhý vikomt Esher (1852–1930) navrhl v únoru 1922 snížit stav stávajících armád v době míru.

³⁹ YEARWOOD, Peter J., *Guarantee of Peace. The League of Nations in British Policy 1914–1925*, Oxford, New York 2009, s. 214, 218–224.

vešel ve známost jako Ženevský protokol⁴⁰ z roku 1924.⁴¹ Britové jej však nakonec neratifikovali v důsledku vypuknutí vnitropolitické krize.⁴²

Prvních pozitivních výsledků bylo dosaženo až Rýnským garančním neboli Locarnským paktem⁴³ z roku 1925, který představoval důležitý zlom v oblasti politiky kolektivní bezpečnosti, neboť Velká Británie po dlouhém úsilí dosáhla alespoň částečné dohody mezi Berlínem a Paříží. Francouzi souhlasili se vstupem Německa do Společnosti národů a Němci poprvé uznali své západní hranice.⁴⁴ Velká Británie byla ochotna zavázat se ke garanci Locarnského paktu a společně s Itálií se stala arbitrem nedotknutelnosti německo-francouzské a německo-belgické hranice.⁴⁵ Dalším důležitým dokumentem v oblasti bezpečnosti, jímž se Velká Británie a dalších 14 států zavázaly k vyřazení války jako prostředku mezinárodní politiky, byl pak Briand-kellogův⁴⁶ pakt z roku 1928.⁴⁷

První světová válka a především snaha předejít dalšímu konfliktu tedy jasně udaly směr, jakým se ubírala zahraniční politika Velké Británie a ostatních evropských i mimoevropských států. Důsledky války se však značně projeví také v oblasti britské vnitřní politiky.

---

⁴⁰ Ženevský protokol byl prosazován britským a francouzským premiérem Jamesem Ramsayem MacDonaldem (1866–1937) a Édouardem Herriotem (1872–1957). Měl obsahovat především 3 aspekty – bezpečnost, omezení zbrojení a arbitráž.

⁴¹ MEDLICOTT, William Norton, DAKIN, Douglas, LAMBERT, Margaret (eds.), *Documents on British Foreign Policy 1919–1939, Series I., Vol. II.*, London 1968, s. 5.

⁴² WINKLER, Henry R., *The Emergence of a Labor Foreign Policy in Great Britain 1918–1929*. In: *The Journal of Modern History* 28, 1956, 3, s. 257.

⁴³ Locarnský pakt byl podepsán během konference v Locarnu, jež probíhala od 5. do 16. října 1925. Signatáři paktu byly Francie, Velká Británie, Belgie, Itálie a Německo.

⁴⁴ KAČER, Karel, *Deset let práce pro ideu odzbrojení. II. Locarno*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, 1, s. 781.

⁴⁵ PROCHÁZKA, Rudolf, *Haag a Ženeva*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, 1, s. 1297.

⁴⁶ Aristid Briand (1862–1932) byl francouzským ministrem zahraničních věcí. Frank B. Kellog (1856–1937) byl americkým ministrem zahraničních věcí.

⁴⁷ PROCHÁZKA, s. 1298–1299.

2.1 Politický vývoj ve Velké Británii

Velká Británie vyšla z první světové války jako vítěz, přesto ale byla stejně jako ostatní evropské země válečným konfliktem také značně poznamenána. Hlavní boje se sice odehrávaly mimo Britské ostrovy, přesto si válka vyžádala několik set tisíc mrtvých a obrovské finanční výdaje.

Velká Británie v poválečném období usilovala o udržení statutu největší hospodářské, námořní a globální velmoci. Z hlediska územního rozšíření impéria se její představy podařilo naplnit, neboť Společnost národů jí v podobě mandátů přiznala část kolonií, jež vlastnily Centrální mocnosti. Díky článku 119 Versailleské mírové smlouvy,⁴⁸ který Německu nařídil vzdát se všech zámořských držav, byla Velká Británie pověřena správou Německé jihozápadní Afriky, části Německé východní Afriky, Toga a Kamerunu, a také ostrova Nauru.⁴⁹ Na úkor bývalé Osmanské říše jí pak byl přiřčen mandát nad Palestinou, Transjordánskem a Irákem.⁵⁰ Dosáhla tak největšího územního rozsahu v britských dějinách, paradoxně však Britské impérium z 19. století již skončilo.⁵¹ Snaha udržet si pozici nejbohatšího státu světa se však ukázala mnohem problematičtější, neboť během válečného konfliktu britské hospodářství značně utrpělo. Velká Británie totiž válku z velké části financovala a i přesto, že disponovala silnou průmyslovou základnou, tak byla během válečných let nucena zadlužit se u Spojených států amerických.⁵²

---

⁴⁸ Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky, dále (AMZV), fond Mírová konference v Paříži a reparace 1918–1938, karton 47, inv. č. 84, *Traité de Paix entre les Puissances Alliées et associées et l'Allemagne et Protokole signés à Versailles, le 28 juin 1919*. Mírová smlouva mezi Mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919, s. 141.

⁴⁹ FERGUSON, Neil, *Britské impérium*, Praha 2007, s. 332.

⁵⁰ ANONYM, *Franco-British Convention on Certain Points Connected with the Mandates for Syria and the Lebanon, Palestine and Mesopotamia*. In: *The American Journal of International Law* 16, 1922, 3, s. 122.

⁵¹ FERGUSON, s. 334.

⁵² MACMILLANOVÁ, s. 191.

Meziválečné období se ve Velké Británii vyznačovalo érou reformních aktivit v podobě rozšíření zdravotních služeb a vzdělání, pojištění v nezaměstnanosti, důchodového pojištění a ženské emancipace.⁵³ Důležitým aspektem britského meziválečného vývoje byla ale také politická nestabilita. Britské vlády se musely potýkat s irskou otázkou⁵⁴ a problémy uvnitř Impéria, neboť zde sílila nacionální hnutí, a především také s hospodářskými problémy a otázkou nezaměstnanosti, jejíž výše vzrostla k roku 1921 na 2 miliony nezaměstnaných.⁵⁵ Takto tíživá situace vyústila v první polovině 20. let 20. století v hospodářskou krizi, jejímiž příčinami byly mimo jiné především pokles vývozu a ztráta zahraničních trhů. Britové se tomuto stavu pokusili zabránit snížením cen, ovšem výsledky těchto snah byly anulovány poklesem cizích měn. Stav britského hospodářství zhoršovala ještě skutečnost, že Britové museli splácet dluh Spojeným státům americkým, jehož výše byla k březnu 1922 více jak 4,1 miliard dolarů.⁵⁶

První vládou, jež musela řešit tyto problémy, byla koalice Liberální a Konzervativní strany, která stála v čele státu již za války. Premiérem této koaliční vlády se stal David Lloyd George. V roce 1922 se ale konzervativní část vlády rozhodla z koalice vystoupit, a ministerský předseda proto podal již 19. října demisi. Liberální strana tímto v podstatě skončila jako politická síla ve Velké Británii a během 20. století se jí již nikdy nepodařilo ve volbách zvítězit. V tomto ohledu ji v podstatě nahradila Labouristická strana. Po demisi Davida Lloyd George, král Jiří V.⁵⁷ povolal k sestavení nové vlády člena Konzervativní strany

---

⁵³ V roce 1918 bylo ženám přiznáno pasivní volební právo a v roce 1928 aktivní volební právo.

⁵⁴ Irský svobodný stát vznikl 6. prosince 1922 po podpisu anglo-irské smlouvy. V letech 1922–1937 byl jedním z 5 britských dominií.

⁵⁵ SEAMAN, s. 35.

⁵⁶ SIEGFRIED, André, *Dnešní Anglie. Její hospodářský a politický vývoj*, Praha 1926, s. 93, 115.; ANONYM, *Zahraniční přehledy, Anglie*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 1, 1922, 1, s. 1116.

⁵⁷ Jiří V. (1865–1936) byl králem Spojeného království Velké Británie a Irska a císařem Indie v letech 1910–1936.

Andrewa Bonara Lawa,⁵⁸ který tak poprvé od roku 1916 sestavil vládu jedné strany. V listopadu se konaly volby, v nichž nová vláda uhájila své postavení a získala většinu nad Liberální i Labouristickou stranou.⁵⁹ Andrew Bonar Law ovšem nestál v čele vlády příliš dlouho a v květnu následujícího roku byl nucen ze zdravotních důvodů odstoupit.⁶⁰

Novým ministerským předsedou byl 23. května 1923 jmenován konzervativní politik Stanley Baldwin.⁶¹ Tato nová vláda se rozhodla řešit hospodářské problémy zavedením celního protekcionismu. Aby se přesvědčila o správném směru své politiky a upevnila své postavení, rozhodla se vyhlásit na začátek prosince 1923 nové volby. Ty ale nedopadly pro Konzervativní stranu příliš dobře. Zůstala sice nejsilnější stranou, ale oproti předchozím volbám ztratila přes 100 000 hlasů, zatímco labouristé a liberálové výrazně získali. Konzervativcům zůstalo 258 křesel. Labouristé získali 191 a liberálové 158 křesel, společně tak mohli Konzervativní stranu v Dolní sněmovně přehlasovat.⁶² Naskýtaly se tak v zásadě pouze dvě možnosti. První variantou byl návrat ke koaliční vládě, ta však nebyla v Británii příliš populární, proto zvítězila druhá možnost, tedy vytvoření menšinové vlády.⁶³ Stanley Baldwin se po tomto neúspěchu rozhodl rezignovat a ve funkci ministerského předsedy jej nahradil vůdce druhé nejsilnější strany James Ramsay MacDonald, jakožto první labouristický premiér v britských dějinách.⁶⁴

Tato nová dělnická menšinová vláda, jež se musela opírat o podporu Liberální strany, se ujala moci 23. ledna 1924. Většina

---

⁵⁸ Andrew Bonar Law (1858–1923) byl od roku 1922 vůdcem Konzervativní strany po Austenu Chamberlainovi. Od 23. října 1922 zastával funkci ministerského předsedy. V květnu 1923 však musel odstoupit ze zdravotních důvodů a krátce poté zemřel na rakovinu hrtanu.

⁵⁹ ANONYM, *The British Election*. In: *Advocate of Peace through Justice* 84, 1922, 11, s. 399.

⁶⁰ ORDE, 221.

⁶¹ Stanley Baldwin, první hrabě z Bewdley (1867–1947) zastával funkci ministerského předsedy celkem třikrát, od května 1923 do ledna 1924, dále pak od listopadu 1924 do června 1929 a nakonec od června 1935 do května 1937.

⁶² MACLEOD, Ian, *Neville Chamberlain*, London 1961, s. 99.

⁶³ NOVOTNÝ, KODET, s. 49.

⁶⁴ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 86.

evropských států měla od ní velká očekávání. Předpokládaly, že se značně změní jak vnitřní tak zahraniční politika Londýna, zvláště ve vztazích k Německu a Francii. MacDonald kromě funkce ministerského předsedy zastával současně funkci ministra zahraničních věcí, a z této pozice tak musel řešit problémy francouzské okupace Porúří a reparačních záležitostí, jejichž vyřešení považoval za podmínku k jednání o kolektivní bezpečnosti v Evropě. Reparační otázka byla za MacDonalldovy první vlády dočasně rozřešena přijetím Dawesova plánu a reálné se zdálo také nalezení řešení v otázce kolektivní bezpečnosti v podobě takzvaného Ženevského protokolu.⁶⁵

Jeho přijetí se však nakonec nekonalo v důsledku vypuknutí vládní krize, k níž došlo v souvislosti s takzvanou aférou Zinověvova dopisu.⁶⁶ Dopis, podepsaný vůdcem Kominterny Grigorijem Zinověvem⁶⁷ a jediným britským členem jejího předsednictva Arthurem MacManusem,⁶⁸ byl zveřejněn 25. října 1924 a vyzíval britské komunisty k aktivizaci a přípravě bolševické revoluce. Dopis byl sice podvrh, přesto ale v souvislosti s panujícím strachem ze šířícího se komunismu vyvolal ve Velké Británii napětí. Labouristé nebyli schopni čelit takovému tlaku a ve volbách 29. října utrpěli porážku.⁶⁹

Z voleb vyšla jako vítěz Konzervativní strana, která oproti labouristům a jejich 151 křeslům ve sněmovně získala přes 8 milionů hlasů a 419 křesel. Ministerským předsedou se tak stal opět Stanley Baldwin, funkci kancléře pokladu získal sir Winston Churchill⁷⁰ a ministrem zahraničních věcí se stal sir Austen Chamberlain.⁷¹ Nový šéf Foreign Office vyřešil panující napětí a obavy ze sovětského vlivu ve

---

⁶⁵ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 97, 102–104.

⁶⁶ MORGAN, Austen, *J. Ramsay MacDonald*, Manchester 1987, s. 102.

⁶⁷ Grigorij Jevsejevič Zinověv (1883–1936) byl bolševický revolucionář a sovětský politik.

⁶⁸ Arthur MacManus (1889–1927) byl předseda britské Komunistické strany (*Communist Party of Great Britain*), existující v letech 1920–1991.

⁶⁹ DOERR, s. 82–83.

⁷⁰ Sir Winston Leonard Spencer-Churchill (1874–1965).

⁷¹ Sir Joseph Austen Chamberlain (1863–1937).

Velké Británii v roce 1927 přerušením diplomatických vztahů se Sovětským svazem.⁷² V otázce kolektivní bezpečnosti zastával spíše rezervované stanovisko a ihned po svém nástupu do funkce zamítl Ženevský protokol. Politika ostatních zemí ho příliš nezajímala, pokud nevedla k narušení evropského míru. V roce 1925 byl ochoten souhlasit pouze s Locarnským paktem, v následujících letech se však snažil postupovat v souladu s dominii a britskou politiku zaměřil na vnitřní problémy a vztahy ke koloniím.⁷³

Baldwinova vláda musela čelit hospodářským a sociálním problémům. Winston Churchill se v roce 1925 pokusil posílit britskou ekonomiku návratem ke zlatému standardu, jakožto symbolu bezpečné měny.⁷⁴ Vysoká míra nezaměstnanosti však zvyšovala sociální napětí, jež v květnu 1926 vyústilo ve stávkou horníků, kteří reagovali na snížení mezd. Za horníky se postavila národní odborová centrála *Trade Union Congress (TUC)*, jež vyhlásila od 4. května generální stávkou, během níž byla zastavena práce téměř ve všech průmyslových odvětvích i obchodu. Základní služby byly zajišťovány pouze díky vojákům či dobrovolníkům například z řad studentů. Konzervativní vláda odmítla nutit majitele dolů k ústupkům a na generální stávkou reagovala v roce 1927 vyhlášením zákona, který zakazoval stávky.⁷⁵ TUC se snažila nalézt mírové řešení, nakonec ale odbory stávkou v polovině května 1926 odvolaly. Horníci v ní přesto pokračovali až do listopadu 1927. Opoziční Labouristická strana přišla s opravným návrhem, v němž zdůrazňovala bídný stav průmyslu, zejména uhelného. Její návrh však byl v listopadu 1928 zamítnut.⁷⁶

---

⁷² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 1, 1. mimořádná politická zpráva ze 4. ledna, s. 3.

⁷³ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 112–113.

⁷⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 104, 2. periodická politická zpráva z 16. srpna, s. 13.

⁷⁵ EWING, Keith D., GEARTY, Connor A., *The Struggle for Civil Liberties. Political Freedom and the Rule of Law in Britain 1914–1945*, Oxford 2000, s. 213.

⁷⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 31, 1. periodická zpráva politická z 2. dubna, s. 9–10.

Po zbytek působení Baldwinovi vlády do roku 1929 zůstala míra nezaměstnanosti i nadále vysoká.⁷⁷

V důsledku událostí druhé poloviny 20. let 20. století se pozice Konzervativní strany zhoršovala, zatímco popularita opoziční Labouristické strany rostla, což se projevilo v následujících volbách.⁷⁸

Po první světové válce se hlavní otázkou mezinárodních vztahů stala problematika zajištění politické a hospodářské stability v Evropě, kolektivní bezpečnosti a odzbrojení. Spojené státy americké se do evropských záležitostí nechtěly příliš vměšovat, roli arbitra tak přenechaly Velké Británii. Evropské státy však nedokázaly nalézt společné řešení, jež by vyhovovalo všem. Veškeré snahy na omezení zbrojení tak selhaly. Shodly se pouze na Rýnském garančním paktu, který garantoval německé hranice s Francií a Belgií, a Briand-kellogově paktu, který zakázal válku jako prostředek mezinárodní politiky. Z hlediska britské vnitřní politiky se meziválečná doba vyznačovala politickou nestabilitou. Během 20. let 20. století se v Británii vystřídalo celkem šest vlád, které musely čelit hospodářským i sociálním problémům.

---

⁷⁷ SEAMAN, s. 36–39.

⁷⁸ Tamtéž, s. 42.

3 JAMES RAMSAY MACDONALD A DRUHÁ LABOURISTICKÁ VLÁDA 1929–1931

Meziválečná doba byla pro Velkou Británii hned z několika důvodů ambivalentním obdobím. Na jednu stranu se jednalo o velice klidnou éru, neboť s končící válkou nastala všeobecně panující úleva a nadšení. Na druhou stranu však důsledky války způsobily Británii značné vnitřní problémy, především v hospodářské oblasti. Během 20. let 20. století se zde vystřídalo hned několik vlád, z nichž nejdéle byla u moci vláda Konzervativní strany v čele se Stanleym Baldwinem.

K moci se na poměrně krátkou dobu dostala poprvé v dějinách také Labouristická strana, vedená Jamesem Ramsayem MacDonaldem. Tento ministerský předseda se sice během svého prvního funkčního období neudržel u moci příliš dlouho, ovšem 20. léta ani zdánlivě neznamenal konec jeho premiérské kariéry. Funkci ministerského předsedy pak zastával ještě dvakrát, v období druhé labouristické vlády v letech 1929–1931 a následně poté stál rovněž v čele Národní vlády v letech 1931–1935.⁷⁹

3.1 James Ramsay MacDonald a Labouristická strana

James Ramsay MacDonald se narodil 12. října 1866 v rybářské vesnici Lossiemouth v severním Skotsku.⁸⁰ Byl nemanželským synem zemědělského dělníka Johna MacDonalda a služebné Anne Ramsay. Vyrůstal v poměrně chudém venkovském prostředí a toužil po kariéře učitele. V roce 1885 se přestěhoval do Bristolu, kde působil jako asistent kněze. Zde se připojil k marxistické Sociálně demokratické federaci (*Social Democratic Federation*,⁸¹ SDF).⁸²

---

⁷⁹ MOWAT, s. 353, 413.

⁸⁰ HAMILTONOVÁ, s. 49.

⁸¹ SDF byla britská socialistická organizace založená v roce 1881 marxisticky orientovanými dělníky a intelektuály. Stala se jednou ze zakládajících skupin Labouristické strany.

⁸² MORGAN, Kevin, *Ramsay MacDonald*, London 2006, s. 5–6.

V druhé polovině 80. let 19. století se jedenadvacetiletý MacDonald odstěhoval do Londýna, kde studoval a současně pracoval jako administrativní pracovník. V této době však těžce onemocněl a byl nucen studia zanechat.⁸³ Během pobytu v Londýně vstoupil do levicově orientované Fabiánské společnosti (*Fabian Society*).⁸⁴ V roce 1888 se stal sekretářem irského obchodníka Thomase Lougha,⁸⁵ později zvoleného do Dolní sněmovny za Liberální stranu. Díky Loughovi se MacDonald ocitl v londýnských politických kruzích a na krátkou dobu se stal liberálem. Už v roce 1894 se ovšem liberalismu vzdal a stal se členem Nezávislé labouristické strany (*Independent Labour Party*, ILP), za niž v roce 1895 neúspěšně kandidoval do parlamentu.⁸⁶

Rok 1896 znamenal zásadní krok především pro MacDonaldův soukromý život, jelikož se oženil s Margaret Ethel Gladstone.⁸⁷ S manželkou žili v Lincoln's Inn Fields v Holbornu, často však cestovali do zahraničí, což MacDonaldovi umožnilo seznámit se s politickou a hospodářskou situací jiných zemí. Roku 1900 byl jmenován tajemníkem dělnického výboru a opět neúspěšně kandidoval do parlamentu.⁸⁸ Během další kandidatury v roce 1906 už však zaznamenal úspěch a brzy se prokázal jako znamenitý řečník. V roce 1911 se stal na tři roky vůdcem Labouristické strany.⁸⁹ Během první světové války však McDonaldova popularita klesla. Na rozdíl od většiny členů strany totiž zastával protiválečné stanovisko a nechtěl, aby se Velká Británie do konfliktu zapojila.⁹⁰

---

⁸³ HAMILTONOVÁ, s. 55–56.

⁸⁴ Fabian Society je britská socialistická společnost z roku 1884, jejímiž zakladateli byli spisovatel George Bernard Shaw (1856–1950), publicista Sidney James Webb, první baron Passfield (1859–1947) a jeho manželka Beatrice Webb (1858–1943).

⁸⁵ Thomas Lough (1850–1922) byl britský liberální politik.

⁸⁶ MACDONALD, *Zahraniční politika anglické strany dělnické*, s. 5–6.

⁸⁷ Margaret Ethel Gladstone (1870–1911) byla britská feministka a usilovala o zlepšení práv žen. Z manželství MacDonaldových vzešlo 6 dětí.

⁸⁸ STEED, Wickham, *Labour Party*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 3, 1924, 1, s. 94.

⁸⁹ THOMPSON, Noel, *Political Economy and the Labour Party*, New York 2006, s. 63.

⁹⁰ MORGAN, Austen, s. 23–25, 38, 59.

MacDonaldův kariérní vzestup začal až po válce. V roce 1922 se stal opět předsedou Labouristické strany a na začátku roku 1924, po pádu Baldwinova kabinetu, jej král jmenoval ministerským předsedou.⁹¹ MacDonald sestavil menšinovou vládu, v níž současně zastával funkci ministra zahraničních věcí. V průběhu své vlády usiloval především o posílení postavení Společnosti národů, uklidnění mezinárodních poměrů a také o zlepšení vztahů se Sovětským svazem.⁹² Funkci však zastával necelý rok, neboť v důsledku aféry takzvaného Zinověvova dopisu a obvinění strany ze spolupráce s komunisty labouristé ztratili podporu obyvatelstva. V následujících volbách zvítězila Konzervativní strana, jež se v čele s Baldwinem udržela u moci až do roku 1929, kdy ji opět nahradili labouristé s MacDonaldem v čele.⁹³

Během svého života napsal MacDonald celou řadu spisů, v nichž se zabýval vývojem a aspekty socialistického hnutí. Věnoval se vzniku socialismu všeobecně a posléze jeho rozvoji v jednotlivých zemích včetně Velké Británie. Do svých děl promítl také vlastní představy, jak by měl socialismus vypadat v praxi. MacDonald byl zastáncem reformního socialismu, nechtěl revoluční přeměnu kapitalistické společnosti. Na rozdíl od teoretika socialismu Karla Marxe naopak upřednostňoval spíše evoluční vývoj, tedy postupné přetvoření společnosti ve společnost socialistickou. Zastával názor, že orgánem této přeměny má být stát, jehož se socialisté mají zmocnit parlamentní cestou.⁹⁴

Již v předválečném období napsal díla *Socialism and Society* z roku 1905, *Socialism* z roku 1907, *Socialism and Government* z roku 1909 a *The Socialist Movement* z roku 1911. V roce 1918 pak následovala kniha *Socialism after the War* a v roce 1921 pak *Socialism, Critical and Constructive*. Kromě těchto spisů, zabývajících se

---

⁹¹ WATTS, s. 8.

⁹² MACDONALD, *Socialismus*, s. 205.

⁹³ MACDONALD, *Zahraniční politika anglické strany dělnické*, s. 8.

⁹⁴ MACDONALD, *Socialismus*, s. 206.

socialismem, napsal také řadu děl, pojednávajících o jeho cestách do zahraničí.⁹⁵

3.1.1 Labouristická strana

Britská Labouristická strana patřila mezi levicově orientované politické strany, které reprezentovaly zájmy dělnické třídy.⁹⁶ Její počátky lze vidět již v druhé polovině 19. století, kdy došlo ke zvolení prvních zástupců dělníků, tedy představitelů odborů, do Dolní sněmovny. Ti však prozatím postupovali ve shodě s Liberální stranou.⁹⁷ Samotný vznik strany je datován rokem 1893, kdy byla Keirem Hardiem⁹⁸ vytvořena Nezávislá labouristická strana (ILP).⁹⁹

Keir Hardie v následujících letech usiloval o zajištění volební podpory a snažil se navázat kontakty s odbory. Tohoto cíle dosáhl v roce 1900, kdy strana začala spolupracovat s odbory prostřednictvím již výše zmíněné organizace TUC. Jejich kooperace spočívala především ve finanční podpoře dělníků za účelem zajištění eventuálního zastoupení dělnických reprezentantů v parlamentu. V únoru 1900 se konal kongres ke sloučení levicově orientovaných skupin v Memorial Hall, během něhož byl vytvořen výbor *Labour Representation Committee* (LRC).¹⁰⁰ Dělnická strana tak existovala pod tímto názvem až do roku 1906, kdy přijala definitivní pojmenování Labouristická strana (*Labour Party*).¹⁰¹

Labouristická strana vznikla sloučením několika skupin, představovala tedy v podstatě jakousi federaci socialistických skupin a odborových složek.¹⁰² Hlavní jádro strany tvořili příslušníci odborové organizace TUC, kteří zastávali téměř 90 % členské základny

---

⁹⁵ THOMPSON, s. 63.

⁹⁶ HENDERSON, Arthur, *The Character and Policy of the British Labour Party*. In: *International Journal of Ethics* 32, 1922, 2, s. 119–120.

⁹⁷ MACDONALD, *Socialismus*, s. 204.

⁹⁸ James Keir Hardie (1856–1915) byl první ze dvou labouristických členů parlamentu.

⁹⁹ JUDGE, David, *Political Institutions in the United Kingdom*, Oxford 2005, s. 89.

¹⁰⁰ MACDONALD, *The Socialist Movement*, s. 234–235.

¹⁰¹ INGLE, Stephen, *British Party System*, London, New York 2000, s. 110.

¹⁰² MACDONALD, *Socialismus*, s. 191.

labouristů.¹⁰³ Do strany vstoupili rovněž členové různých socialistických skupin, mezi něž lze zařadit například ILP, SDF či Fabiánskou společnost. O členství usilovali taktéž komunisté, hlásící se ke Třetí internacionále, kteří však byli odmítnuti z důvodu svého souhlasu s myšlenkou násilných převratů.¹⁰⁴

Již od počátku 20. století projevovala dělnická strana ambice získat co možná největší zastoupení své strany v parlamentu. V roce 1900 výbor LRC ve volbách ohlásil patnáct kandidátů, z nichž zaznamenali úspěch pouze dva – Keir Hardie, který stál u zrodu ILP, a Richard Bell.¹⁰⁵ V roce 1906 nově pojmenovaná Labouristická strana uvedla ve volbách již 50 kandidátů. Mezi 29 zvolenými labouristickými zástupci zaujal místo například Arthur Henderson,¹⁰⁶ Philip Snowden,¹⁰⁷ James Ramsay MacDonald či Keir Hardie.¹⁰⁸ O čtyři roky později pak síla Labouristické strany vzrostla již na 40 křesel v Dolní sněmovně.¹⁰⁹ Podstatný nárůst hlasů však zaznamenala až v prosinci 1918, kdy získala přes dva miliony hlasů oproti půl milionu v roce 1910.¹¹⁰ V roce 1922 se Labouristická strana poprvé stala nejsilnější opoziční stranou v Dolní sněmovně a vystřídala tak Liberální stranu. Od té doby se stala jednou ze dvou nejsilnějších politických stran v zemi. V prosincových volbách roku 1923 se labouristům podařilo získat přes 4,3 milionů hlasů a 191 mandátů. V důsledku těchto voleb se tak od ledna 1924 stali vládnoucí stranou v čele s premiérem MacDonaldem. První labouristická vláda však trvala

---

¹⁰³ HANČ, Josef, *Britská dělnická strana*. In: Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 8, 1929, 1, s. 775.

¹⁰⁴ SIEGFRIED, s. 307.

¹⁰⁵ Richard Bell (1859–1930) byl společně s Hardiem prvním ze dvou labouristických členů parlamentu.

¹⁰⁶ Arthur Henderson (1863–1935) byl v letech 1908–1910, 1914–1917 a 1931–1932 vůdcem Labouristické strany.

¹⁰⁷ Philip Snowden, první vikomt Snowden (1864–1937).

¹⁰⁸ INGLE, s. 110.

¹⁰⁹ HORABIN, Thomas Lewis, *Politics Made Plain. What the Next General Election Will Really Be About*, New York 1944, s. 19.

¹¹⁰ CALLAGHAN, John, *Ross McKibbin. Class Cultures, the Trade Unions and the Labour Party*. In: CALLAGHAN, John, FIELDING, Steven, LUDLAM, Steve (eds.), *Interpreting the Labour Party. Approaches to Labour Politics and History*, Manchester 2003, s. 121–122.

pouze jedenáct měsíců a následující období až do voleb v roce 1929 pak Labouristická strana strávila v opozici.¹¹¹

3.2 Volby v roce 1929

Premiér Stanley Baldwin stál v čele konzervativní vlády již od konce roku 1924, kdy nahradil ve funkci ministerského předsedy labouristického vůdce Jamese Ramsayho MacDonalda. Baldwinův kabinet se jako jediný během 20. let 20. století dokázal udržet u moci po celé volební období, a tak v roce 1929 nastoupil již pátý rok své vlády. Během svého funkčního období byl nucen vypořádat se s řadou problémů jak ve vnitřní, tak v zahraniční politice. V oblasti vnitřní politiky řešil především dlouhodobě trvající otázku nezaměstnanosti a nastalé sociální problémy, odrážející se v dělnických stávkách. Řešení nezaměstnanosti zůstalo hlavním tématem i během volebních kampaní britských politických stran, neboť na rok 1929 připadly podle zákona další parlamentní volby.¹¹²

Jako první zahájila svou volební kampaň Liberální strana v čele s Davidem Lloydem Georgem, jež slibovala snížení nezaměstnanosti již během dvanácti měsíců své eventuální vlády. Liberálové chtěli řešit hospodářské problémy a nezaměstnanost přijetím měnové politiky, jež by zabezpečila stabilitu cen, dále pak zvýšením výroby v průmyslu, aby dosáhl své předválečné prosperity, a vytvořením nových pracovních příležitostí.¹¹³ Součástí liberálního programu se také stal plán na rozšíření silniční a telefonní sítě, stavbu mostů, či stavbu obytných domů. Z hlediska zahraniční politiky liberálové slibovali důsledné sledování politiky mezinárodního smíru a provádění rezolucí přijatých na

---

¹¹¹ STEED, s. 94–95.

¹¹² MEDLICOTT, *British Foreign Policy since Versailles 1919–1963*, s. 81.

¹¹³ LUŽNÝ, Jaroslav, *Volební program anglické Liberální strany*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 8, 1929, 1, s. 415–416.

hospodářské konferenci v Ženevě tak, aby byla zabezpečena svoboda obchodu mezi národy.¹¹⁴

Konzervativní strana započala svou volební kampaň 18. dubna 1929 v Drury Lane Theatre, kde Stanley Baldwin pronesl řeč k britským reprezentantům konzervativních organizací. Konzervativci zde představili svůj volební program, jenž se dotýkal téměř všech aktuálních vnitrostátních otázek, opomíjel však zahraniční záležitosti, neboť už předchozí konzervativní vláda se k zahraniční politice stavěla poněkud odmítavě. Prioritou vůdce strany, Stanleyho Baldwina, stále zůstávalo řešení vnitropolitických problémů státu. Zajímal se o vztahy v rámci Britského impéria, zahraničním záležitostem tak nevěnoval příliš velkou pozornost. Problém nezaměstnanosti chtěli konzervativci řešit několika způsoby. Jednak dohodou s dominií, jež měla britským dělníkům umožnit snadný zisk zaměstnání, a také podporou průmyslu a zemědělství pomocí daňových úlev a safeguardingu, tedy celní ochrany na speciální průmyslové výrobky. Konzervativci slibovali rovněž změny ve školství. Zamýšleli založit nové vzdělávací kurzy, zejména technických oborů, aby zvýšili šanci mladých Britů na získání zaměstnání a přeorientovali dělníky stísněných oborů na obory nové a nadějnější.¹¹⁵

Labouristická strana publikovala svůj volební program již v létě 1928 pod názvem *Labour and the Nation*.¹¹⁶ Obsahoval celkem 65 článků a shromažďoval v podstatě veškeré požadavky labouristů, kteří měli tímto programem v úmyslu dosáhnout pozvolné transformace kapitalismu v socialismus.¹¹⁷ Svou volební kampaň labouristé zahájili 27. března 1929 schůzí v Albert Hall, jíž předsedal vůdce strany James Ramsay

---

¹¹⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 22, 8. běžná politická zpráva z 26. března, s. 4.

¹¹⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 28, 14. běžná politická zpráva z 2. května, s. 1–4.

¹¹⁶ WORLEY, Matthew, *Labour inside the Gate. A History of the British Labour Party between the Wars*, London, New York 2005, s. 120.

¹¹⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 130, 3. – 4. periodická politická zpráva z 31. prosince, s. 31.

MacDonald. Jedním z hlavních bodů programu byla rovněž jako u ostatních politických stran otázka nezaměstnanosti. Labouristé kritizovali jak postup konzervativní vlády tak i návrhy Liberální strany a byli přesvědčeni, že právě jejich program zajistí nejlepší cestu řešení hospodářských problémů. MacDonald v této souvislosti řekl: „*Náš program není programem podpůrného díla, nýbrž programem, který má nezaměstnanosti trvale pomoci.*“¹¹⁸

Labouristé poukazovali na vývoj v oblasti hospodářství, zejména v dopravě a navrhovali zcela novou strukturu vlády, způsobilou vyhovět novým hospodářským a průmyslovým požadavkům. Měli v úmyslu vytvořit zvláštní komitét, v němž by byli zastoupeni kancléř pokladu, ministr obchodu, ministr práce a ministerský předseda. Úkolem tohoto komitétu nebo také výboru čtyř by bylo prostřednictvím znalců z kruhu zaměstnanců i zaměstnavatelů řešit veškeré otázky, týkající se vnitřní politiky, z hlediska organizace domácí výroby. V dalších bodech programu labouristé uvedli například úpravu starobních penzí, modernizaci výchovy, bytovou otázku či zdanění válečných výdělků. V oblasti zahraniční politiky program labouristů sliboval mezinárodní mír v Evropě a navázání diplomatických styků se Sovětským svazem, neboť MacDonald pravil: „*Úprava poměrů v Evropě, uklidnění, vzájemná důvěra a otevřená hra, jsou naprosto nemožné, nechává-li se Sovětské Rusko stranou.*“¹¹⁹

Parlamentní volby se dle zákona měly konat na podzim 1929, ovšem konzervativní vláda požádala krále, aby rozpustil parlament. Král tak učinil již 10. května.¹²⁰ Nové volby pak byly vyhlášeny na 30. květen.¹²¹ Toto hlasování proběhlo oproti předchozím za mimořádných okolností, jelikož v předchozím roce parlament odhlasoval

---

¹¹⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 28, 14. běžná politická zpráva z 2. května, s. 6.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 6–7.

¹²⁰ MOWAT, s. 350.

¹²¹ SHEPHERD, John, *George Lansbury. At the Heart of Old Labour*, Oxford 2002, s. 255.

rozšíření aktivního volebního práva na ženy, starší jednadvaceti let.¹²² Počet voličů se tak zvýšil o více než dvojnásobek. I přes nejvýraznější volební kampaň Liberální strana získala v těchto květnových volbách nejméně hlasů. Zvolilo ji 5 300 947 občanů, a získala tak 59 mandátů v Dolní sněmovně.¹²³ Konzervativní i Labouristická strana zaznamenaly přes osm milionů voličů. Zejména labouristé, jež podporovala především průmyslová města, registrovali značný nárůst hlasů, neboť oproti předchozím volbám získali téměř o tři miliony hlasů více.¹²⁴ Z celkového počtu 571 navržených kandidátů dosáhli 288 mandátů, a stali se tak vítěznou stranou. Konzervativní strana naopak zaznamenala oproti předchozím volbám ztráty a z 590 kandidátů získala pouze 260 křesel.¹²⁵

Během těchto květnových voleb došlo k výraznému přesunu hlasů, a Konzervativní strana tak v jejich důsledku ztratila v Dolní sněmovně většinu, zatímco labouristé slavili značný úspěch. Jistý vliv na volební výsledky a nárůst labouristických voličů mohlo mít rozšíření volebního práva na ženy. Ovšem hlavní příčinu přesunu hlasů představovaly pravděpodobně nedůvěra občanů a pochybnosti vůči Baldwinově vládě, jež částečně svou letargií a také v důsledku velmi obtížné ekonomické situace nedocílila během svého působení očekávaných výsledků.¹²⁶

3.3 Ustavení druhé labouristické vlády a její členové

Květnové volby dopadly pro labouristy značným úspěchem, přesto ale neznamenal absolutní vítězství, jelikož strana nedosáhla absolutní většiny. Poměr sil jednotlivých politických stran tak zůstal nerozhodný, tudíž bylo jasné, že ti, kteří utvoří vládu, se budou muset spoléhat na

---

¹²² HANČ, Josef, *Anglie v novém roce*. In: Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 8, 1929, 1, s. 42.

¹²³ FAIR, John D., *The Second Labour Government and the Politics of Electoral Reform 1929–1931*. In: A Quarterly Journal Concerned with British Studies 13, 1981, 3, s. 277.

¹²⁴ SELF, Robert (ed.), *The Neville Chamberlain Diary Letters, Vol. 3. The Heir Apparent, 1928–1933*, Aldershot 2002, s. 143.

¹²⁵ RAMSDEN, John (ed.), *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století*, Oxford 2002, s. 942.

¹²⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 32, 16. běžná politická zpráva z 1. června, s. 3.

podporu jiné strany. Z důvodu kritického zdravotního stavu krále Jiřího V. byl Stanley Baldwin ochoten se s labouristy dohodnout a po dobu královny nemoci ještě vést minoritní vládu. Současně se ovšem obával, že Konzervativní strana tak ztratí naději se včas přiblížit Liberální straně, s jejíž podporou by dokázala labouristy přehlasovat. Z toho důvodu 4. června 1929 odevzdal ve Windsoru v králově ložnici svou demisi, čímž značně usnadnil nastalou situaci.¹²⁷

Téhož dne, kdy premiér Stanley Baldwin podal demisi, král Jiří V. pozval do svého paláce Jamese Ramsayho MacDonalda, kde tohoto vůdce vítězné Labouristické strany 5. června 1929 pověřil sestavením nového kabinetu. Tím tak skončilo téměř pětileté období Baldwinovy vlády, kterou nahradila druhá labouristická vláda v čele s MacDonaldem. Jména nových ministrů pak byla vyhlášena o tři dny později, 8. června 1929, kdy jim král současně svěřil státní pečeti. Celá řada z těchto devatenácti členů nového kabinetu, včetně ministerského předsedy MacDonalda, působila již v první labouristické vládě v roce 1924. Mezi hlavní spolupracovníky nového premiéra patřil James Henry Thomas¹²⁸ jako lord strážce tajné pečeti (*Lord Privy Seal*), jenž měl za úkol věnovat se otázce nezaměstnanosti.¹²⁹ Dále se členem kabinetu stali ministr vnitra (*Home Secretary*) John Robert Clynes,¹³⁰ rovněž Philip Snowden, který stejně jako v roce 1924 zastával úřad ministra financí (*Chancellor of Exchequer*), a bývalý ministr vnitra Arthur Henderson, jenž nyní zaujal po MacDonaldovi post ministra zahraničních věcí (*Foreign Secretary*).¹³¹

---

¹²⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 35, 17. běžná politická zpráva z 5. června, s. 1–2.

¹²⁸ James Henry Thomas (1874–1949) byl britský odborový předák a vůdce několika železničních stávek. V roce 1924 se stal ministrem kolonií, v letech 1929–1930 působil jako lord strážce tajné pečeti a v letech 1930–1935 zastával po Sidneym Webbovi úřad ministra pro kolonie a dominia.

¹²⁹ WILLIAMSON, Philip, *National Crisis and National Government. British Politics, the Economy and Empire 1926–1932*, Cambridge 1992, s. 94.

¹³⁰ John Robert Clynes (1869–1949) působil v letech 1921–1922 jako vůdce Labouristické strany, v první MacDonaldově vládě byl lordem strážcem tajné pečeti.

¹³¹ MOWAT, s. 353–354.

Úřad lorda kancléře (*Lord High Chancellor*) MacDonald svěřil vrchnímu soudci apelačního soudu Johnu Sankeymu.¹³² Sněmovnu lordů (*House of Lords*) jinak zastupovali v kabinetu pouze dvě osoby, lord Christopher Birdwood Thomson¹³³ jako ministr letectví (*Secretary of State for Air*) a lord Charles Alfred Parmoor¹³⁴ jako lord prezident rady (*Lord President of the Council*). Dále se stali členy kabinetu také George Lansbury,¹³⁵ jenž přijal úřad ministra veřejných prací (*First Commissioner of Works*), a jeden ze zakladatelů Fabiánské společnosti Sidney Webb, který byl v roce 1924 ministrem obchodu (*President of the Board of Trade*), nyní však převzal ministerstvo pro dominia a kolonie (*Colonial and Dominions Secretary*).¹³⁶ William Adamson¹³⁷ byl opět určen pro úřad ministra pro Skotsko (*Secretary of State for Scotland*).¹³⁸ Do funkce ministra školství (*President of the Board of Education*) se opět vrátil sir Charles Philips Trevelyan¹³⁹ a funkce ministra zemědělství a rybnářství (*Minister of Agriculture and Fisheries*) opět lord Noel Edward Noel-Buxton.¹⁴⁰ Ministerstvo pro Indii (*Secretary of State for India*) bylo nově svěřeno Williamu Wedgwoodu Bennovi.¹⁴¹ Ministerstva obchodu (*President of the Board of Trade*) se chopil nejmladší člen kabinetu William Graham,¹⁴² ministerstva války (*Secretary of State for War*) bývalý ministr práce Thomas Shaw¹⁴³ a ministerstva zdravotnictví (*Secretary of State for Health*) Arthur Greenwood.¹⁴⁴ Prvním lordem admirality (*First*

---

¹³² John Sankey, první vikomt Sankey (1866–1948) měl jako lord kancléř za úkol předsedat Sněmovně lordů.

¹³³ Christopher Birdwood Thomson, první baron Thomson (1875–1930) zastával úřad ministra letectví již v roce 1924 a rovněž v druhé labouristické vládě až do své smrti v roce 1930. Poté jej nahradil William Warrender Mackenzie, první baron Amulree (1860–1942).

¹³⁴ Charles Alfred Cripps, první baron Parmoor (1852–1941).

¹³⁵ George Lansbury (1859–1940) v letech 1932–1935 působil jako vůdce Labouristické strany. SHEPHERD, s. 257.

¹³⁶ William Adamson (1863–1936) pracoval jako horník. Po roce 1910 se stal labouristickým poslancem.

¹³⁷ MARWICK, Arthur, *Britain in the Century of Total War*, Boston 1968, 207.

¹³⁸ Sir Charles Philips Trevelyan, třetí baronet (1870–1958).

¹³⁹ Noel Edward Noel-Buxton, první baron Noel-Buxton (1869–1948).

¹⁴⁰ William Wedgwood Benn, první vikomt Stansgate (1877–1960).

¹⁴¹ William Graham (1887–1932) byl členem ILP od roku 1906.

¹⁴² Thomas Shaw (1872–1938) patřil mezi textilní dělníky. V roce 1918 byl zvolen do parlamentu. V roce 1931 odmítl podpořit Národní vládu, a ztratil tak mandát.

¹⁴³ Arthur Greenwood (1880–1954) v roce 1942 se stal vůdcem Labouristické strany.

Lord of the Admiralty) MacDonald učinil Alberta Victora Alexandra.¹⁴⁵ Členkou MacDonaldova kabinetu se poprvé v britských dějinách stala také žena Margaret Grace Bondfieldová,¹⁴⁶ jež byla členkou parlamentu již během první labouristické vlády.¹⁴⁷ Nyní zastávala funkci ministryně práce (*Minister of Labour*).¹⁴⁸

Kromě těchto ministrů pak existovalo ještě několik vládních funkcí a ministerských křesel, stojících mimo kabinet. Jednalo se o kancléřství lancasterského vévodství (*Chancellor of the Duchy of Lancaster*), které zaujal sir Oswald Ernald Mosley.¹⁴⁹ Mimo kabinet dále stály také čelné resorty pošty, vysoké soudní funkce, resorty penze a dopravy.¹⁵⁰

3.4 Program a hlavní cíle vlády

Druhá MacDonaldova vláda nastoupila do úřadu za poměrně obtížných podmínek. Zemi sužovala dlouhodobě špatná hospodářská situace, stále se potýkala s dluhy a vysokou mírou nezaměstnanosti. Pozice vlády byla navíc oslabena tím, že neměla absolutní většinu.¹⁵¹ Potřebovala proto podporu 59 liberálních zástupců v Dolní sněmovně. Kromě toho labouristům stála v cestě také Sněmovna lordů, jež disponovala suspenzivním právem veta, a mohla tak novou legislativu zejména ve věcech správních a zahraničních výrazně zbrzdit. Představovala tak silnou bariéru zákonů, prosazovaných minoritní labouristickou vládou.¹⁵²

---

¹⁴⁵ Albert Victor Alexander, první hrabě z Hillsborough (1885–1965).

¹⁴⁶ Margaret Grace Bondfield (1873–1953) byla britská feministka a první žena, jež se stala v dějinách Velké Británie členkou kabinetu.

¹⁴⁷ GRAVES, Pamela M., *Labour Women. Women in British Working Class Politics 1918–1939*, Cambridge 1994, s. 20.

¹⁴⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 32, 18. běžná politická zpráva z 10. června, s. 1–4.

¹⁴⁹ Sir Oswald Ernald Mosley, šestý baronet z Ancoats (1896–1980) nesouhlasil s labouristickou politikou nezaměstnanosti, v roce 1931 proto rezignoval a založil si vlastní Novou stranu (*New Party*). V roce 1932 se strana přejmenovala na British Union of Fascists.

¹⁵⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 32, 18. běžná politická zpráva z 10. června, s. 4.

¹⁵¹ MCKIBBIN, Ross, *The Economic Policy of the Second Labour Government 1929–1931*. In: *Past & Present* 24, 1975, 68, s. 96.

¹⁵² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 130, 3. – 4. periodická politická zpráva z 31. prosince, s. 33.

MacDonaldův program představil král Jiří V. během trůnní řeči 2. července 1929. Definoval zde hlavní cíle jak zahraničního, tak také vnitropolitického rázu. Vláda se v zásadě projevovala jako umírněná, neboť byla zastoupena převážně z lidí pravého středu a pravice Labouristické strany, ovšem ne zřídka musela čelit nátlaku svého levého křídla strany, které prosazovalo radikálnější reformy. Řadu bodů volebního programu prosazovalo právě toto křídlo, což vládě později přineslo problémy, jelikož nebyla schopna takto vysokých cílů a slibů dostát.¹⁵³

3.4.1 Hlavní otázky zahraniční politiky

MacDonald do programu, představeného panovníkem během červencové trůnní řeči, zahrnul několik článků, týkajících se cílů, jakých chtěla druhá labouristická vláda na poli zahraniční politiky dosáhnout. Arthur Henderson, jenž stál v čele Foreign Office, považoval za jeden ze základních pilířů své zahraniční politiky úzkou vazbu na Paříž. Současně usiloval o nové narovnání vztahů s Německem a Sovětským svazem. Důležitými body jeho politiky se staly také Youngův plán a americko-britská jednání o námořním odzbrojení.¹⁵⁴

MacDonald považoval udržování dobrých vztahů se Spojenými státy americkými za důležité. K této problematice se vyjádřil již ve své knize, *Zahraniční politika anglické strany dělnické*, v níž napsal: „*Dělnická vláda pokládala by každou izolaci ze strany Spojených států amerických za neštěstí. Má svou vlastní světovou politiku pacifikace a rekonstrukce, demokratického vývoje a svobody za tak podstatně příbuznou duchu a snahám americkým, že by bylo Spojeným státům americkým za těžko, aby odpírala pomoci, kterou by nám v našem díle mohla dát.*“¹⁵⁵

---

¹⁵³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 11.

¹⁵⁴ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 180.

¹⁵⁵ MACDONALD, *Zahraniční politika anglické strany dělnické*, s. 12.

Labouristé proto usilovali o dobré vztahy a spolupráci se Spojenými státy americkými a o námořním odzbrojení jednali nejprve s nimi.¹⁵⁶

Dohoda o měřítku námořního odzbrojování mezi Spojenými státy americkými a Velkou Británií byla výsledkem dlouhého jednání mezi britským premiérem MacDonaldem a americkým velvyslancem Charlesem Gatesem Dawesem. Jejím podkladem se staly americké návrhy na šesté zasedání Přípravné odzbrojovací komise v Ženevě, které skončilo 6. května 1929. Tehdejší britská vláda přijala návrhy přátelsky a britská admirálita se jimi od té doby zabývala. Samotná jednání mezi MacDonaldem a americkým velvyslancem započala 16. června 1929 a trvala téměř po celé léto.¹⁵⁷ Obě země nakonec dospěly k dohodě a 9. října 1929 MacDonald s americkým prezidentem Herbertem Hooverem podepsali prohlášení ve Washingtonu. Státníci se domluvili, že Spojené státy americké se nikdy neúčastní diplomatických zápletek v Evropě a naopak Velká Británie se uvolila k činné spolupráci s evropskými sousedy. Dále vyloučili válečný konflikt mezi oběma státy. Zavázali se rovněž k redukci námořního loďstva a jasně si stanovili povolený počet jednotlivých druhů lodí. Oba státy současně rozhodly, že proběhne námořní konference v Londýně, na níž se projedná námořní odzbrojení s dalšími státy.¹⁵⁸

Londýnská námořní konference (*London Naval Conference*) probíhala od konce ledna 1930 v zastoupení představitelů Spojených států amerických, Velké Británie, Francie, Itálie a Japonska.¹⁵⁹ Státy dospěly k dohodě 22. dubna 1930, kdy podepsaly londýnskou námořní smlouvu, zvanou Mezinárodní smlouva o omezení a redukci námořního

---

¹⁵⁶ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 180.

¹⁵⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 18.

¹⁵⁸ JOHNSON, Gaynor, *The Foreign Office and British Diplomacy in the Twentieth Century*, Abingdon 2005, s. 92.

¹⁵⁹ HUGHES, Michael, *British Foreign Secretaries in an Uncertain World 1919–1939*, London, New York 2006, s. 94–97.

zbrojení (*International Treaty for the Limitation and Reduction of Naval Armament*). Dosáhly tak úkolu, kterého se nepodařilo docílit ani během Washingtonské konference v roce 1921, ani v průběhu Ženevské konference v roce 1927. Londýnská námořní smlouva byla ratifikována 17. října 1930 a upravovala tři hlavní problémy. První bod smlouvy zakazoval stavbu velkých válečných lodí, druhý článek upravoval ponorkovou válku a třetí bod se zabýval omezením tonáže křižníků, torpédoborců a ponorek. První dva články se týkaly všech pěti velmocí, zatímco třetí bod platil pouze pro Velkou Británii, Japonsko a Spojené státy americké. Vybudovaná tonáž v kategorii křižníků, torpédoborců a ponorek nesměla ve Velké Británii překročit 146,8 tun, v Japonsku 108,4 tun a ve Spojených státech amerických 180 tun.¹⁶⁰ Obě anglosaské země si tak směly ponechat patnáct válečných lodí a Japonsko devět.¹⁶¹

Další otázkou, které se MacDonalldova vláda věnovala, byly vztahy s Německem a Youngův plán. Již 7. června 1929 v Paříži skončily porady odborníků o nové úpravě německých reparací za předsednictví Američana Owena Younga. Zde bylo za přítomnosti britských delegátů lorda Josiaha Stampa¹⁶² a sira Charlese Addise¹⁶³ rozhodnuto o přijetí takzvaného Youngova plánu, který měl od 1. září 1929 nahradit Dawesův plán. Konference v Haagu (*Hague Conference*) se sešla 6. srpna 1929. Měla projednat a eventuálně schválit Youngův plán. Konference byla zastoupena mimo jiné velmocemi a Německem. Velkou Británii zde reprezentoval ministr financí Phillip Snowden, ministr zahraničních věcí Arthur Henderson a ministr obchodu William Graham. Francie, Itálie a Belgie plán přijaly, Velká Británie s ním však nesouhlasila a požadovala částečné úpravy. Na konferenci se kromě Youngova plánu, který upravil

---

¹⁶⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 17, 10. běžná politická zpráva z 2. května, s. 19.

¹⁶¹ ZIMMERMANN, M. A., *Londýnská námořní konference*. In: *Zahraněční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 9, 1930, 1, s. 609–610.

¹⁶² Josiah Charles Stamp, první baron Stamp (1880–1941) působil jako ředitel Bank of England.

¹⁶³ Sir Charles Stewart Addis (1861–1945).

reparační platby, jednalo také o politických otázkách. V rámci konference působily tedy dva výbory, finanční a politický. Politický výbor, jemuž předsedal Arthur Henderson, projednával vyklizení Porýní.¹⁶⁴

Berlínu dala příslib bezpodmínečného vyklizení Porýní už konzervativní vláda Stanleyho Baldwina, původně byl ovšem podmíněn novou dohodou o reparačních platbách, o nichž se jednalo již od ledna 1929. Nový šéf Foreign Office Arthur Henderson po svém nástupu do funkce prohlásil, že evakuace bude provedena bez ohledu na dokončení těchto jednání. V Haagu tak velmoci rozhodly o stažení vojsk, k jehož dokončení došlo v průběhu roku 1930.¹⁶⁵

Důležitým bodem Hendersonovy zahraniční politiky se stalo také navázání vztahů se Sovětským svazem. Po Velké říjnové socialistické revoluci, jež proběhla v roce 1917, panoval v západním světě všeobecný strach ze šíření a propagandy bolševismu a výjimkou nebyla ani Velká Británie. V roce 1924 sice uznala sovětskou vládu, ovšem v průběhu Baldwinovy vlády pak došlo k policejní prohlídce sovětského velvyslanectví v Londýně a obvinění Sovětů z protibritské propagandy.¹⁶⁶ Následně pak konzervativní vláda se Sověty přerušila veškeré diplomatické styky. MacDonaldova vláda chtěla po svém nástupu tuto situaci napravit a opět obnovit vztahy se Sovětským svazem, neboť tento stát považovala za důležitý z hlediska hospodářské spolupráce.¹⁶⁷

Vyřešení sovětské otázky představovalo značně obtížný úkol, neboť MacDonaldova vláda musela respektovat názor opozice a také jednotlivých dominií. Měla však podporu Liberální strany, která tuto

---

¹⁶⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 21–23.

¹⁶⁵ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 180.

¹⁶⁶ HUGHES, s. 61–62.

¹⁶⁷ CORTHORN, Paul, *The British Labour Party and the Wider World. Domestic Politics, Internationalism and Foreign Policy*, London, New York 2008, s. 64.

problematiku rovněž začlenila do svého předvolebního programu.¹⁶⁸ MacDonald chtěl v první řadě rozvinout obchodní styky s Moskvou. V polovině července 1929 proto Britové pozvali prostřednictvím norského ministerstva zahraničních věcí zplnomocněného zástupce Sovětů, aby navštívil Londýn. Jednání probíhala od konce července, brzy však byla přerušena. Na konci září opět přijel do Londýna sovětský delegát Valerian Dvoglevsky¹⁶⁹ a v jednáních se pokračovalo. Arthur Henderson požadoval nejprve vyřešení otázky předválečných dluhů a komunistické propagandy a až poté případné navázání diplomatických styků, Moskva naopak chtěla nejprve přikročit k výměně velvyslanců a navázání diplomatických vztahů v plném rozsahu.¹⁷⁰

Dne 5. října 1929 došlo mezi Londýnem a Moskvou k dohodě, v níž se obě strany zavázaly k obnovení diplomatických styků. Britská vláda tak v tomto případě ustoupila sovětské, jelikož souhlasila, že ostatní otázky ohledně obchodních vztahů, předválečných dluhů a komunistické propagandy se budou řešit až po jmenování velvyslanců.¹⁷¹ Britským velvyslancem v Sovětském svazu byl jmenován sir Esmond Ovey¹⁷² a Grigorij Sokolnikov¹⁷³ se stal sovětským velvyslancem ve Velké Británii.¹⁷⁴

---

¹⁶⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 39, 20. běžná politická zpráva z 15. června, s. 1.

¹⁶⁹ Valerian Dvoglevsky byl zplnomocněným sovětským velvyslancem ve Francii v letech 1927–1932.

¹⁷⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 50, 21. běžná politická zpráva z 1. října, s. 1–3.

¹⁷¹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 54, 24. běžná politická zpráva z 9. října, s. 1–3.

¹⁷² Sir Esmond Ovey (1879–1963) byl britský diplomat, jenž zastával funkci velvyslance v několika zemích, mimo jiné v Brazílii, ve Washingtonu, v Belgii a v Tehránu.

¹⁷³ Grigorij Jakovlevič Sokolnikov (1888–1939) působil jako velvyslanec ve Velké Británii v letech 1929–1932.

¹⁷⁴ MEDLICOTT, *British Foreign Policy since Versailles 1919–1963*, s. 86.

3.4.2 Hlavní otázky vnitřní politiky

Po nástupu do funkce bylo hlavním MacDonallovým cílem dosáhnout z hlediska vnitřní politiky zlepšení hospodářské situace v zemi, s níž úzce souvisely krize v zemědělství a vysoká míra nezaměstnanosti. Programem, představeným během trůnní řeči z 2. července 1929, se vláda zavázala k řadě opatření pro zvýšení zaměstnanosti. Rovněž slíbila, že se bude zabývat otázkami vystěhovalců do dominií, úprav pracovní doby v dolech, podílnictví majitelů pozemků na výtěžku uhelných dolů, nacházejících se na jejich půdě, dále otázkami zlepšení ocelářského průmyslu a textilního průmyslu, nového továrenského zákona a zákona, jenž upravoval prodej lihovin. MacDonald měl současně v úmyslu zlepšit životní podmínky dělníků v podobě pojištění v nezaměstnanosti. Kromě zásadního problému řešení hospodářské situace a nezaměstnanosti se vláda současně zabývala také penzijním zákonem, novelizací *Trade Disputes and Trade Unions Act* a volební reformou.¹⁷⁵

Problematiku volební reformy MacDonald zařadil na poslední místo vládního programu, neboť si labouristé uvědomili, že dosavadní opatření volebního zákona jsou v zájmu velkých stran. Volební reforma sice patřila mezi hlavní tradiční položky labouristického volebního programu, ovšem nyní, kdy strana výrazně posílila, tak reforma pozbyla původního smyslu. Liberální strana měla na změně volebního systému značný zájem, ovšem Labouristické straně a také Konzervativní straně vyhovoval spíše stávající řád. David Lloyd George se proto obával, že vláda bude pořádat o volební reformě všechny možné ankety a studie a pokusí se tím prodlužovat věc tak dlouho, dokud nedojde k novým volbám, samozřejmě podle starého řádu.¹⁷⁶ Liberálové usilovali o zavedení proporčního volebního systému, labouristé s ním však nesouhlasili. Byli ochotni ke

---

¹⁷⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 21–23.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 15–16.

kompromisu a navrhli pouze zákon o zavedení alternativního hlasování, který v podstatě spojil dvojí hlasování, původní a užší volbu. Dolní sněmovna tento zákon schválila, ovšem konzervativci ovládaná Sněmovna lordů jej zamítla. V důsledku finanční krize a rozporů uvnitř koalice pak nakonec vláda v roce 1931 padla a reformní úsilí nebylo dovedeno do konce.¹⁷⁷

Jediný čistě socialistický článek trůnní řeči představovala zamýšlená novelizace zákona *Trade Disputes and Trade Unions Act* z roku 1927, kterým konzervativní vláda Stanleyho Baldwina potrestala organizaci TUC a dělnictvo za generální stávkou, vyvolanou v roce 1926. Nejcitelnějším paragrafem tohoto zákona se stal zákaz automatického vybírání příspěvků, takzvané politické daně, od každého člena odborů. Labouristická vláda se zavázala slibem, že tento zákon odstraní. Slibu však nemohla dostát kvůli opozici, snažila se proto novelizací alespoň o částečné zmírnění některých jeho paragrafů.¹⁷⁸

Zásadními problémy, které MacDonalldova vláda musela řešit, však stále zůstávaly hospodářství a otázka nezaměstnanosti, neboť ve Velké Británii panovala již od konce první světové války značně tíživá hospodářská situace, jež byla způsobena jednak válečnými výdaji a zadlužením země během válečného konfliktu. Výrazný vliv však měly také deprese ve výrobě, ochabnutí zahraničního obchodu a s tím souvisící pokles exportu britského zboží. Důsledkem hospodářské stagnace pak byla vysoká míra nezaměstnanosti, neboť se v Británii nevyskytoval dostatek pracovních míst, a také krize v zemědělství. Britská ekonomika nedokázala během 20. let 20. století dosáhnout předválečného stavu.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ FAIR, s. 278–287, 298–300.

¹⁷⁸ MOWAT, s. 366.

¹⁷⁹ WATTS, s. 95–99.

Státní finance měl na starost ministr financí Philip Snowden, jenž stanovil státní rozpočet na rozpočtové období 1929–1930 ve výši 742 milionů liber, z čehož si 363 milionů liber vyžádaly různé státní dluhy. Více než 90 milionů liber připadlo na armádu, námořnictvo a letectvo. Zvýšená vydání vyvolaly rovněž sociální služby. Rozpočet stanovený Snowdenem na období 1930–1931 pak ještě převyšoval ten předchozí o více než 40 milionů liber.¹⁸⁰ Vláda tak musela přijmout opatření, aby zajistila finanční prostředky. Ty hledala zejména v příjmech poplatníků, kteří byli schopni unést daňové zatížení. Došlo tak ke zvýšení daně z příjmu z původních 20 % na 22,5 %. Současně byla navýšena také progresivní daň z vyššího příjmu, zahrnující všechny poplatníky, kteří vydělávali více než 2 000 liber za rok.¹⁸¹

Hospodářství se MacDonaldova vláda snažila nastartovat mimo jiné také podporou obchodu v rámci Impéria. Od Konzervativní strany převzala zákon pro koloniální rozvoj (*Colonial Development Bill*), jenž stanovil zajištění podpory britským koloniím ke zvelebení zemědělství, průmyslu, zdravotnictví a posílení obchodu s Velkou Británií.¹⁸² Následně pak 30. září 1930 začala probíhat imperiální konference (*Imperial Conference*), zabývající se vzájemnými vztahy uvnitř Impéria a ústavně právními problémy, zahraniční politikou a obranou a především také hospodářstvím v rámci Impéria. V souvislosti s hospodářskými záležitostmi hlavní body konference zahrnovaly všeobecné otázky obchodu Britského impéria včetně kapitálových investic, celních tarifů a otázek ohledně dovozu a vývozu zboží. Další body pak pojednávaly o stabilizaci cen, rozvoji mezistátního obchodu, usidlování v zámoří,

---

¹⁸⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 15, 9. běžná politická zpráva z 24. dubna, s. 1.

¹⁸¹ HANČ, Josef, *Velká Británie v roce 1930*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 9, 1930, 1, s. 1277.

¹⁸² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 2.

otázce kooperace v zemědělském výzkumu, lesnictví, hutnictví a průmyslovém výzkumu, obchodní dopravě a komunikaci.¹⁸³

Některé zákony, navržené labouristickou vládou, vycházely z návrhů konzervativců, ovšem v otázce preferenčních cel se labouristé od konzervativních představ značně odklonili. Spoléhali se na podporu Liberální strany, neboť Philip Snowden, jakožto zastánce volného obchodu, požadoval odstoupení od safeguardingu a postupné odstranění cel. Prohlásil, že *„většina safeguardingových cel byla dekretována na pět let a Labouristická strana je po vypršení této lhůty, která u mnohých dobíhá, nehodlá prodlužovat“*.¹⁸⁴ Ponechat chtěl pouze takzvaná McKennova cla,¹⁸⁵ která považoval za výnosná a užitečná, neboť v průběhu roku 1929 značně obohatila státní pokladnu. Jednalo se o sumu v řádu 3,5 milionů liber.¹⁸⁶

Prioritou na prvních jednáních vlády v souvislosti s hospodářskou situací se stalo rovněž řešení vysoké nezaměstnanosti. Tento těžký úkol MacDonald svěřil lordu strážci tajné pečeti Jamesovi Henrymu Thomasovi, jenž měl koordinovat práci všech kolegů, jejichž resorty se zabývají nezaměstnaností.¹⁸⁷ Jeho hlavními spolupracovníky se stali kancléř lancasterského vévodství sir Oswald Mosley a ministr veřejných prací George Lansbury, který 9. června 1929 prohlásil, že *„nezaměstnanost pokládá za problém ležící mimo politické strany a očekává pochopení a spolupráci opozice“*.¹⁸⁸

---

¹⁸³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 30, 16. běžná politická zpráva z 26. srpna, s. 1–2.

¹⁸⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 14–15.

¹⁸⁵ Reginald McKenna (1863–1943) byl britský liberální politik. V letech 1911–1915 působil jako ministr vnitra a v letech 1915–1916 jako ministr financí.

¹⁸⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 10, 1. periodická politická zpráva z 8. března, s. 47.

¹⁸⁷ WATTS, s. 95–99.

¹⁸⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 12.

Podstatný problém vlády v této otázce představoval velmi optimistický volební program, jímž zejména radikální levé křídlo Labouristické strany, čítající asi na třicet poslanců, slibovalo voličům kromě úplného vyřešení nejakutnější problematiky, tedy hospodářské krize a nezaměstnanosti, také okamžité zvýšení podpor v nezaměstnanosti. Tento volební program tak voličům sliboval, že nezaměstnaný dostane v přepočtu 160 Kčs týdně, jeho manželka 80 Kčs a jejich děti 40 Kčs. Brzy po nástupu druhé labouristické vlády se však ukázalo, že v důsledku nízkých finančních prostředků je téměř nemožné dostát podobným slibům. Především kancléř pokladu Philip Snowden zaujal střízlivé stanovisko a po naplánování státního rozpočtu zamítl požadavky radikálů s odpovědí, že státní pokladna nedisponuje dostatečnými prostředky. MacDonald v této souvislosti ve své řeči voličům 8. června 1929 pronesl: *„Jsem skeptický k myšlence redukovat za rok nezaměstnanost na míru nazývanou normální, ale učiněno bude vše, co je možné. Nebude šetřeno času a práce. Vyvarujeme se výstředností a peníze vydané budou pro nás investicí na hospodářský rozvoj průmyslu.“*¹⁸⁹

Životní podmínky dělníků se pak MacDonalldova vláda pokoušela zlepšit alespoň zákonem o pojištění v nezaměstnanosti. Labouristům se podařilo prosadit jeho přijetí 5. února 1930, ovšem pouze s časovým limitem na tři roky.¹⁹⁰ Fond pro pojištění v nezaměstnanosti (*Royal Commission on Unemployment Insurance*) tak měl osobě, jež ztratila práci, poskytovat určitý obnos. Příjmy fondu plynuly ze tří pramenů, jednak z pravidelných příspěvků zaměstnavatelů, zaměstnanců a státu, a jednak také ze zvláštní podpory ministerstva financí a vypůjčených peněz od státu, které však nefigurovaly v britském rozpočtu jako výdaj. Se stále rostoucí nezaměstnaností se však výdaje fondu stále zvyšovaly a

---

¹⁸⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 12–13.

¹⁹⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 10, 1. periodická politická zpráva z 8. března, s. 28.

postupně přesahovaly jeho příjmy, což způsobovalo stále větší zadluženost. V první polovině roku 1931 tak dluh fondu dosáhl výše již 80 milionů liber. Výdaje, jež si vyžádaly podpory v nezaměstnanosti, tak převzala státní pokladna.¹⁹¹

Na přelomu let 1929 a 1930 bylo patrné, že nelze dostát veškerým předvolebním slibům a pokusy MacDonaldovy vlády v otázce řešení nezaměstnanosti prozatím zůstaly v mezích dřívějších konzervativních opatření. Vláda slíbila garanci půjček do výše 25 milionů liber. Současně navrhla rozšíření působnosti Podpurného výboru stavebního proti nezaměstnanosti (*Unemployment Grants Committee*), jenž poskytoval místním administrativám subvence na veřejně užitečné stavby. Cílem tohoto výboru bylo poskytnout lidem práci, a snížit tak nezaměstnanost. Dalším krokem, k němuž se MacDonaldova vláda uchýlila, se stal plán konzervativců na převýchovu dělníků z jednoho oboru na obor jiný, perspektivnější. A to i přesto, že tento návrh labouristé původně kritizovali. Kromě těchto prvků se labouristé pokusili nezaměstnanost řešit také zákonem o školní povinnosti (*School Age Bill*), jenž zvyšoval hranici školní docházky ze čtrnácti na patnáct let. Děti, které by tak musely hledat práci, strávily ještě rok studiem. Zákon se týkal jen Anglie a Walesu a měl vstoupit v platnost v dubnu 1931.¹⁹² Labouristé současně hledali východisko nezaměstnanosti vystěhováním dělníků do dominií. Lord strážce tajné pečeti James Henry Thomas v této souvislosti podnikl v létě 1929 cestu do Kanady, aby zde projednal spolupráci a našel pracovní příležitosti pro britské vystěhovalce a trh pro britské uhlí.¹⁹³

Dalším podstatným bodem, jímž se MacDonaldova vláda po svém nástupu k moci zabývala, byla otázka pracovní doby. Ve svém volebním

---

¹⁹¹ HANČ, Josef, *Anglie*. In: Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 9, 1930, 1, s. 39–40.

¹⁹² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 10, 1. periodická politická zpráva z 8. března, s. 29.

¹⁹³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 53, 2. – 3. periodická politická zpráva ze 4. října, s. 12–13.

programu labouristé slibovali horníkům přijetí zákona o uhelných dolech (*Coal Bill*), jímž se mimo jiné zavazovali k omezení pracovního dne na sedm hodin. Proti tomuto požadavku se však zvedl odpor těžařských společností. Prozatím se proto dohodli na stanovení minimálních mezd a kompromisu, že horníci budou v dolech pracovat sedm a půl hodiny denně.¹⁹⁴

V roce 1929 došlo k částečnému zlepšení výroby, zejména v oboru těžkého průmyslu. Jistý pokrok zaznamenal také elektrotechnický a chemický průmysl. Oproti tomu však situace v odvětvích textilního či lodního průmyslu vedla k poklesu výroby a zvýšení nezaměstnanosti. V zemědělské oblasti se labouristé snažili snížit dovoz cizích produktů a zvýšit domácí produkci. MacDonaldova druhá vláda tak v prvních dvou letech svého působení nedosáhla v oblasti hospodářství a nezaměstnanosti výrazných úspěchů. Podařilo se jí sice částečně nezaměstnanost snížit, avšak její výsledky ani v nejmenším nedosahovaly jejích předvolebních slibů.¹⁹⁵

Hospodářská situace ve Velké Británii se pak ještě zhoršila v důsledku světové hospodářské krize, která se po zhroucení newyorské burzy 29. října 1929 začala ze Spojených států amerických šířit do téměř všech koutů světa.¹⁹⁶ Zasáhla tak celou Evropu včetně Velké Británie. V následujícím roce ministerstvo obchodu konstatovalo, že produkce klesla o 10 %. Oproti 23 % Spojených států amerických či 20 % Německa tak na tom byla podstatně lépe, přesto však dopady krize britské hospodářství a míru nezaměstnanosti značně poznamenaly.¹⁹⁷ Největší pokles nastal v textilním průmyslu, kde produkce klesla o více než 29 %. Hutnický průmysl ztratil 22 % výroby. Zahraniční obchod rovněž zaznamenal řadu změn. Značně se zmenšil import z Francie, Nizozemí,

---

¹⁹⁴ MOWAT, s. 363–364.

¹⁹⁵ HANČ, *Anglie*, s. 39–41.

¹⁹⁶ SEAMAN, s. 42–44.

¹⁹⁷ MCKIBBIN, s. 99.

Německa a Belgie. Naopak poněkud vzrostl dovoz ze Sovětského svazu, Rumunska a částečně též z Rakouska a Polska. Britský export do Německa, Nizozemí a Belgie rovněž poklesl, ovšem vývoz do Sovětského svazu, Norska a Švédska zaznamenal nárůst. Ze zámořských zemí nejvíce upadl obchod se Spojenými státy americkými, a to jak dovoz tak také vývoz, dále pak také s Argentinou, Brazílií, Japonskem či Egyptem. Poklesl však také obchod v rámci Impéria, zejména s Austrálií a Indií. Velká Británie tak oproti předchozímu roku přišla o 102 milionů liber.¹⁹⁸

3.5 Krize druhé labouristické vlády

Již v průběhu roku 1930 byly stále více patrné projevy nejednotnosti v britských politických stranách a výjimkou se nestala ani Labouristická strana, kde se začal rozšiřovat nesoulad mezi jejími jednotlivými křídly. Projevovaly se mimo jiné zejména rozdílný způsob nazírání na problém nezaměstnanosti a odlišný postoj, patrně ve všech ohledech radikálnější, levicového křídla strany, vedeného osobou Jamese Maxtona.¹⁹⁹ Právě odlišný náhled na řešení nezaměstnanosti vedl sira Oswalda Mosleyho, spolupracovníka lorda strážce tajné pečeti Jamese Henryho Thomase ve věci hledání východiska z nezaměstnanosti, k rezignaci na svůj úřad kancléře lancasterského vévodství.²⁰⁰ V této funkci jej nahradil Clement Richard Attlee.²⁰¹ Sir Oswald Mosley se po odstoupení z úřadu snažil prosadit vlastní návrh řešení nezaměstnanosti a vytvořil si vlastní stranu, zvanou Nová strana (*New Party*), k níž se přidalo několik dalších členů

---

¹⁹⁸ HANČ, *Velká Británie v roce 1930*, s. 1279.

¹⁹⁹ James Maxton (1885–1946) byl jedním z radikálních členů ILP.

²⁰⁰ SHEPHERD, s. 263.

²⁰¹ Clement Richard Attlee, první hrabě Attlee (1883–1967) působil v letech 1945–1951 jako ministerský předseda.

Labouristické strany včetně pěti poslanců.²⁰² Již 10. března 1931 došlo proto k vyloučení Mosleyho z Labouristické strany.²⁰³

V průběhu roku 1931 proběhlo ještě několik změn ve vládě. Odstoupil ministr školství sir Charles Philips Trevelyan, jehož nahradil dosavadní ministr pošty Hastings Bertrand Lees-Smith.²⁰⁴ Clement Richard Attlee pak převzal resort pošty a lord Arthur Ponsonby²⁰⁵ tak byl povolán na místo kancléře lancasterského vévodství. Rovněž úřad lorda strážce tajné pečeti zaznamenal obměny. Vernon Hartshorn,²⁰⁶ jenž nahradil Jamese Henryho Thomase, zemřel a na jeho místo nastoupil Thomas Johnston,²⁰⁷ dosud státní podtajemník pro Skotsko.²⁰⁸

Důležité z hlediska rozporů ve straně je také zmínit skutečnost, že ministerský předseda MacDonald vystoupil, stejně jako ministr financí Philip Snowden, již v únoru 1930 z ILP, jež představovala jakési pojítka všech britských socialistů, kteří se nezačlenili do žádného odborového uskupení. Labouristická strana v podstatě znázorňovala sdružení mnoha drobnějších stran a odborů, přičemž z ILP se rekrutovala celá řada předních labouristických politiků. Ovšem právě tato strana se stala významným mluvčím radikálního levicového křídla.²⁰⁹

Současně se labouristé, oslabení nejednotností vlastních řad, museli potýkat s rostoucí kritikou opozičních stran. Toto období tak představovalo pro MacDonaldu vládu dobu velice nepříznivou a také velmi únavnou. Již tak tíživá ekonomická situace země se stále, s postupně se šířící světovou hospodářskou krizí, zhoršovala. Zvyšovaly

---

²⁰² SMITH, Woodruff D., *The New Party and the British General Election of 1931*. In: *Historian* 37, 1975, 4, s. 668.

²⁰³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 14, 6. běžná politická zpráva z 2. dubna, s. 9.

²⁰⁴ Hastings Bertrand Lees-Smith (1878–1941).

²⁰⁵ Arthur Augustus William Harry Ponsonby, první baron Ponsonby ze Schulbrede (1871–1946).

²⁰⁶ Vernon Hartshorn (1872–1931).

²⁰⁷ Thomas Johnston (1881–1965).

²⁰⁸ MOWAT, s. 360.

²⁰⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 10, 1. periodická politická zpráva z 8. března, s. 50.

se nezaměstnanost a také zadluženost fondu pro pojištění v nezaměstnanosti a v souvislosti se stanovením rozpočtu na období 1931–1932 Philip Snowden očekával schodek přes 37 milionů liber.²¹⁰ Vláda tak byla nucena naléhavě řešit vnitřní problémy státu, současně se však věnovala rovněž předsednické práci na celé řadě konferencí.²¹¹

Pro řešení finanční krize se vláda usnesla na jmenování sedmičlenného Výboru pro státní výdaje (*Committee on National Expenditure*), za předsednictví sira George Meye.²¹² Tento výbor měl za úkol vypracovat zprávu o finanční situaci Velké Británie a doporučit nějaké řešení. Členové výboru předložili návrh na snížení všech podpor v nezaměstnanosti o 20 % a současně zvýšení týdenních příspěvků zaměstnanců, zaměstnavatelů a státu. Od těchto opatření výbor očekával úsporu ve výši 66 milionů liber ročně. Dále plánoval snížení učitelských platů o 20 % a pokles výše honorářů měl postihnout rovněž lékaře v nemocnicích i stálé vojsko. Sir George May předal tento návrh MacDonaldově vládě, jež zvolila pětičlenný výbor, který měl zprávu posoudit. Členy výboru se stali MacDonald, Arthur Henderson, Philip Snowden, William Graham a bývalý lord strážce tajné pečeti James Henry Thomas, jenž nyní působil ve funkci ministra pro dominia a kolonie.²¹³

Návrh okamžitě vyvolal nepříznivé reakce. Labouristická strana nesouhlasila se snížením podpor v nezaměstnanosti a učitelské organizace hrozily stávkou učitelů. Finanční situace ve Velké Británii se stále podstatně zhoršovala stejně jako pozice MacDonaldovy vlády. V létě 1931 totiž Mayův výbor odhadoval deficit již na 120 milionů liber. Vláda se tak soustředila na úsporná opatření ve výdajích. Hospodářský

---

²¹⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 28, 11. běžná politická zpráva z 2. května, s. 3.

²¹¹ MCKIBBIN, s. 102–103.

²¹² George Ernest May, první baron May (1871–1946), známý jako sir George May, první baronet, byl britský finanční odborník.

²¹³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 44, 16. běžná politická zpráva z 20. srpna, s. 1–2.

výbor ministrů proto vypracoval nový návrh, značně odlišný od plánů Mayova výboru. Tento nový projekt ministrů počítal i přes Snowdenovy námitky se všeobecným celním tarifem ve výši 10 % na veškeré dovezené zboží, dále s dočasným přerušением příspěvků do fondu pro umoření státního dluhu a zavedením nové daně z úroků cenných papírů. Ministři současně rozhodli o zvýšení příspěvků k pojištění v nezaměstnanosti a konverzi válečných půjček za nižší úrokovou sazbu.²¹⁴

Hospodářská krize však nabírala stále vyšších rozměrů. Britské příjmy byly navíc oslabeny návrhem amerického prezidenta Herberta Hoovera, neboť takzvané Hooverovo moratorium, jež vešlo v platnost v červenci 1931, přerušilo německé reparační platby po dobu jednoho roku. Velká Británie současně ztrácela odbytiště pro své průmyslové výrobky, které nahradilo lacinější kontinentální zboží. Zahraniční věřitelé začali stahovat své peníze, investované ve Velké Británii, čímž došlo k odlivu zlata z Anglické banky (*Bank of England*), především do Francie a Spojených států amerických. Odliv začal v prosinci 1930, avšak vyvrcholil právě v létě 1931. Tuto situaci nakonec řešila až Národní vláda v září 1931, kdy došlo ke zrušení zákona o zlatém standardu z roku 1925, což vedlo ke snížení kursu libry. V důsledku tohoto poklesu tak vzrostly ceny zboží na trhu.²¹⁵

Ministerský předseda MacDonald se snažil situaci zachránit a chtěl prosadit snížení podpor v nezaměstnanosti o 10 %. Své stanovisko vysvětlil tím, že *„krize se přibližovala rychlými kroky a v konečné fázi se problém stal otázkou hodin, bylo tudíž třeba učiniti okamžitě ochranná opatření“*.²¹⁶ Proti MacDonaldu se však postavila Ústřední rada odborových organizací v čele s ministrem zahraničních věcí

---

²¹⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 44, 16. běžná politická zpráva z 20. srpna, s. 3–5.

²¹⁵ SEAMAN, s. 43–44.

²¹⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 45, 17. běžná politická zpráva z 28. srpna, s. 3.

Hendersonem. Vyslovila se nekompromisně proti jakémukoli snižování podpor v nezaměstnanosti, což vedlo k rozkolu ve vládě. Spory v Labouristické straně a také uvnitř druhé MacDonalldovy vlády nakonec vedly k rozvratu kabinetu. MacDonalldův kabinet proto podal 23. srpna 1931 demisi.²¹⁷

Druhá labouristická vláda Jamese Ramsayho MacDonalda se dostala k moci v roce 1929. K nárůstu hlasů pro Labouristickou stranu došlo jednak důsledkem rozšíření aktivního volebního práva na ženy, ovšem zásadní skutečnost představoval též fakt, že konzervativní vláda Stanleyho Baldwina se za pětileté vládní období nepodařilo omezit nezaměstnanost a zlepšit hospodářskou situaci v takové míře, jakou od ní britské obyvatelstvo očekávalo. I přes výrazné předvolební sliby se však po nástupu MacDonalldovy vlády ukázalo, že ani labouristé nedokážou dosáhnout svých rozsáhlých předvolebních slibů. Jednak to nedovolovala stávající finanční situace Velké Británie, a jednak se také vláda musela potýkat s poměrně silnou opozicí, jelikož neměla většinu. V oblasti vnitřní politiky proto labouristé v několika ohledech v podstatě navázali na opatření předchozí vlády, silný obrat se však projevil na poli zahraniční politiky. Druhá MacDonalldova vláda zcela změnila politiku vůči Sovětskému svazu a navázala s ním diplomatické styky. Po vypuknutí světové hospodářské krize se však hospodářská a finanční situace Velké Británie začala značně horšit. Tyto okolnosti měly značný vliv i na postavení MacDonalldovy vlády, v níž se začaly projevovat neshody mezi jednotlivými členy. V důsledku těchto faktorů nakonec došlo v srpnu 1931 k pádu druhé labouristické vlády. V tomto kontextu lze tedy shrnout jednu z otázek, stanovených v úvodu, tedy jaké faktory vedly k demisi druhé labouristické vlády. Podle nashromážděných informací lze říci, že k pádu vlády došlo nejen v souvislosti s prohlubujícími se hospodářskými a finančními problémy státu, jež vláda nedokázala vyřešit, nýbrž také

---

²¹⁷ MACMAHON, Arthur, *The British General Election of 1931*. In: *The American Political Science Review* 26, 1932, 2, s. 333.

v důsledku rozvratu Labouristické strany a odlišným postojům jednotlivých členů kabinetu.

4 NÁRODNÍ VLÁDA 1931–1935

Srpnová krize v roce 1931 se stala nejdůležitější a značně dramatickou událostí v britské politice v průběhu meziválečného období, neboť v důsledku hospodářských a vnitropolitických problémů došlo k vládní krizi.²¹⁸ Ministerský předseda James Ramsay MacDonald proto podal již 23. srpna 1931 demisi. Následující den však král požádal MacDonalda o sestavení nového kabinetu, jehož primárním úkolem se stalo prozatímní vyřešení finanční krize. MacDonald přijal královu nabídku a nový koaliční kabinet vznikl ještě týž den, představoval však jakýsi výjimečný kabinet, jenž přejal odpovědnost za všechny politické strany.²¹⁹

Přijetí opětovného jmenování do premiérské funkce MacDonaldu zaručilo nepřátelství celé řady labouristických představitelů. Labouristická strana dokonce označila MacDonalda a ostatní labouristy, kteří zůstali ve vládě, za zrádce. Současně prohlásila, že je z toho důvodu nadále nepovažuje za své členy, avšak ponechala jim možnost vrátit se do strany. MacDonald a všichni, kteří spolupracovali s novou vládou, tak byli formálně vyloučeni ze strany již 1. října 1931. Ve funkci lídra strany MacDonalda nahradil jeho protivník Arthur Henderson. Na straně MacDonalda tak zůstal pouze zlomek členů Labouristické strany, oproti tomu však Konzervativní strana stejně jako Liberální strana naopak Národní vládu podporovaly.²²⁰

Nová vláda začala úřadovat ihned po svém nástupu, přičemž program jednotlivých politických stran musel ustoupit prioritám státu. Na prvním místě se zabývala záležitostmi finančních úspor státu a novými daněmi. V rámci šetření šel příkladem také sám král, jenž věnoval státní pokladně 50 000 liber. Již 10. září 1931 vydala Národní vláda

---

²¹⁸ BALL, Stuart, *The National Government 1931. Crisis and Controversy*. In: *Parliamentary History* 12, 1993, 2, s. 184.

²¹⁹ ASHWORTH, Lucien M., *International relations and the Labour Party. Intellectuals and Policy Making from 1918–1945*, London, New York 2007, s. 118.

²²⁰ WATTS, s. 109–112.

memorandum o snížení státních výdajů a následně Philip Snowden předložil nový rozpočet, jehož cílem bylo pokrýt stávající deficit a připravit se na deficit následujícího roku. Zvýšení příjmů státu se vláda snažila zajistit nejen novými daněmi, ale také použitím finančních rezerv z fondu pro umoření státního dluhu.²²¹

4.1 Zastoupení Národní vlády do říjnových voleb

Nový koaliční kabinet se skládal z deseti členů, z nichž čtyři pocházeli z Labouristické strany, čtyři z Konzervativní strany a dva členové byli příslušníky Liberální strany.²²² Z Labouristické strany zůstal ve vládě James Ramsay MacDonald jako ministerský předseda. Úřad ministra financí byl opět přiřčen Philipu Snowdenovi. John Sankey zaujal funkci lorda kancléře a ministerstvo pro dominia a kolonie získal James Henry Thomas.²²³ Za Konzervativní stranu vstoupili do vlády Stanley Baldwin jako lord strážce tajné pečeti, Samuel Hoare²²⁴ jako ministr pro Indii, Neville Chamberlain²²⁵ jako ministr zdravotnictví a Philip Cunliffe-Lister²²⁶ jako ministr obchodu. Z liberálů se dostali do vlády Herbert Samuel²²⁷ jako ministr vnitra a Rufus Daniel Isaacs²²⁸ jako ministr zahraničních věcí.²²⁹

Ostatní resorty pak stály mimo kabinet. Úřad ministra války zaujal liberál Robert Crewe-Milnes.²³⁰ Post ministra letectví získal bývalý člen druhé labouristické vlády lord William Amulree.²³¹ Prvním lordem admirality se stal konzervativec sir Austen Chamberlain. Do úřadu

²²¹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 52, 3. periodická politická zpráva z 20. října, s. 28.

²²² WATTS, s. 120–121.

²²³ MOWAT, s. 401.

²²⁴ Samuel John Gurney Hoare, první vikomt Templewood (1880–1959) od roku 1935 působil jako ministr zahraničních věcí a v letech 1937–1939 jako ministr vnitra.

²²⁵ Arthur Neville Chamberlain (1869–1940).

²²⁶ Philip Cunliffe-Lister, první hrabě ze Swintonu (1884–1972).

²²⁷ Herbert Louis Samuel, první vikomt Samuel (1870–1963).

²²⁸ Rufus Daniel Isaacs, první markýz Reading (1860–1935).

²²⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 45, 17. běžná politická zpráva z 28. srpna, s. 5.

²³⁰ Robert Offley Ashburton Crewe-Milnes, první markýz z Crewe (1858–1945).

²³¹ William Warrender Mackenzie, první baron Amulree (1860–1942).

ministra pro Skotsko byl jmenován sir Archibald Sinclair,²³² ministrem školství pak sir Donald Maclean²³³ a kancléřem lancasterského vévodství Philip Henry Kerr,²³⁴ kteří příslušeli k Liberální straně. Jako ministr zemědělství působil konzervativec sir John Gilmour,²³⁵ ministrem práce se stal člen Konzervativní strany sir Henry Betterton²³⁶ a konzervativec lord Charles Londonderry²³⁷ zaujal úřad ministra veřejných staveb.²³⁸

Dne 28. srpna 1931 byla publikována rovněž jména státních podtajemníků. Stálým státním podtajemníkem na Foreign Office byl jmenován poslanec Konzervativní strany Robert Anthony Eden.²³⁹ Post stálého státního podtajemníka v ministerstvu pro dominia získal Malcolm MacDonald.²⁴⁰ Zmínky zasluhuje rovněž konzervativec James Stanhope²⁴¹ jako nový stálý státní podtajemník v admiralitě či konzervativní poslanec Alfred Duff Cooper²⁴² jako stálý státní podtajemník v ministerstvu války.²⁴³

4.2 Volby v roce 1931 a členové vlády

Po ustavení Národní vlády se naskýkala otázka, zda a kdy budou vyhlášeny nové volby. Konzervativní strana se jasně vyjadřovala pro nové volby, jelikož očekávala, že jí zajistí převahu. Liberální strana se naopak snažila vyhnout novému hlasování. Obávala se totiž, že dopadne drtivou porážkou liberálů. Nové volby si nepřála ani opoziční Labouristická

---

²³² Archibald Henry Macdonald Sinclair, první vikomt Thurso (1890–1970), známý jako sir Archibald Sinclair.

²³³ Donald Maclean (1864–1932).

²³⁴ Philip Henry Kerr, jedenáctý markýz Lothian (1882–1940).

²³⁵ Sir John Gilmour, druhý baronet (1876–1940).

²³⁶ Henry Bucknall Betterton, první baron Rushcliffe (1872–1949), známý jako sir Henry Betterton.

²³⁷ Charles Stewart Henry Vane-Tempest-Stewart, sedmý markýz Londonderry (1878–1949).

²³⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 45, 17. běžná politická zpráva z 28. srpna, s. 5–6.

²³⁹ Robert Anthony Eden, první hrabě z Avonu (1897–1977).

²⁴⁰ Malcolm John MacDonald (1901–1981) byl synem Jamese Ramsayho MacDonalda.

²⁴¹ James Richard Stanhope, třináctý hrabě Chesterfield a sedmý hrabě Stanhope (1880–1967).

²⁴² Alfred Duff Cooper, první vikomt Norwich (1890–1954).

²⁴³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 45, 17. běžná politická zpráva z 28. srpna, s. 6–7.

strana, vedená Arthurem Hendersonem, jelikož také neměla příliš silnou pozici. Přesto 7. října 1931 došlo k rozpuštění parlamentu a nové volby byly vyhlášeny již na konec října 1931.²⁴⁴

Každá ze zúčastněných stran měla kandidovat sama za sebe, společným cílem však bylo prokázat, že nynější kombinovaná vláda má důvěru voličů a že se vydala správným směrem. Konzervativní strana postavila 517 kandidátů a Labouristická strana 514. Liberální strana jmenovala 121 kandidátů. Dále pak ve volbách kandidovalo sedmáct komunistů a 30 členů Nové strany Oswalda Mosleyho.²⁴⁵ Národní labouristé (*National Labour*), tedy přívrženci MacDonalda, šli do voleb s 21 kandidáty. Národní vládu podporovala též skupina liberálů, jež se soustředila kolem osoby Johna Simona.²⁴⁶ Tato skupina postavila 39 kandidátů.²⁴⁷

MacDonaldova skupina představila poměrně odvážný volební program. Požadovala, aby byla Národní vládě přiznána absolutní volnost jednání, v podstatě jakási plná moc. Nezavazovala se konkrétními sliby, jak tomu vždy bývalo v předešlých volbách. MacDonald zastával názor, že vláda by neměla být nijak omezována a naopak by měla mít právo disponovat jakýmkoliv prostředky, nutnými k vyřešení stávající hospodářské situace. Nebránil se celní politice, zvýšení vývozu a omezení dovozu, obchodním smlouvám a vzájemným dohodám s dominií, nechtěl se však zavazovat žádným slibem.²⁴⁸

Samotné hlasování proběhlo 27. října 1931 a skončilo neobyčejným drtivým vítězstvím Národní vlády, v níž byli sloučeni

---

²⁴⁴ REDVALDSEN, David, *International Library of Political Studies. Labour Party in Britain and Norway. Elections and the Pursuit of Power Between the World Wars*, London 2011, s. 51.

²⁴⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 51, 20. běžná politická zpráva ze 14. října, s. 6.

²⁴⁶ John Allsebrook Simon, první vikomt Simon (1873–1954) působil v Národní vládě jako ministr zahraničních věcí.

²⁴⁷ MOWAT, s. 409.

²⁴⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 72, 4. periodická politická zpráva z 26. února, s. 7.

konzervativci, skupina labouristů, podporující MacDonalda, a také většina liberálů s výjimkou skupiny, soustředěné kolem Davida Lloyda George.²⁴⁹ Celkem pro ni hlasovalo 14,5 milionu lidí, tudíž jí z 615 poslanců sněmovny připadlo 554 mandátů. Jen konzervativci, kteří před volbami zastávali 263 mandátů, získali 472 křesel a neztratili ani jediný volební okres. Simonovi liberálové získali 35 mandátů a Národní labouristé třináct mandátů.²⁵⁰ Labouristé, vedení Arthurem Hendersonem, zaznamenali značnou porážku a ve volbách obdrželi pouze 52 mandátů. Jelikož Liberální strana nezaznamenala příliš velké úspěchy a získala pouze 37 mandátů, z nichž pouze čtyři náležely opozici, tak se Henderson stal vůdcem opozice.²⁵¹

Národní vláda tak zaznamenala výrazný úspěch. Nejenže uhájila své postavení, ale dokonce se za ni postavil téměř celý národ, který jí důvěřoval, že bude pokračovat v již nastoupeném směru své politiky. Očekával od ní, že jednotlivé strany ve vládě potlačí vlastní zájmy ku prospěchu státu. Nová vláda byla vyhlášena již 6. listopadu 1931.²⁵²

4.2.1 Členové vlády

V Národní vládě před volbami působilo pouze deset členů kabinetu, nový kabinet se však skládal z dvaceti členů. Čtyři členové byli příslušníky Národních labouristů. Dále do vlády vstoupilo pět Národních liberálů a jedenáct konzervativců. Z Národních labouristů zůstali ve vládě ti stejní členové, kteří působili v minulé Národní vládě. MacDonald a John Sankey zaujali opět stejné úřady. Ovšem James Henry Thomas, jenž zastával úřad ministra pro kolonie a dominia v jedné osobě, si ponechal pouze

---

²⁴⁹ REDVALDSEN, s. 51.

²⁵⁰ MOWAT, s. 411.

²⁵¹ RAMSDEN, s. 943.

²⁵² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 53, 21. běžná politická zpráva z 28. října, s. 3.

úřad ministra pro dominia, a Philip Snowden, bývalý ministr financí, se stal lordem strážcem tajné pečeti.²⁵³

Z Liberální strany setrval ve vládě Herbert Louis Samuel, jenž opět nastoupil do úřadu ministra vnitra. Úřad ministra pro Skotsko byl opět přiřčen siru Archibaldu Sinclairovi a sir Donald Maclean opět působil jako ministr školství. Nově vstoupili do vlády John Simon, jenž získal úřad ministra zahraničních věcí a Walter Runciman,²⁵⁴ který se stal ministrem obchodu. Z představitelů Konzervativní strany zůstali ve vládě Stanley Baldwin jako lord prezident rady, dále Neville Chamberlain, jenž přejal po Philipu Snowdenovi funkci ministra financí, a Philip Cunliffe-Lister, kterému připadl úřad ministra pro kolonie. Členem vlády byl i nadále Samuel Hoare jako ministr pro Indii. Dále konzervativci obsadili resorty ministerstva války, které zaujal lord Douglas McGarel Hogg,²⁵⁵ prvního lorda admirality, jímž se stal Bolton Eyres-Monsell,²⁵⁶ ministerstva letectví, které připadlo lordu Charlesi Londonderrymu, a ministerstva zdravotnictví, které získal Edward Hilton Young.²⁵⁷ Ministrem zemědělství byl jmenován konzervativec sir John Gilmour. Ministrem veřejných staveb se stal lord William Ormsby-Gore²⁵⁸ a ministrem práce se stal konzervativec sir Henry Betterton. Z bývalých členů kabinetu tudíž odpadl Rufus Daniel Isaacs a také sir Austen Chamberlain. Jmenování Nevilla Chamberlaina ministrem financí představovalo důležitý aspekt především pro hospodářskou politiku v otázce celních tarifů, neboť na rozdíl od Philipa Snowdena, zastávce volného obchodu, prosazoval ochranářská cla.²⁵⁹

---

²⁵³ REDVALDSEN, s. 51.

²⁵⁴ Walter Runciman, první vikomt Runciman z Doxfordu (1870–1949).

²⁵⁵ Douglas McGarel Hogg, první vikomt Hailsham (1872–1950).

²⁵⁶ Bolton Meredith Eyres-Monsell, první vikomt Monsell (1881–1969).

²⁵⁷ Edward Hilton Young, první baron Kennet (1879–1960).

²⁵⁸ William George Arthur Ormsby-Gore, čtvrtý baron Harlech (1885–1964).

²⁵⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 56, 23. běžná politická zpráva z 6. listopadu, s. 1–2.

4.3 Program Národní vlády

MacDonaldova Národní vláda, skládající se z frakcí, zastupující v podstatě všechny nejsilnější britské politické strany, měla oproti druhé MacDonalově vládě ve svém postavení výhodu. Jelikož jí říjnové volby zajistily drtivou většinu, nemusela se tak opírat o podporu jiné strany, jak tomu bylo v případě prvních dvou MacDonalдовых menšinových vlád. Národní vláda se nemusela obávat ani opozice, kterou vedl bývalý ministr zahraničních věcí Arthur Henderson a od roku 1932 pak bývalý ministr veřejných prací George Lansbury, neboť Labouristická strana získala ve volbách pouze 52 mandátů.²⁶⁰ Zásadní problémy vlády však představovaly rozdíly mezi jednotlivými frakcemi, opozice tak v podstatě fungovala v samotné vládě.²⁶¹

Voliči od nové vlády, pod dojmem jedinečného volebního vítězství, očekávali, že bude jednotně spolupracovat a že vyřeší finanční krizi. Věřili současně, že se jednotlivé frakce povznesou nad své cíle ve prospěch celostátních zájmů. MacDonald se snažil o spolupráci s celou vládou, ovšem narážel od samého začátku na obtíže. Hlavní rozpory se projevovaly především v otázce celních tarifů, tvrdě prosazovaných Konzervativní stranou. Jednotlivé frakce však nazíraly odlišně také na odzbrojení a vztahy se Sovětským svazem. Nová Národní vláda představila program pro příští parlamentní období, jak na poli zahraniční politiky, tak i vnitřní politiky, hned čtyři dny po svém jmenování, tedy prostřednictvím panovníka během trůnní řeči z 10. listopadu 1931.²⁶²

4.3.1 Hlavní otázky zahraniční politiky

Ministerský předseda MacDonald chtěl na poli zahraniční politiky opět navázat na směr, který nastoupila politika jeho druhé vlády v letech 1929

---

²⁶⁰ SHEPHERD, s. 289.

²⁶¹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 67, 31. běžná politická zpráva z 2. prosince, s. 1.

²⁶² Tamtéž.

až 1931. Chtěl opět opírat těžiště své zahraniční politiky o mezinárodní jednání, Společnost národů a udržování diplomatických styků s ostatními státy, zejména Sovětským Svazem. Jelikož ale Národní vláda představovala sdružení Národních labouristů, konzervativců a liberálů, musely všechny frakce najít společný kompromis, jak na poli zahraniční politiky postupovat. Konzervativní strana se tradičně snažila vyhybat utužování mezinárodních vztahů a chtěla se věnovat spíše vnitropolitickým záležitostem a problémům Britského impéria. Hlavním cílem konzervativců se stala ochránářská politika, tedy v podstatě částečné uzavření se Impéria ostatním zemím světa. Liberálové naopak zastávali zcela opačný názor a vystupovali proti ochránářské politice.²⁶³

K jistým obrátům oproti předchozí MacDonaldově vládě tak došlo především ve vztazích k Sovětskému svazu. Právě změna britské vlády a také hospodářská krize vedly k částečnému ochlazení vztahů. Londýn, jenž doposud zaujímal velmi shovívavý postoj vůči Moskvě, se nyní začal dívat na průběh sovětsko-britského jednání poněkud skeptičtěji. Hlavní problém tkvěl v otázce sovětských dluhů. Britská vláda požadovala vyřešení této problematiky již od roku 1929. Dokonce byla vytvořena komise, zastoupená sovětskými i britskými delegáty, jež měla za úkol zabývat se otázkou dluhů a která se rovněž věnovala vzájemným obchodním stykům obou států.²⁶⁴

Ministr zahraničních věcí John Simon předložil vládě 2. února 1932 přehled vývoje sovětsko-britských styků a zdůraznil, že Sovětský svaz nepodal ani jediný iniciativní návrh na slíbené řešení otázky sovětských dluhů. Naopak sovětští diplomaté trvali na tom, že o dluzích budou jednat pouze v souvislosti s přiznáním britské půjčky Moskvě. S tím Londýn nesouhlasil a v důsledku nedodržení sovětských slibů zkrátil limit vývozních úvěrů do Sovětského svazu z původních 30 měsíců pouze na

---

²⁶³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 14, 1. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 33.

²⁶⁴ Tamtéž.

dobu jednoho roku, tak jako platilo pro všechny ostatní země.²⁶⁵ Obchodní styky se Sovětským svazem, jež se MacDonaldu snažil dlouhou dobu navázat i pod podmínkou řady britských ústupků, se tak ocitly opět v kritickém bodě. V důsledku dohod, podepsaných na imperiální hospodářské konferenci v Ottawě, pak britská vláda 17. října 1932 Sovětskému svazu vypověděla obchodní smlouvu z roku 1930 se šestiměsíční výpovědní lhůtou. K úplnému přerušování obchodních vztahů však nedošlo a Velká Británie projevovala ochotu k zahájení jednání o nové smlouvě. Sovětsko-britské styky ovšem později ještě více narušil incident, během něhož došlo v březnu 1933 k obvinění ze sabotáže a následnému odsouzení šesti britských zaměstnanců moskevské pobočky firmy *Metropolitan Vickers Electrical Company*.²⁶⁶

Významným bodem britské zahraniční politiky se stala účast na lausannské konferenci (*Lausanne Conference*), probíhající od 16. června do 9. července 1932 za předsednictví MacDonalda.²⁶⁷ Představitelé Velké Británie, Francie, Německa, Itálie a Spojených států amerických zde jednali o německých reparačních platbách. Platnost Hooverova moratoria, podepsaného v červnu 1931 na dobu jednoho roku, se chýlila ke konci.²⁶⁸ Následky světové hospodářské krize však ještě nepominuly a stále sužovaly evropské státy, včetně Německa. Představitelé Spojených států amerických, Velké Británie a Francie si uvědomovali, že Německo není schopné obnovit reparační platby, a splácet tak své dluhy. Na konferenci se proto řešila otázka zrušení německých reparací. Francie a Velká Británie byly ochotny odpustit Německu většinu dluhu, ovšem pouze pod podmínkou, že Spojené státy americké alespoň z větší části zruší své pohledávky u evropských dlužníků. Americký Kongres však tento plán v prosinci 1932 zamítl, došlo tak k návratu k Youngovu plánu.

---

²⁶⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 15, 1. periodická politická zpráva z 8. května, s. 50.

²⁶⁶ MEDLICOTT, *British Foreign Policy since Versailles 1919–1963*, s. 130.

²⁶⁷ WATTS, s. 131.

²⁶⁸ SCHMITT, Bernadotte E., *British Foreign Policy 1931–1932*. In: *The Journal of Modern History* 23, 1951, 2, s. 155.

Německo už však žádné další platby nesplnilo. V lednu 1933 se německým kancléřem stal Adolf Hitler, jenž jakékoliv další reparační platby odmítl.²⁶⁹

V průběhu let 1932–1935 se zahraniční politika Národní vlády začala s větší mírou zajímat o vývoj událostí ve střední Evropě. V důsledku obav z narušení míru se zaměřila především na Německo, jehož politickou situaci sledovala s jistými obavami. Se značnou nedůvěrou pohlížela především na výrazný vzestup Národní socialistické německé dělnické strany (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, NSDAP) a jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem. Britské politické kruhy odsoudily některé aspekty politiky, jež byla v Německu nastolena, avšak objevili se také příznivci německého pořádku, mezi nimiž byli někteří konzervativci a zpočátku také liberální politik David Lloyd George. Značná odezva se projevila rovněž v britských židovských kruzích, jež kritizovaly pronásledování německých Židů a reagovaly bojkotem německého zboží.²⁷⁰ Celkově ale u britské vlády převážil chybný dojem, že s Adolfem Hitlerem bude možné jednat.²⁷¹

V průběhu roku 1933 se však obavy Britů v důsledku německého ozbrojování ještě zvýšily. Největší starosti Britům působilo budování německého válečného letectva, které ohrožovalo Velkou Británii stejně jako bezprostřední sousedy Německa. Domnívali se, že pokračování německého zbrojení může vést k obavám německých sousedů a ohrožení míru. Jelikož Londýn usiloval o ustálení politické situace v Evropě, jisté kruhy proto byly nakloněny revizionismu ve formě vzájemné dohody států, dotčených mírovými smlouvami, podepsanými na pařížské mírové konferenci v letech 1919–1920. Britové se snažili udržovat s Berlínem dobré vztahy a nechtěli si ho znepřátelit, proto se

---

²⁶⁹ MEDLICOTT, *British Foreign Policy since Versailles 1919–1963*, s. 103, 123.

²⁷⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 15, 1. periodická politická zpráva z 8. května, s. 44.

²⁷¹ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 213.

období let 1933–1935 vyznačovalo politikou ústupků v naději, že uspokojením německých požadavků bude zajištěna stabilita a mír ve střední Evropě. Představitelem této proněmecky orientované skupiny se stal například MacDonald, který dlouhou dobu věřil, že dokáže s Němci společně nalézt východisko v otázce odzbrojení a bezpečnosti. V průběhu března 1935, kdy Adolf Hitler vydal prohlášení o zavedení všeobecné branné povinnosti, zakázané Versailleskou mírovou smlouvou, si však uvědomil německou hrozbu a přešel do protihitlerovského tábora.²⁷²

Čtyři dny po skončení konference v Lausanne John Simon oznámil Dolní sněmovně, že britská vláda se dohodla s Paříží na další spolupráci v duchu lausannské dohody. Obě země si vzájemně přislíbily společný postup v otázce odzbrojení, které se později řešilo na Ženevské konferenci, a také ve snaze připravit světovou hospodářskou konferenci. V duchu britské koncepce měly k této úmluvě přistoupit také Spojené státy americké, Itálie a Německo. Francie však prosadila otevření dohody o evropské kooperaci i ostatním evropským zemím.²⁷³

Odzbrojovací konference (*The Disarmament Conference*) nebo také Konference pro snížení a omezení zbrojení v Ženevě probíhala za předsednictví Arthura Hendersona od února 1932.²⁷⁴ Účastnili se jí delegáti Spojených států amerických, Velké Británie, Francie, Itálie, Německa a dalších 56 států. Bylo představeno několik odzbrojovacích plánů, avšak jednotlivé mocnosti nazíraly na povahu odzbrojení zcela odlišně. Americký prezident Herbert Hoover navrhoval v první etapě odzbrojení redukci všech zbraní o třetinu, zrušení chemické války, tanků, těžkých děl a bombardovacích letadel. Britové požadovali omezení ponorek a francouzský návrh, takzvaný plán Tardieu, prosazoval

---

²⁷² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1934, inv. č. 18, 3. periodická politická zpráva z 21. prosince, s. 33.

²⁷³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 27, 3. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 48.

²⁷⁴ BAKER, Noel P. J., *Disarmament*. In: Royal Institute of International Affairs 13, 1934, 1, s. 3.

vytvoření mezinárodních ozbrojených sil při Společnosti národů.²⁷⁵ První část Odzbrojovací konference skončila 24. července 1932 podepsáním ženevské rezoluce, která zakázala chemickou válku a bombardování ze vzduchu, dosud hojně využívané především Velkou Británií v Asii. Velká Británie vyjadřovala jisté zklamání, přesto rezoluci podepsala. Německo se však rozhodlo dohodu nepodepsat s odůvodněním, že ženevská rezoluce je nedostačující v porovnání s Versailleskou mírovou smlouvou, která upravovala německé odzbrojení. Zdůrazňovalo, že jeho cílem je uznání rovnosti Německa s ostatními státy, a to i v záležitosti zbrojení, což v podstatě znamenalo požadavek částečného německého znovuvyzbrojení. Současně odmítlo účast na dalších jednáních Ženevské konference, která s přestávkami pokračovala až do roku 1934.²⁷⁶

Britská vláda byla ochotna ke kompromisu, aby se s Německem dohodla. Na konci ledna 1933 proto představila memorandum, které pak předložila v březnu 1933 ostatním delegátům Odzbrojovací konference. Podala v něm návrh na vypracování mezinárodní konvence. Britové navrhovali, aby se evropské státy zavázaly, že se neuchýlí k násilí. Dalším bodem konvence se měl stát článek, stanovující, že kontinentální evropské státy se vynasnaží sjednat regionální smlouvy k zajištění bezpečnosti. Třetí článek se měl zmiňovat o nové úmluvě, která by nahradila pátý článek Versailleské mírové smlouvy, týkající se odzbrojení Německa, a poslední bod návrhu pak požadoval postupné dosažení kvalitativní rovnosti válečného materiálu. I přes britskou ochotu Německu ustoupit, konference nedosáhla úspěchu. V červenci ještě došlo k jejímu odročení na říjen 1933, avšak ani tehdy Němci nepřistoupili na britské návrhy a opustili jednání. V průběhu Odzbrojovací konference italský duce Benito Mussolini navrhl kooperaci čtyř evropských mocností, tedy Itálie, Velké Británie, Francie a Německa, v rámci takzvaného Paktu čtyř.

---

²⁷⁵ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 206.

²⁷⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 27, 3. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 52.

MacDonald proto odcestoval do Říma, kde s Benitem Mussolinim vyjednával a Pakt odsouhlasil. Francie měla jisté námitky, avšak smlouvu nakonec podepsala v létě 1933. Němci s návrhem rovněž souhlasili, avšak v důsledku rozdílných stanovisek a rozporů jednotlivých signatářů nakonec Pakt čtyř neuspěl a nevešel v platnost.²⁷⁷

Další konferencí, již se Velká Británie během působení Národní vlády účastnila, se stala světová hospodářská konference (*World Economic Conference*), zabývající se ekonomickými a měnovými otázkami.²⁷⁸ Konference byla zahájena 12. června 1933 v Londýně proslovem krále Jiřího V. a ministerského předsedy MacDonalda. Kromě Velké Británie se jí dále účastnili delegáti Spojených států amerických, Francie, Německa, Itálie, Japonska, Norska, Belgie, Československa, Maďarska, Argentiny, Švýcarska, Polska a Finska. Během jednání se věnovali příčinám světové hospodářské krize, otázce nepříznivého vlivu válečných dluhů a reparací a překážkám světového obchodu způsobených přehnanými celními tarify. Většina zúčastněných států rovněž považovala za velmi důležité trvalé zajištění stabilizace měn. V rámci konference došlo k vytvoření dvou dílčích komisí a několika podkomisí, jež měly za úkol připravit návrhy, týkající se již výše zmíněných problematik. Jednalo se o měnovou a finanční komisi, zabývající se měnovou a úvěrovou politikou, a pak o ekonomickou komisi, věnující se otázkám zlepšení režimu výroby a celní politice. Jednání trvala do poloviny července 1933, avšak nepřinesla žádné výrazné úspěchy.²⁷⁹

Program vlády na zasedací období roku 1935 přednesl ministr zahraničních věcí John Simon na konci listopadu 1934. Prohlášení,

---

²⁷⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 27, 2. periodická politická zpráva z 25. srpna, s. 51–57.

²⁷⁸ TAYLOR, Alan J. P., *English History 1914–1945*, Oxford 1965. s. 335.

²⁷⁹ BASCH, Antonín, *Měnová a hospodářská konference v Londýně*. In: *Zahraníční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 12, 1933, 1, s. 405–406.

týkající se zahraniční politiky znělo: *„Moje vláda neustává co nejúzkostlivější dbáti toho, aby světový mír byl udržen. Vláda nadále bude si považovati kardinální zásadu své politiky podporu Svazu Národů a rozšíření jeho autority. Vláda má vážnou důvěru, že obecné dílo Odzbrojovací konference se může znovu aktivně zahájit v politické atmosféře, která by byla přízniva k dosažení definitivních výsledků. Zatím však vynaloží veškeré své úsilí, aby dosáhla mezinárodní dohody o těch věcech, o nichž možno odděleně jednat.*“²⁸⁰

V souvislosti s odzbrojením tak britská vláda navrhla, aby námořní mocnosti, jež se účastnily Washingtonské a Londýnské námořní konference, zahájily přípravy pro novou konferenci o omezení námořního zbrojení, která se podle usnesení konference v Londýně z roku 1930 měla konat počátkem roku 1935. Již od října 1934 probíhala bilaterální jednání mezi zástupci Velké Británie, Spojených států amerických a Japonska, až poté mělo dojít k dohodě s Německem. Anglo-německá konverzace probíhala v červnu 1935, přičemž se oba státy dohodly až za působení Baldwinovy vlády 18. června 1935, že Němci mohou vlastnit 35 % tonáže britského válečného loďstva. Samotná konference se pak konala až na přelomu let 1935–1936.²⁸¹

4.3.2 Hlavní otázky vnitřní politiky

Z hlediska vnitropolitické situace stále zůstávaly zásadními skutečnostmi, jimiž se vláda musela zabývat, finanční problémy státu, hospodářství a otázka nezaměstnanosti. MacDonaldova vláda sdělila prostřednictvím krále Jiřího V. během trůnní řeči z 10. listopadu 1931, že *„hospodářské tísní bude čeliti a že učiní seč bude možné, aby spolupráci s ostatními státy a v duchu vzájemné ochoty našla cestu k obnovení mezinárodního*

---

²⁸⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1934, inv. č. 16, 11. běžná politická zpráva z 27. listopadu, s. 1.

²⁸¹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1935, inv. č. 25, 2. periodická politická zpráva z 31. srpna, s. 54.

obchodu“.²⁸² MacDonaldův program ve svých člancích zmiňoval například požadavek na pokračování imperiální hospodářské konference, která probíhala v roce 1930 v Londýně, nyní se měla konat v kanadské Ottawě. Hovořil rovněž o svolání Všeindické konference, naopak o celních tarifech, tvrdě prosazovaných Konzervativní stranou, nepadla žádná zmínka. Pro konzervativní většinu tak znamenala tato řeč značné zklamání, neboť očekávala a své voliče ujišťovala, že zajistí bezodkladné vyhlášení ochranného celního tarifu. Silné protesty projevovalo především pravé křídlo Konzervativní strany, reprezentované mimo jiné například Leopoldem Amerym,²⁸³ které zdůrazňovalo nedostatečnost agrární ochrany a také ochrany průmyslových výrobků.²⁸⁴

Ochranná cla se nakonec na nátlak konzervativců projednávala na schůzi Dolní sněmovny 16. listopadu 1931. Nový ministr obchodu Walter Runciman, zde oznámil, že vláda se odhodlala učinit bezodkladná opatření proti zahraničním výrobcům, kteří využívali situace a zaplavovali britský trh velkým množstvím svého zboží. Krátce poté vláda přijala nový zákon *Abnormal Importation Act*, který zplnomocnil ministerstvo obchodu k vydávání výnosů stanovujících cla ve výši 50 % na veškeré druhy průmyslového zboží, které bylo do Velké Británie podle názoru ministerstva obchodu dováženo v abnormálním množství. Tento zákon měl platit po dobu šesti měsíců, tudíž v případě, že by celní politika prokazovala negativní důsledky, mohlo by dojít ještě k její modifikaci. Konzervativní většina tak prosadila prostřednictvím Waltera Runcimana, i přesto, že byl zatvrzelým zastáncem volného obchodu, svůj dlouhodobý cíl, tedy učinit z Velké Británie zemi s ochranářskou hospodářskou politikou. Vláda současně ustanovila tříčlennou komisi, která rozhodovala o celním sazebníku konkrétních produktů, v případě, že se jednalo

---

²⁸² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 61, 27. běžná politická zpráva ze 17. listopadu, s. 1.

²⁸³ Leopold Charles Maurice Stennett Amery (1873–1955).

²⁸⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 61, 27. běžná politická zpráva ze 17. listopadu, s. 1–2.

o luxusní zboží nebo zboží, které mohl vyrobit britský průmysl sám. Předsedou této komise se stal sir George May.²⁸⁵

Zákon o ochranných dovozních clech (*Import Duties Act*) byl schválen pouze šestnácti členy kabinetu, čtyři členové se tak vyslovili proti přijetí zákona.²⁸⁶ Jednalo se o lorda strážce tajné pečeti Philipa Snowdena a tři liberály, ministra vnitra Herberta Louise Samuela, ministra školství sira Donalda Macleana a ministra pro Skotsko sira Archibalda Sinclaira. Za normálních okolností by následovala rezignace nesouhlasících ministrů. Vláda však zaujala neobvyklé stanovisko, a vzhledem k výjimečným okolnostem tak souhlasila s porušením společné odpovědnosti kabinetu. V této ojedinělé situaci tak nemusel být zákon schválen všemi členy kabinetu, dle takzvaného *Agreement to differ*.²⁸⁷ Zákon, schválený 4. února 1932 šestnácti ministry, nabyl účinnosti 1. března 1932. Tímto dnem tak ve Velké Británii skončilo bezmála staleté období volného obchodu, během něhož si země vybuchovala vůdčí postavení ve světovém obchodu. Zákon postihl veškeré dovážené zboží, na něž bylo uvaleno clo ve výši 10 %, pokud neměla Velká Británie s danou zemí podepsané jiné obchodní smlouvy. Existovaly však jisté výjimky, na něž se zákon nevztahoval. Nezdaňoval se jednak dovoz surovin, kterých měla Velká Británie nedostatek, a jednak import výrobků, které britský průmysl či zemědělství neprodukovaly. Ze zemědělských produktů se nedanil ani dovoz pšenice, práva britských zemědělců proto byla ošetřena takzvaným Obilním zákonem (*Wheat Act*).²⁸⁸ Zemědělcům, pěstujícím pšenici, vláda tímto zákonem zaručila odbyt v britských mlýnech. Po uplynutí šesti měsíců mohla Mayova komise navrhnout rozšíření seznamu o další položky, jichž

---

²⁸⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 72, 4. periodická politická zpráva z 26. února 1932, s. 10–12.

²⁸⁶ MARWICK, s. 218.

²⁸⁷ WATTS, s. 127.

²⁸⁸ MOWAT, s. 439.

se netýkaly celní poplatky. Naopak ale na některé položky ze stávajících výjimek byla cla opět uvalena.²⁸⁹

Vláda doufala, že celní politika napomůže britskému hospodářství. Jednak cla považovala za zdroj státních příjmů, a jednak se snažila zabránit přílivu cizího zboží a tím tak zajistit, aby Britové nakupovali zboží vyrobené doma, popřípadě v dominiích. Počítala, že se zvýšením prodeje britského zboží dojde ke zvýšení výroby a tím i ke snížení nezaměstnanosti. Opominula ovšem skutečnost, že celní politika měla negativní důsledky na britský vývoz, který do poloviny roku 1932 klesl oproti roku 1931 o 13 %. Neblahé následky představovalo rovněž znehodnocení libry, které způsobilo snížení životního standardu pracujících vrstev. V osmi hlavních průmyslových odvětvích došlo ke snížení mezd. Rovněž nezaměstnanost stále rostla a v listopadu 1931 tak dosáhla výše 2,6 milionů nezaměstnaných, tedy o více než 300 000 téhož měsíce minulého roku. Do konce roku i nadále narůstala, a klesat nezačala ani v následujícím roce.²⁹⁰

Britské politické elity očekávaly, že řešení hospodářské situace Velké Británie a celého Impéria značně napomůže dlouho plánovaná imperiální hospodářská konference v Ottawě (*Ottawa Conference*).²⁹¹ Delegáti Velké Británie se setkali s představiteli dominií a kolonií již 21. července 1932 a jednali s nimi do 20. srpna 1932.²⁹² Britská delegace byla zastoupena ministrem dominií Jamesem Henrym Thomasem, ministrem pro kolonie Philipem Cunliffe-Listerem, ministrem obchodu Walterem Runcimanem, lordem prezidentem rady Stanleyem Baldwinem, ministrem financí Nevillem Chamberlainem, ministrem zemědělství sirem Johnem Gilmourem a ministrem války Douglasem Hoggem. Cílem

---

²⁸⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 72, 4. periodická politická zpráva z 26. února 1932, s. 10–12.

²⁹⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 14, 1. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 19.

²⁹¹ WATTS, s. 127.

²⁹² TAYLOR, s. 333.

jednání bylo zajistit hospodářskou jednotu v rámci Britského impéria, která spočívala ve vzájemné spolupráci a obchodování. Projednávaly se otázky obchodní a tarifní politiky. Stanley Baldwin nabízel dohodu, že zboží, pocházející z dominií a kolonií nebude zasaženo celními poplatky, ovšem současně nutil představitele dominií a kolonií, aby uvalily cla na stejné cizí výrobky jako Britové. Dále požadoval, aby byl zajištěn volný obchod britskému zboží, dováženého do dominií či kolonií, alespoň pokud to jejich finanční situace dovolí. Na závěr konference došlo k podepsání dvanácti bilaterálních smluv, přičemž Velká Británie figurovala v sedmi z nich. Podepsala dohodu se čtyřmi dominii, tedy s Kanadou, Austrálií, Jihoafrickou unií a Novým Zélandem, a dále pak s Indií, Newfoundlandem a Jižní Rhodesií. S pátým dominiem, Irským svobodným státem, Velká Británie smlouvu nepodepsala v důsledku sporu, jenž vyvrcholil v předvečer konference. Irové zrušili formální přísahu poslanců králi a oznámili, že zastaví platby Britům za vyvlastněné pozemky. Velká Británie na tuto situaci zareagovala zvýšením cel ve výši 20 % na veškeré irské produkty.²⁹³

Jedním z důsledků ottawské konference byla demise několika ministrů, kteří nesouhlasili se zavedením celních tarifů. Z kabinetu tak na konci září 1932 odešli dva liberálové a jeden Národní labourista. Z liberálních členů kabinetu podali demisi ministr vnitra Herbert Louis Samuel a ministr pro Skotsko sir Archibald Sinclair. Z tábora Národních labouristů se tak svého křesla vzdal lord strážce tajné pečeti Philip Snowden, jehož nahradil Stanley Baldwin, nyní zastávající dvě kabinetní křesla. Dosavadní ministr zemědělství sir John Gilmour se stal ministrem vnitra, zatímco jeho resort převzal Walter Elliot.²⁹⁴ Úřad ministra pro Skotsko zaujal sir Godfrey Collins.²⁹⁵ Z hlediska poměru stran v kabinetu tak nyní konzervativcům náleželo třináct, respektive čtrnáct křesel

---

²⁹³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 27, 3. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 1–9.

²⁹⁴ Walter Elliot (1888–1958).

²⁹⁵ Sir Godfrey Pattison Collins (1875–1936).

s Baldwinovými dvěma funkcemi. Národní labouristé a Simonovi liberálové tak zastávali každý tři křesla.²⁹⁶

V druhé polovině roku 1932 se tak začala prohlubovat roztříštěnost jednotlivých stran. Největší krizí trpěla Liberální strana, která byla již rozdělena na tři tábory. Jednu frakci představovala opoziční skupina liberálů, druhým táborem se stala skupina Simonových liberálů ve vládě a třetí pak Samuelovi liberálové, kteří v oblasti celních tarifů nedokázali nalézt kompromis a z vlády odstoupili. Rozvrat však postihl také Labouristickou stranu, která se rozštěpila již v létě 1931 na oficiální Labouristickou stranu a pak MacDonaldu Národní labouristy. Po odchodu MacDonalda a Snowdena se Labouristická strana, v čele s Hendersonem, jehož na této pozici v roce 1932 nahradil George Lansbury, začala orientovat levicověji. Změnila také svůj program, jenž zahrnoval četné radikální socialistické rysy, včetně zestátnění dolů, elektráren a několika základních průmyslových odvětví. V létě 1932 se však od oficiální Labouristické strany oddělila i strana ILP, jež představovala jakési duchovní jádro Labouristické strany. Došlo k rozdělení společné hospodářské základny labouristů a v podstatě se tak z jedné strany vyvinuly, stejně jako u liberálů, tři socialistické strany. Do čela ILP se postavil levicový radikál a velmi populární poslanec James Maxton. Komplikované vztahy se pak projeví ještě v rámci samotné ILP. Část členů však nesouhlasila s odštěpením se od Labouristické strany, proto někteří sami rezignovali a někteří byli dokonce vyloučeni z ILP. Tato skupina se transformovala v takzvanou Socialistickou ligu.²⁹⁷

V rámci finanční politiky se Národní vláda snažila zvýšit státní zisky celními tarify, současně však chtěla zavést také úsporná opatření. Možnost poklesu státních výdajů vláda viděla ve snížení podpor

---

²⁹⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 25, 17. běžná politická zpráva z 18. dubna, s. 2–3.

²⁹⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 27, 3. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 41–44.

v nezaměstnanosti. V listopadu 1931 proto přijala vládní nařízení, které vedlo ke snížení sazeb podpor v nezaměstnanosti o 10 %. Nařízení rovněž omezilo trvání podpory na 156 dní. Po uplynutí tohoto období pak nezaměstnaní dostávali podporu vyměřenou na základě majetkových poměrů dané osoby, popřípadě její rodiny. V této souvislosti daná osoba musela předložit takzvané Osvědčení nemajetnosti (*Means test*) a teprve poté jí mohla být přiznána podpora.²⁹⁸ Výši této podpory však vyměřovaly místní úřady, tudíž mezi jednotlivými správními celky panovaly často značné rozdíly.²⁹⁹

Snížení podpor v nezaměstnanosti a požadavek Osvědčení nemajetnosti vyvolaly nespokojenost lidí, která vyústila k demonstracím v četných průmyslových střediscích, například v Belfastu či Liverpoolu. Tyto demonstrace, organizované na podzim 1932 prostřednictvím organizace nezaměstnaných (*National Unemployed Worker's Movement*), vyvrcholily v podobě takzvaných hladových pochodů na Londýn, během nichž docházelo k výtržnostem. Proti této organizaci se následně vedlo trestní řízení pro nabádání k rušení veřejného pořádku. Během prohlídky sídla organizace došlo k zabavení materiálů, prokazujících, že výtržnosti byly podněcovány z Moskvy. Vyšetřování nakonec vedlo k odsouzení několika vůdčích členů organizace nezaměstnaných. Nespokojenost obyvatelstva pak ještě zvýšil pokles mezd v několika odvětvích. Tkalcovské společenství (*Weavers Amalgamation*) reagovalo na toto snížení vyzváním všech zaměstnanců ke generální stávce, probíhající od 29. srpna do října 1932. V důsledku těchto mzdových sporů v bavlnářském průmyslu a dalších odvětvích ztratili práci další zaměstnanci.³⁰⁰

---

²⁹⁸ MARWICK, s. 235.

²⁹⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 29, 20. běžná politická zpráva ze 4. listopadu, s. 1–2.

³⁰⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 27, 3. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 45.

Problematice související s nezaměstnaností se proto vláda věnovala v průběhu parlamentní debaty 7. listopadu 1932, během níž dospěla k přijetí zákona zvaného *Transitional Payment Bill*. Zákon zvýšil podpory v nezaměstnanosti i těm osobám, jimž úřady na základě Osvědčení nemajetnosti prokázaly nějaké úspory či majetek. Osob, disponujících finančním obnosem do výše 25 liber, se tak díky tomuto novému zákonu netýkaly žádné srážky z podpor. V případě vyšších úspor se pak podpora snižovala o jeden šilink týdně za každých dalších naspořených 25 liber.³⁰¹

Ve vztahu ke kulturně sociálním otázkám se Národní vláda uchýlila rovněž k několika novým zákonům. Jako první se pokoušela prosadit takzvaný abstinentský zákon. Abstinentské politice se věnovala devatenáctičlenná Licenční komise (*Royal Commission on Licensing*) v čele s lordem Williamem Amulreem, ustavená již za druhé labouristické vlády. Komise navrhovala několik omezení pro majitele restaurací a klubů. Mimo jiné chtěla soustředit, co největší počet podniků, nabízejících prodej alkoholických nápojů, do vlastnictví státu, dále požadovala omezení provozní doby těchto podniků. Alkohol se tak mohl podávat zákazníkům maximálně do deseti hodin večer. Tento zákon vyvolal značnou nevoli obyvatelstva, nakonec tak nebyl prosazen. Další změnu ze skupiny kulturně sociální pak představovala snaha o zrušení Zákona o svěcení neděle (*Sunday Observance Act*) z roku 1780. Kvůli tomuto nařízení nesměla být v neděli mimo jiné provozována divadla a kina. Na jaře 1932 vešel v platnost nový zákon *Sunday Entertainment Act*, který zlegalizoval činnost kin i v neděli.³⁰²

V listopadu 1932 probíhala parlamentní debata, na níž byly rekapitulovány výsledky, jakých Národní vláda za dobu svého působení

---

³⁰¹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 42, 4. periodická politická zpráva z 9. února 1933, s. 6.

³⁰² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 14, 1. periodická politická zpráva z 18. dubna, s. 26–29.

dosáhla. Z hlediska finanční situace se Velké Británii nepodařilo dosáhnout takových výsledků, jaké od své celní a úsporné politiky očekávala. Jedním z důvodů se stala skutečnost, že dovoz ze zahraničí v důsledku celních plateb poklesl v roce 1932 o 36 %. Současně se snížil také vývoz britských výrobků, a to o více než 9 %. Rozpočtové období 1932–1933 skončilo deficitem přibližně ve výši 3,3 milionu liber, což v porovnání s předchozími lety znamenalo téměř mizivou částku, avšak je nutné vzít v úvahu mezispojenecký dluh Spojeným státům americkým. Velká Británie stále dlužila přibližně 28,9 milionu liber, tudíž konečný celkový deficit tak činil více než 32,2 milionu liber. Navíc vláda použila desítky milionů liber z fondu pro umoření státního dluhu k úhradě běžných výdajů finančního hospodářství. Nový rozpočet na období 1933–1934 proto ministr financí Neville Chamberlain musel sestavit tak, aby udržel příjmy a výdaje státu v rovnováze, neboť rezervy se stále ztenčovaly.³⁰³

Král Jiří V. na již výše zmíněné listopadové schůzi parlamentu současně pronesl trůnní řeč, během níž byly představeny hlavní body vládního programu na rok 1933. Z vnitropolitické perspektivy program zmiňoval nutnost provedení změn v zemědělství. Situaci v zemědělství se vláda snažila zlepšit přijetím zákona *Agricultural Marketing Bill* v červenci 1933, který položil základ k reorganizaci britské zemědělské produkce. Vláda tímto zákonem usilovala o zlepšení úrovně cen zemědělských výrobků a nahrazení zahraničního dovozu domácí produkcí, čímž chtěla podpořit rozkvět domácí zemědělské výroby. Kromě zemědělství pak nový vládní program zdůrazňoval opět naléhavost finanční situace státu a problému nezaměstnanosti, v jejímž kontextu vláda slibovala nová opatření v otázkách pojištění a odborného vzdělání.³⁰⁴

---

³⁰³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 42, 4. periodická politická zpráva z 9. února 1933, s. 7.

³⁰⁴ MOWAT, s. 438.

Dlouhodobý problém nezaměstnanosti totiž stále neustával, naopak se ještě zhoršoval. V létě 1932 dosáhl počet nezaměstnaných přes 2,8 milionu lidí, v lednu 1933 se však bez práce ocitly téměř 3 miliony lidí. Teprve v následujících měsících roku 1933 pak začal počet nezaměstnaných pozvolna klesat. Tento pokles sice neznamenal v žádném směru vyřešení problému, avšak poskytovalo naději, že se situace začíná zlepšovat. Zaměstnanost vzrostla především v oboru stavebnictví, strojní výrobě, textilním a ocelářském průmyslu.³⁰⁵

V závěru roku 1933 a v průběhu roku 1934 se finanční i hospodářská situace státu a otázka nezaměstnanosti jevily poměrně optimisticky a zdálo se, že konečně začínají ustupovat následky světové hospodářské krize. Při stanovení rozpočtu na nové rozpočtové období 1934–1935 se ukázalo, že státní pokladna ke dni 31. března 1934 disponuje přebytkem 29 milionů liber. Zlepšení situace státních financí umožnilo ministru financí Nevillu Chamberlainovi přistoupit k dávno požadovanému snížení důchodové daně o 6 pencí. Dále došlo s platností od 1. července 1934 ke snížení srážek, jimiž byly postiženy podpory v nezaměstnanosti a platy určitých kategorií veřejných zaměstnanců. Rovněž statistiky nezaměstnanosti zaznamenaly oproti předchozímu roku o více než 600 000 nezaměstnaných méně, zvýšila se domácí produkce a také vzrostl vývoz britských výrobků do zahraničí, ovšem stále panovaly obavy Britů z japonské konkurence, zejména v textilním oboru.³⁰⁶

V programu, představeném během trůnní řeči z 20. listopadu 1934, se na poli vnitřní politiky vláda vyjádřila především k sociálním otázkám. Zmínila se o nutnosti přestavby nejchudších dělnických čtvrtí, kde panovaly nehygienické poměry. V roce 1935 se proto usnesla na přijetí

---

³⁰⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 15, 1. periodická politická zpráva z 8. května, s. 21.

³⁰⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1934, inv. č. 11, 1. periodická politická zpráva z 11. června, s. 14–19.

nového bytového zákona, jehož účelem bylo zajistit dostatečné množství zdravotně nezávadných bytů pro chudší vrstvy obyvatelstva. V rámci sociálního zákonodárství vláda prosadila v roce 1935 zákon, týkající se podpor v nezaměstnanosti, *Unemployment Assistance Bill*, který přiznal nezaměstnaným vyšší podpory.³⁰⁷

4.4 Konec MacDonalldovy vlády

Přes stálé přesvědčování veřejnosti o jednotě a pevném postavení vlády, reprezentující politické přesvědčení převážné většiny obyvatelstva, ve vládních stranách panovaly rozpory v názorech na různé otázky vnitřní i zahraniční politiky. Rozdílné náhledy se projevovaly i mezi členy samotného kabinetu, kde u jednoho stolu zasedali příslušníci skupin od krajních konzervativců, přes liberály až po bývalé labouristy, kteří se nyní nazývali Národní labouristé. Největší nepřítizni dvoutřetinové většiny konzervativců v kabinetu čelili sám ministerský předseda James Ramsay MacDonald, ministr zahraničních věcí John Simon a také ministr dominií James Henry Thomas.³⁰⁸

O odchodu MacDonalda a dalších členů kabinetu se ve Velké Británii hovořilo delší dobu. Již v létě 1934 byl MacDonald nucen ze zdravotních důvodů ponechat veškeré práce a odjet na tříměsíční dovolenou, jeho práci tak dočasně převzal Stanley Baldwin. Jisté konzervativní kruhy však doufaly, že se MacDonald do funkce premiéra nevrátí. V říjnu 1934 se však MacDonald vrátil a ve funkci ministerského předsedy zůstal ještě několik měsíců. K dlouho předpovídané změně vlády pak došlo 7. června 1935, kdy MacDonald odstoupil a předal

---

³⁰⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1935, inv. č. 19, 1. periodická politická zpráva z 6. června 1935, s. 22–23.

³⁰⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1934, inv. č. 11, 1. periodická politická zpráva z 11. června, s. 1–3.

předsednictví Baldwinovi. Sám MacDonald se spokojil s postem lorda prezidenta rady.³⁰⁹

Nová vláda byla jmenována 8. června 1935 a ve svém obsazení se jednalo o vládu konzervativní. Oficiálně sice zůstal počet členů, kteří zastupovali liberály a Národní labouristy, nezměněn, avšak konzervativci si podrželi všechny nejdůležitější resorty, snad s jedinou výjimkou ministerstva vnitra, které obsadil bývalý ministr zahraničních věcí liberál John Simon. Jeho úřad převzal Samuel Hoare. Z vlády odešli John Sankey, sir John Gilmour a Edward Hilton Young. Členem kabinetu se nově stal MacDonaldův syn Malcolm, který přijal resort ministra kolonií. Dalšími novými členy kabinetu byli jmenováni ministr práce Alfred Ernest Brown,³¹⁰ ministr pro Indii Lawrence Dundas³¹¹ a lord Eustace Percy³¹² jako ministr bez portfeje.³¹³

Třetí MacDonaldova vláda, takzvaná Národní vláda, se oproti předchozím MacDonaldovým vládám udržela u moci po dobu pěti let. Předností Národní vlády se stala skutečnost, že měla výraznou většinu a nemusela se potýkat se silnou opozicí jako MacDonaldovy předchozí vlády. Avšak v důsledku složení Národní vlády z příslušníků tří politických stran, musely jednotlivé frakce nalézt společný kompromis v otázkách zahraniční i vnitřní politiky. Zahraniční politika Národní vlády se vyznačovala snahou o odzbrojení a jednáními s Německem a dalšími státy, neboť v důsledku německé politiky znovuvyzbrojení se britská vláda obávala o mír a politickou stabilitu v Evropě. Britové se proto snažili prosadit vzájemné garance odzbrojení a bezpečnosti s cílem udržení míru. Dalšími hlavními body britské zahraniční politiky se stala účast na konferenci v Lausanne a světové hospodářské konferenci v Londýně.

---

³⁰⁹ MOWAT, s. 478–479.

³¹⁰ Alfred Ernest Brown (1881–1962) byl liberální politik.

³¹¹ Lawrence John Lumley Dundas, druhý markýz Zetland (1876–1961) byl konzervativní politik.

³¹² Eustace Sutherland Campbell Percy, první baron Percy z Newcastlu (1887–1958) patřil mezi konzervativní členy kabinetu.

³¹³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1935, inv. č. 20, 19. běžná politická zpráva z 12. června, s. 1–4.

V porovnání s politikou druhé MacDonalldovy vlády došlo ke změně především ve stycích se Sovětským svazem, jelikož britské vztahy k němu z několika důvodů částečně ochladly. Na poli vnitřní politiky se Národní vláda věnovala opět otázkám nezaměstnanosti a hospodářským a finančním problémům země, které se na popud Konzervativní strany snažila řešit především zavedením celních tarifů. V průběhu let 1934–1935 se finanční situace státu a také problematika nezaměstnanosti poměrně výrazně zlepšila, lze tedy říci, že se Velká Británie vypořádala s krizí, která ji zasáhla v roce 1931. Představitelé konzervativců, kteří se doposud obávali nést tíhu hospodářských a sociálních problémů sami, se nyní začali vyslovovat pro odchod MacDonalda z pozice ministerského předsedy. V létě 1934 se konzervativcům podařilo na krátkou dobu dosadit svého člena, Stanleyho Baldwina, do premiérské funkce, avšak definitivně se Baldwin stal ministerským předsedou v červnu 1935, kdy MacDonald odstoupil.

5 POVAHA ČESKOSLOVENSKO-BRITSKÝCH VZTAHŮ A REAKCE ČESKOSLOVENSKÉHO VYSLANECTVÍ V LONDÝNĚ NA BRITSKOU POLITIKU V LETECH 1929–1935

Poté, co došlo k dotvoření nového samostatného československého státu, stalo se cílem československých představitelů zajistit státní bezpečnost a udržet evropské uspořádání, stanovené na pařížské mírové konferenci v letech 1919–1920. Především prezident Tomáš Garrigue Masaryk a ministr zahraničních věcí Edvard Beneš usilovali o navázání diplomatických vztahů se západními mocnostmi, tedy s Francií a zejména s Velkou Británií, neboť poté, co se Spojené státy americké vrátily k politice izolacionismu, byla role arbitra poválečného mírového uspořádání přenesena právě na Brity. Českoslovenští státníci doufali v pevné britsko-francouzské spojení, v němž vkládali velkou důvěru. Od těchto dvou států, zejména tedy Velké Británie, očekávali, že zajistí dotvoření demokratického uspořádání evropských států, budoucí evropský mír a také že budou dohlížet na dodržování pařížských smluv a tím tak bude garantována existence nově vzniklých nástupnických států, včetně Československa.³¹⁴

Francie, obávající se dalšího ohrožení ze strany Německa usilovala o zajištění bezpečnosti pro Evropu v podobě garančních smluv, podepsaných Brity, avšak pro Londýn byla důležitá především otázka Impéria. Hlavní pozornost věnoval vnitropolitickým problémům v podobě tíživé hospodářské situace a vysoké míry nezaměstnanosti. V případě evropského kontinentu tak britské zájmy končily na linii řeky Rýn. Československé naděje na potvrzení určitých garancí bezpečnosti se tak obracely spíše na Francii.³¹⁵

---

³¹⁴ DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve 20. století*, Praha 2002, s. 16.; NOVOTNÝ, KOJET, s. 6–8.

³¹⁵ EBERSOLD, s. 12.; NOVOTNÝ, KOJET, 32–34.

Vyslanec Jan Masaryk se k britskému postoji ke střední Evropě vyjádřil ve své běžné politické zprávě ze 4. ledna 1928 takto: *„Anglie, byť by měla ty neb ony povrchní sympatie k problémům netýkajících se britského impéria, jest plně zaměstnána otázkami direktně se jí týkajícími a věcem, které se např. nám zdají vitálně důležitými, nevěnuje té pozornosti, kterou bych i já předpokládal. Očekávat tedy nějakou aktivní nebo vyslovenou pomoc ze strany anglické v našem zápase o stabilizaci a uklidnění střední Evropy by bylo naivní.“*³¹⁶

Českoslovenští státníci ještě vkládali velké naděje do labouristické vlády, která se poprvé v britských dějinách dostala k moci v roce 1924. Očekávali, že se změní nejen vnitřní, ale i zahraniční politika Londýna v poměru k základním problémům poválečného vývoje Evropy, a tedy i k Československu. Brzy však pochopili, že zájmy MacDonalldovy vlády se soustředí na zlepšení vztahů spíše s Německem a Sovětským svazem, zatímco v postojích k Československu a střední Evropě se obecně politika labouristického kabinetu příliš neodlišovala od jeho konzervativních předchůdců. Nástup druhého labouristického kabinetu koncem května 1929 proto pražské ministerstvo zahraničních věcí sledovalo s mnohem menšími očekáváními než v roce 1924. Je však důležité zmínit, že opatrnost britské politiky vůči střední Evropě vyplývala nejen z vlastních priorit, ale v neposlední řadě i ze samotné situace a postavení MacDonalldovy menšinové vlády, která byla nucena věnovat se tíživým vnitropolitickým problémům.³¹⁷

Ani s nástupem Národní vlády Jamese Ramsayho MacDonalda v srpnu 1931 nedošlo k výrazným změnám v britských vztazích k Československu, i přesto, že vyslanec Jan Masaryk tuto vládu charakterizoval takto: *„V poměru k československé republice lze říci, že*

---

³¹⁶ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 1, 1. běžná politická zpráva ze 4. ledna, s. 3.

³¹⁷ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 97, 179–185.

*volba osob je nám velmi příznivá a ze jmenovaných ministrů jediný lord Londonderry je vyložený maďarofil, zastává však resort, který ze stanoviska politického o směrnicích vlády přímo nerozhoduje a mimo to je maďarofilem spíše z důvodů osobních, než věcných. Naproti tomu máme ve vládě řadu osob, které jsou nám velmi nakloněny a z nichž mám osobní styky se Sir Herbert Samuelem, Sir John Simonem, Sir Samuel Hoarem, Thomasem, Cunliffe-Listerem, Archibaldem Siclairem, ovšem vedle jiných členů, které z jejich působení v bývalých vládách rovněž osobně znám.*³¹⁸

Kvalitu britsko-československých vztahů výrazně neovlivnilo alespoň zpočátku ani etablování nacistické diktatury v Německu v souvislosti s nástupem Adolfa Hitlera do úřadu kancléře v lednu 1933. Britské vládní kruhy a veřejnost sice reagovaly převážně kriticky na řadu kroků nacistického režimu, především pronásledování židovského obyvatelstva, přesto ale stále nepřestaly usilovat o dohodu s Německem na poli omezení zbrojení mocností i pod podmínkou ustoupení německým požadavkům.³¹⁹

5.1 Reakce československého vyslanectví na britskou politiku v letech 1929–1935

Československé vyslanectví v Londýně působilo již od roku 1919. Prvním československým vyslancem se zde stal Štefan Osuský, kterého o rok později nahradil Vojtěch Mastný.³²⁰ V průběhu vlády druhého i třetího MacDonalдова kabinetu stál v čele tohoto vyslanectví prezidentův syn Jan Masaryk, který zde zastával funkci vyslance v letech 1925–1938.³²¹

---

³¹⁸ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 56, 23. běžná politická zpráva z 6. listopadu, s. 5.

³¹⁹ DEJMEK, Československo, jeho sousedé a velmoci ve 20. století, s. 237–238.

³²⁰ DEJMEK, Jindřich, Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie 1918–1992, Praha 2002, s. 38.

³²¹ LOCKHART, Robert Hamilton Bruce, Jan Masaryk. Osobní vzpomínky, Londýn 1952, s. 18–19.

Mezi československým vyslanectvím v Londýně a pražským ministerstvem zahraničních věcí probíhala nejen v průběhu let 1929–1935 četná korespondence, jejímž předmětem bylo nejen informování československých politiků o situaci ve Velké Británii, ale také zmapování postojů Britů ve vztazích k Československu a evropským státům vůbec. Edvard Beneš zasílal československému zastupitelskému úřadu takzvané cirkulární telegramy s instrukcemi, co má být zjištěno, jak má být v diplomatických vztazích postupováno a popřípadě, jak na danou problematiku nahlíží československá vláda.³²² Jan Masaryk pak pravidelně a poměrně podrobně informoval československou politickou scénu o veškerém dění ve Velké Británii, jak z hlediska zahraniční politiky Londýna, tak také z hlediska vnitropolitického. Informace do Československa zasílal v podobě běžných politických zpráv, které obvykle odesílal zhruba v týdenních či čtrnáctidenních intervalech. V případě výjimečných událostí však Jan Masaryk kromě běžných zpráv odesílal do Prahy také takzvané mimořádné politické zprávy. Vedle těchto běžných a mimořádných zpráv pak Jan Masaryk ještě psal periodické politické zprávy, které z pravidla odesílal pražskému ministerstvu zahraničních věcí čtyřikrát ročně. Tyto zprávy podrobně shrnovaly politickou situaci Velké Británie vždy zpětně za poslední čtvrtletí. V průběhu let 1929–1935 došlo mezi československým ministerstvem zahraničních věcí a Janem Masarykem k výměně rozsáhlého množství telegramů a rovněž počet Masarykových zpráv, zaslaných do Československa, dosahoval vysoké cifry.³²³

Vyslanec Jan Masaryk v těchto zprávách, odeslaných do Československa, informoval o vnitropolitické situaci Velké Británie, přičemž se podrobně zabýval jednotlivými zákony, přijatými britskou vládou, zasedáními parlamentu, hospodářskými, obchodními a finančními

---

³²² DEJMEK, *Edvard Beneš. Cirkulární telegramy 1920–1935*, s. 7.

³²³ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929–1935, 312 zpráv.

záležitostmi státu. Neopomenul zmínit ani politický vývoj jednotlivých dominií a vztahy v rámci Impéria, a podrobně se pak věnoval také hlavním pilířům zahraniční politiky Velké Británie. Konkrétně zde rozebíral jednotlivé konference, jichž se Velká Británie účastnila a britské vztahy k ostatním státům. Největší pozornost však věnoval otázkám, jež se nějakým způsobem týkaly samotného československého státu a rovněž oblastem, o něž se československá politická scéna nějakým způsobem zajímala.³²⁴

Kromě sledování britských vztahů k Československu, pražské ministerstvo zahraničních věcí pobízelo vyslance Jana Masaryka, aby pozoroval také britské vztahy k ostatním evropským státům. Českoslovenští představitelé se zajímali o britský postoj ke státům, s nimiž Československo spolupracovalo, a také o stanovisko k československým dohodám o spolupráci s těmito státy. Jednalo se o státy Malé dohody, Sovětský svaz, Rakousko, Řecko a Bulharsko. Představitelé Československa současně s velkým důrazem sledovali britské stanovisko ke státům, jichž se naopak obávali. Jednalo se zejména o Německo a Maďarsko, přičemž jejich obavy vycházely především z nesmiřitelnosti těchto zemí vůči Versailleské mírové smlouvě ze strany Německa a Trianonské mírové smlouvě ze strany Maďarska. Obavy československých představitelů vyplývaly také ze skutečnosti, že Československo bylo „dítětem“ těchto mírových smluv, podepsaných v letech 1919–1920 v Paříži.³²⁵ Zájem československých představitelů o britské vztahy k těmto dvěma státům se tak zrodil především ze strachu o vlastní bezpečnost, neboť i přes dlouhodobé úsilí nikdy nedosáhli

---

³²⁴ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929–1935, 312 zpráv.

³²⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 5, 5. běžná politická zpráva z 29. března, s. 3.

garance německých východních hranic po vzoru Locarnského paktu z roku 1925.³²⁶

Hlavními aspekty na poli britské zahraniční politiky, které československá vláda prostřednictvím vyslance Jana Masaryka s napětím sledovala, se tedy staly především otázky, týkající se střední Evropy. Velký důraz kladla Praha především na sledování britského postoje k německé politice ve vztahu ke střední Evropě. Značnou pozornost například věnovala jednak problematice, týkající se německých menšin v Československu a projektu německo-rakouské celní unie, a jednak také vývoji neúspěšné Odzbrojovací konference, probíhající v letech 1932–1934 v Ženevě, a znovuzavedení všeobecné branné povinnosti v Německu v roce 1935.³²⁷

V souvislosti s otázkou německých menšin, k jejichž ochraně se Československo zavázalo během pařížské mírové konference, odeslal Edvard Beneš telegram čtrnácti československým vyslanectvím, včetně Londýna, Paříže, Berlína a států Malé dohody.³²⁸ V tomto cirkulárním telegramu z 10. února 1929 Edvard Beneš reagoval na Stresemannův³²⁹ návrh o minoritách, k němuž se vyjádřil slovy: *„Dosavadní procedura pro zkoumání minoritních stížností přesahuje už naše smluvní povinnosti... Jakékoliv změny k horšímu by znamenaly buď žádat náš souhlas nebo by nás automaticky zbavily povinností dosavadních a vyvolaly nutně velikou mezinárodní akci před radou o celé proceduře minoritní. V tom případě... bychom žádali býti přítomni, což by ovšem znamenalo totéž právo pro ostatních asi deset států, které mají závazky minoritní.“*³³⁰ Československá vláda se obávala zvýšení práv minoritních skupin, neboť v samotném Československu žila tři milionová německá menšina a

³²⁶ DEJMEK, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve 20. století*, s. 17–18.

³²⁷ DEJMEK, *Edvard Beneš. Cirkulární telegramy 1920–1935*, s. 154–166, 188, 226.

³²⁸ AMZV, fond Telegramy odeslané 1929, inv. č. 134–147/29, odesláno 4. ledna.

³²⁹ Gustav Stresemann (1878–1929) byl německý kancléř v roce 1923 a ministr zahraničních věcí v letech 1923–1929. Navrhoval změnu mechanismu projednávání stížností menšin, v podstatě prosazoval zvýšení práv minoritních skupin.

³³⁰ AMZV, fond Telegramy odeslané 1929, inv. č. 134–147/29, odesláno 4. ledna.

maďarská menšina v počtu téměř 750 000 obyvatel.³³¹ Mezinárodní konference o minoritách se konala koncem března 1929 v Londýně a Jan Masaryk ji ve svých zprávách charakterizoval takto: „*Celkově konference vyzněla v názor, že dosavadní ochrana menšin nevystačuje... Společnost Národů sice přijala celou řadu minoritních stížností, omezila se však na formální předání těchto stížností příslušným vládám aniž by se sama postarala o důkladné prozkoumání faktické podstaty takových stížností... V celku konference vyslovila přání, aby britská veřejnost i veřejnost na kontinentě zahájila rozumnou kampaň a tlak na své vlády, aby prostřednictvím zástupců v Ženevě (myšleno každoroční ženevské Shromáždění Společnosti národů) věnovaly minoritním problémům co největší pozornost.*“³³²

Intenzivní reakce československých představitelů vyvolal rovněž projekt celní unie Německa a Rakouska. Ministr zahraničních věcí Edvard Beneš jej označil za přípravu německého anšlusu Rakouska, přičemž se odvolával na podmínky mírových smluv z Versailles a ze Saint-Germain, které zakazovaly spojení těchto dvou států.³³³ Jeho obavy vycházely především z předpokladu, že k celní unii se připojí další středoevropské státy, a Československo tak bude zcela obklopeno německým vlivem. Usiloval proto, aby Jan Masaryk zjistil, jaký je postoj Britů k tomuto německému projektu.³³⁴ Jan Masaryk v běžné politické zprávě z 15. dubna 1931 s obavami popsal britský postoj k celní unii jako velice pozitivní.³³⁵ Tvrdil, že si na Foreign Office zřetelně uvědomují politické důsledky faktického anšlusu pro situaci střední Evropy a především pro celkovou evropskou situaci, zvláště poměr mezi Berlínem a Paříží, přesto ale celní unie vzbuzuje u většiny britské veřejnosti značné sympatie a

³³¹ JOHN, Miloslav, *Čechoslovakismus a ČSR*, Beroun 1994, s. 57.

³³² AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 23, 9. běžná politická zpráva z 2. dubna, s. 2–4.

³³³ AMZV, fond Telegramy odeslané 1931, inv. č. 92–109/31, odesláno 21. března.

³³⁴ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 187.

³³⁵ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 20, 9. běžná politická zpráva z 15. dubna, s. 1–4.

proti snahám o celní jednotu ve střední Evropě nevystupuje ani druhá labouristická vláda.³³⁶ Rovněž zmínil, že Arthur Henderson dal během svého prohlášení ve sněmovně jasně najevo, že Velká Británie proti projektu nijak nezasáhne a že pouze doporučí, aby situaci prošetřil haagský soud. Henderson současně zaslal československému vyslanci v Londýně dopis, jenž zněl: *„Vláda britská uvažovala o tom, má-li se připojit jako účastněná strana k zákroku o anšlusu v Haagu a že rozhodnutí bylo záporné. Jako důvod uvádí nota, že Henderson v Ženevě nebyl jen zástupcem V. Británie, nýbrž též předsedou Rady, se kteroužto skutečností by se nedala porovnat, kdyby nyní V. Británie v Haagu jako interesovaná strana ve věci exponovala.“*³³⁷

Četnou korespondenci mezi československým vyslanectvím v Londýně a pražským ministerstvem zahraničních věcí vyvolaly rovněž plány na svolání Odzbrojovací konference, která se konala s přestávkami v průběhu let 1932–1934 v Ženevě. Edvard Beneš opět pověřil vyslance Jana Masaryka, aby důsledně sledoval britský postoj a návrhy na odzbrojení. Největší obavy Jana Masaryka a československé vlády vyvolala především skutečnost, že Britové byli ochotni Německu ustoupit v jeho požadavku rovnosti států ve zbrojení, neboť se strachovali o bezpečnost Československa a celé střední Evropy. Tyto obavy se ještě vystupňovaly v roce 1935 v souvislosti se znovuzavedením všeobecné branné povinnosti v Německu. Edvard Beneš se k této události vyjádřil v telegramu Janu Masarykovi a dalším československým vyslancům z 21. března 1935 takto: *„Republika československá nebere postup Německa tragicky, pokládá však události za velmi vážné a pro další vývoj poměrů v Evropě za velmi důležité... Československo půjde s blokem velmocí, a bude sledovat důsledně politiku dosavadní... Naši vyslanci musí nyní soustavně ukazovat na význam geografické polohy naší a na*

---

³³⁶ DEJMEK, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, s. 189.

³³⁷ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 40, 1. – 2. periodická politická zpráva z 20. července, s. 22–23.

*význam náš vojenský, politický a diplomatický vůbec. Při tom nepřestane loajálně se snažit o to, aby, bude-li to možno, dohoda s Německem byla opravdu uskutečněna.*³³⁸

Na poli britské vnitřní politiky pak vyvolala největší zájem československého vyslanectví zejména otázka celních tarifů. Vyslanec Jan Masaryk již po zveřejnění říjnových voleb v roce 1931 předvídal, že „*pro Československou republiku budou následky voleb příznivé i nepříznivé*“.³³⁹ Nepříznivé důsledky pro Československo shledával především v celní politice Národní vlády, neboť se obával, že značně ovlivní export československého zboží do Velké Británie a celého Impéria. Dále Jan Masaryk reagoval s obavami také na zemědělský zákon, kterým Národní vláda prosadila podporu domácí produkce, což ovlivnilo československý obchod především ve vývozu ječmene.³⁴⁰

Československým vyslancem v Londýně byl po dobu působení druhé a třetí MacDonalldovy vlády diplomat Jan Masaryk, který informoval pražské ministerstvo zahraničních věcí o veškerých politických událostech ve Velké Británii, týkajících se jak vnitropolitické situace, tak také britské zahraniční politiky, v podobě běžných, mimořádných a periodických politických zpráv. Současně mezi vyslanectvím v Londýně a pražským ministerstvem zahraničních věcí probíhala četná korespondence v podobě telegrafních zpráv, v nichž Edvard Beneš informoval československého vyslance o postojích československé vlády k daným problematikám a podával mu instrukce, jak má v diplomatických jednáních postupovat. Masaryk se pak v těchto zprávách vyjadřoval ke všem aktuálním otázkám a především se soustředil na problémy, týkající se československých zájmů.

---

³³⁸ AMZV, fond Telegramy odeslané 1935, inv. č. 59–93/35, odesláno 21. března.

³³⁹ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 53, 21. běžná politická zpráva z 28. října, s. 5.

³⁴⁰ AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 27, 2. periodická politická zpráva z 25. srpna, s. 15–16.

6 ZÁVĚR

James Ramsay MacDonald byl jednou z klíčových postav britské politiky v meziválečném období, neboť se stal prvním labouristickým premiérem v britských dějinách. Poprvé zastával funkci ministerského předsedy již od ledna 1924, v důsledku takzvané aféry Zinověvova dopisu však byla jeho vláda ještě na podzim téhož roku poražena ve volbách. Znovu byl pak jmenován ministerským předsedou po květnových volbách v roce 1929, v nichž labouristé zaznamenali vítězství. Jelikož ale nezískali absolutní většinu hlasů, musela se tato druhá labouristická vláda, stejně jako před pěti lety, opírat o podporu liberálních poslanců. Pozici vlády současně zhoršovala také skutečnost, že nastoupila do úřadu za poměrně obtížných podmínek, neboť zemi sužovala dlouhodobě špatná hospodářská situace. Stát se potýkal se splácením válečných dluhů Spojeným státům americkým a vysokou mírou nezaměstnanosti.

Nová vláda si, i přes své poměrně špatné postavení, stanovila v celku odvážný program, který představil král Jiří V. během tradiční trůnní řeči 2. července 1929. Z hlediska zahraniční politiky si labouristé vytyčili za cíl mimo jiné opětovné navázání diplomatických a obchodních vztahů se Sovětským svazem, jež byly přerušeny v průběhu působení předchozí konzervativní vlády Stanleyho Baldwina, tedy v roce 1927. S nástupem druhé labouristické vlády totiž došlo k silnému odklonu od směru zahraniční politiky konzervativců, kteří se zajímali především o vnitropolitické problémy země, zatímco na zahraniční politiku nekladli takový důraz. MacDonald však na rozdíl od konzervativců preferoval jednak úzkou spolupráci se Spojenými státy americkými a jednak také navázání především obchodních vztahů se Sovětským svazem či s Německem. Na poli vnitropolitické situace pak labouristický program sliboval zlepšení tíživého hospodářského stavu země a vyřešení problému nezaměstnanosti. Avšak brzy po nástupu MacDonalldovy druhé vlády se ukázalo, že ani ona nedokáže v důsledku silné opozice a také

stávající finanční situace Velké Británie dosáhnout svých rozsáhlých předvolebních slibů.

Po vypuknutí světové hospodářské krize, která se od konce roku 1929 šířila ze Spojených států amerických do celého světa, a zasáhla tak i Velkou Británii, se pak britská hospodářská a finanční situace začala značně zhoršovat. Země se proto v průběhu roku 1931 dostala do vážné finanční krize. Tyto okolnosti měly značný vliv i na postavení samotné MacDonaldovy vlády, v níž se začaly postupně projevovat neshody mezi jednotlivými členy.

V důsledku těchto faktorů nakonec MacDonald podal 23. srpna 1931 demisi, druhá labouristická vláda tak padla již po dvou letech svého působení. Podle nashromážděných informací lze říci, že se vláda nerozpadla pouze v souvislosti s prohlubujícími se hospodářskými a finančními problémy státu, jež vláda nedokázala vyřešit, nýbrž také v důsledku zesilujících rozporů uvnitř Labouristické strany a odlišných postojů jednotlivých členů kabinetu právě ke způsobu řešení zmíněné hospodářské a finanční krize. Srpnová krize totiž nakonec vyústila kromě pádu vlády také v rozvrat Labouristické strany, jež se rozštěpila v zásadě na dvě frakce. Jednu z nich prezentovala skupina osob kolem Jamese Ramsayho MacDonalda. Tito Národní labouristé následovali MacDonalda i v jeho další vládě, k jejímuž sestavení jej po dohodě s konzervativci pověřil král Jiří V. Druhou frakci pak představovala část členů, kteří zůstali v Labouristické straně pod vedením bývalého ministra zahraničních věcí Arthura Hendersona a jež považovali všechny Národní labouristy, a především jejich předsedu MacDonalda, za zrádce.

Nová vláda byla jmenována 24. srpna 1931, představovala však jakousi výjimečnou vládu, jež převzala odpovědnost za všechny politické strany a jejímž primárním úkolem se stalo především prozatímní vyřešení finanční krize. Tato prozatímní koaliční Národní vláda v podstatě

slučovala zástupce všech britských nejsilnějších politických stran, tedy Liberální strany, Národních labouristů a také Konzervativní strany, jež měla největší zastoupení. Značnou převahu si konzervativci uhájili i v průběhu říjnových voleb v roce 1931, v nichž Národní vláda získala důvěru voličů a zaznamenala nezvykle drtivé vítězství.

I přesto, že Konzervativní strana měla v Dolní sněmovně většinu a mohla sestavit kabinet sama, tak této situace nevyužila a souhlasila i nadále s pokračováním MacDonaldova předsednictví. Důvodem takového postoje konzervativců byla především skutečnost, že si uvědomovali obtížnost stávající britské situace. Obávali se důsledků hospodářské krize, jež eskalovala v srpnu 1931, a také prohlubování sociálních problémů, souvisejících se stále rostoucí nezaměstnaností. Předpokládali, že cesta z této krize bude dlouhá a trnitá, nechtěli proto nést tíhu těchto problémů a případného neúspěchu na svých bedrech sami, raději tedy vyčkávali ve stínu Národní vlády až do roku 1935, kdy MacDonald podal demisi a jeho místo tak opět zaujal vůdce Konzervativní strany Stanley Baldwin.

Postavení Národní vlády se jevilo optimističtější než pozice předchozích MacDonaldových vlád, neboť nemusela čelit téměř žádné opozici. Na druhou stranu však v důsledku složení Národní vlády z příslušníků tří politických stran existovala jistá rivalita v samotné vládě. Jednotlivé frakce, jež často nazíraly na jisté otázky vnitřní i zahraniční politiky zcela odlišně, tak musely nalézt společný kompromis. Jelikož konzervativci měli nejsilnější slovo, došlo v porovnání s předchozí MacDonaldovou vládou k jistým změnám. Na poli vnitřní politiky se výrazně změnil postoj k řešení hospodářských a finančních problémů země, neboť Národní vláda se na popud konzervativců uchýlila k zavedení celních tarifů ve snaze ochránit britský trh před cizím zbožím. K jistému obratu však došlo i z hlediska zahraniční politiky. MacDonald sice opět prosazoval otevřenou zahraniční politiku a udržování

diplomatických a obchodních styků s ostatními státy, především se Sovětským svazem, přesto ale vztahy s tímto státem kvůli vlivu konzervativců opět značně ochladly.

Na poli zahraniční politiky se pak v průběhu působení Národní vlády dostala do popředí vládních debat především také otázka odzbrojení a jednání s Berlínem, neboť v důsledku směru politického vývoje v Německu, nastoupeného v průběhu první poloviny 30. let 20. století, se začaly šířit obavy o mír a politickou stabilitu v Evropě. Největší starost Britům působila především německá politika znovuvybrojení armády, snažili se proto prosadit vzájemné garance odzbrojení a bezpečnosti s cílem udržení míru. Nechtěli si Berlín znepřátelit, období let 1933–1935 se proto vyznačovalo politikou ústupků v naději, že uspokojením německých požadavků bude zajištěna stabilita a mír ve střední Evropě. V průběhu Odzbrojovací konference, jež se konala v letech 1932–1934 v Ženevě, tak Velká Británie hledala kompromisy, aby dosáhla dohody s Berlínem. Někteří historici právě zde sledují kořeny britské politiky appeasementu, která i přes svůj původně zcela opačný záměr umožnila vládě v Berlíně po malých krocích dosáhnout jeho cílů a jež nakonec vedla k druhé světové válce.

V současné době, kdy jsou známy důsledky, k jakým politika britského appeasementu nakonec vedla, je britský postoj k Německu hodnocen negativně. Avšak pohlížíme-li na postoj Britů s odstupem, je nutné podotknout, že Velká Británie skutečně věřila, že je možné se s Adolfem Hitlerem dohodnout, a v podobě drobných ústupků tak zabránit narušení míru a stability v Evropě.

MacDonaldova vláda se udržela u moci do 7. června 1935, avšak představitelé konzervativců, kteří se doposud obávali nést tíhu hospodářských a sociálních problémů sami, se již v průběhu let 1934–1935, kdy se zdálo, že Velká Británie se konečně vypořádala s krizí,

vyslovovali pro odchod MacDonalda z pozice ministerského předsedy. V létě 1934 se konzervativcům podařilo na krátkou dobu dosadit svého člena, Stanleyho Baldwina, do premiérské funkce, avšak definitivně se Baldwin stal ministerským předsedou v červnu 1935, kdy MacDonald z důvodu zhoršujícího se zdravotního stavu odstoupil. Po dobu téměř dvou let pak ještě zastával funkci lorda prezidenta rady. V průběhu roku 1937 se však jeho zdravotní stav opět zhoršil, v květnu 1937 proto z vlády definitivně odešel. Následující měsíce prožil v ústraní a 9. listopadu 1937 zemřel.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

7.1 Nevydané prameny

Archiv Ministerstva zahraničních věcí České republiky, dále (AMZV), fond Mírová konference v Paříži a reparace 1918–1938, karton 47, inv. č. 84, *Traité de Paix entre les Puissances Alliées et associées et l'Allemagne et Protokole signés à Versailles, le 28 juin 1919*. Mírová smlouva mezi Mocnostmi spojenými i přidruženými a Německem a Protokol, podepsané ve Versailles dne 28. června 1919.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1928, inv. č. 1–130.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1929, inv. č. 1–69.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1930, inv. č. 1–43.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1931, inv. č. 1–72.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1932, inv. č. 1–42.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1933, inv. č. 1–36

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1934, inv. č. 1–19.

AMZV, fond Politická zpravodajství zastupitelských úřadů, PZ Londýn 1935, inv. č. 1–31.

AMZV, fond Telegramy odeslané 1929.

AMZV, fond Telegramy odeslané 1931.

AMZV, fond Telegramy odeslané 1935.

7.2 Vydané prameny

DEJMEK, Jindřich (ed.), *Edvard Beneš. Cirkulární telegramy 1920–1935*, Praha 2002.

MEDLICOTT, William Norton, DAKIN, Douglas, LAMBERT, Margaret (eds.), *Documents on British Foreign Policy 1919–1939, Series I., Vol. II.*, London 1968.

SELF, Robert (ed.), *The Neville Chamberlain Diary Letters, Vol. 3. The Heir Apparent, 1928–1933*, Aldershot 2002.

7.3 Literatura

ANONYM, *Franco-British Convention on Certain Points Connected with the Mandates for Syria and the Lebanon, Palestine and Mesopotamia*. In: *The American Journal of International Law* 16, 1922, 3, s. 122–126.

ANONYM, *I. International Relations*. In: *Political Science Quarterly* 40, 1925, 1, s. 1–34.

ANONYM, *The British Election*. In: *Advocate of Peace through Justice* 84, 1922, 11, s. 399–401.

ANONYM, *Zahraniční přehledy, Anglie*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 1, 1922, 1, s. 1115–1121.

ASHWORTH, Lucien M., *International relations and the Labour Party. Intellectuals and Policy Making from 1918–1945*, London, New York 2007, s. 118.

BAKER, Noel P. J., *Disarmament*. In: *Royal Institute of International Affairs* 13, 1934, 1, s. 3–25.

BALL, Stuart, *The National Government 1931. Crisis and Controversy*. In: *Parliamentary History* 12, 1993, 2, s. 184–200.

BASCH, Antonín, *Měnová a hospodářská konference v Londýně*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 12, 1933, 1, s. 405–415.

BROŽ, Aleš, *Anglo-francouzská garanční smlouva*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 1, 1922, 1, s. 177–179.

CALLAGHAN, John, *Ross McKibbin. Class Cultures, the Trade Unions and the Labour Party*. In: CALLAGHAN, John, FIELDING, Steven, LUDLAM, Steve (eds.), *Interpreting the Labour Party. Approaches to Labour Politics and History*, Manchester 2003, s. 116–133.

CORTHORN, Paul, *The British Labour Party and the Wider World. Domestic Politics, Internationalism and Foreign Policy*, London, New York 2008.

DEJMEK, Jindřich, *Československo, jeho sousedé a velmoci ve 20. století*, Praha 2002.

DEJMEK, Jindřich, *Diplomacie Československa. Díl I. Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie 1918–1992*, Praha 2002.

DEJMEK, Jindřich, *Nenaplněné naděje. Politické a diplomatické vztahy Československa a Velké Británie 1918–1938*, Praha 2003.

DOERR, Paul W., *British Foreign Policy 1919–1939*, Manchester 1998.

DVOŘÁČEK, Jan, *Janovská konference*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 1, 1922, 1, s. 165–166.

EBERSOLD, Bernd, *Machtverfall und Machtbewusstsein. Britische Friedens- und Konfliktlösungsstrategien 1918–1956*, München 1992.

EWING, Keith D., GEARTY, Connor A., *The Struggle for Civil Liberties. Political Freedom and the Rule of Law in Britain 1914–1945*, Oxford 2000.

FAIR, John D., *The Second Labour Government and the Politics of Electoral Reform 1929–1931*. In: *A Quarterly Journal Concerned with British Studies* 13, 1981, 3, s. 276–301.

FERENČUHOVÁ, Bohumila, *Mierová konferencia, mierové zmluvy a nový európsky systém*. In: DEJMEK, Jindřich (ed.), *Zrod nové Evropy. Versailles, St.-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*, Praha 2011, s. 21–55.

FERGUSON, Neil, *Britské impérium*, Praha 2007.

GRAVES, Pamela M., *Labour Women. Women in British Working Class Politics 1918–1939*, Cambridge 1994.

HAMILTONOVÁ, Mary A., *J. Ramsay MacDonald*, Praha 1924.

HANČ, Josef, *Anglie*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 9, 1930, 1, s. 37–43.

HANČ, Josef, *Anglie v novém roce*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, 1, s. 41–48.

HANČ, Josef, *Britská dělnická strana*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, 1, s. 773–776.

HANČ, Josef, *Velká Británie v roce 1930*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 9, 1930, 1, s. 1269–1278.

HENDERSON, Arthur, *The Character and Policy of the British Labour Party*. In: *International Journal of Ethics* 32, 1922, 2, s. 119–123.

HORABIN, Thomas Lewis, *Politics Made Plain. What the Next General Election Will Really Be About*, New York 1944.

- HUGHES, Michael, *British Foreign Secretaries in an Uncertain World 1919–1939*, London, New York 2006.
- INGLE, Stephen, *British Party System*, London, New York 2000.
- JOHN, Miloslav, *Čechoslovakismus a ČSR*, Beroun 1994.
- JOHNSON, Gaynor, *The Foreign Office and British Diplomacy in the Twentieth Century*, Abingdon 2005.
- JUDGE, David, *Political Institutions in the United Kingdom*, Oxford 2005.
- KAČER, Karel, *Deset let práce pro ideu odzbrojení. II. Locarno*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, s. 776–790.
- LENTIN, Antony, *Germany. A New Cartage?* In: *History Today* 62, 2012, 1, s. 20–27.
- LOCKHART, Robert Hamilton Bruce, *Jan Masaryk. Osobní vzpomínky*, Londýn 1952.
- LOCKHART, Robert Hamilton Bruce, *Ústup ze slávy*, Praha 1935.
- LUŽNÝ, Jaroslav, *Volební program anglické Liberální strany*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, 1, s. 414–417.
- MACDONALD, James Ramsay, *Socialismus*, Praha 1936.
- MACDONALD, James Ramsay, *The Socialist Movement*, London 1931.
- MACDONALD, James Ramsay, *Zahraniční politika anglické strany dělnické*, Praha 1924.
- MACLEOD, Ian, *Neville Chamberlain*, London 1961.
- MACMAHON, Arthur, *The British General Election of 1931*. In: *The American Political Science Review* 26, 1932, 2, s. 333–345.
- MACMILLANOVÁ, Margaret Olwen, *Mírotvorci. Pařížská konference 1919*, Praha 2004.

- MARWICK, Arthur, *Britain in the Century of Total War*, Boston 1968.
- MCKIBBIN, Ross, *The Economic Policy of the Second Labour Government 1929–1931*. In: *Past & Present* 24, 1975, 68.
- MEDLICOTT, William Norton, *British Foreign Policy since Versailles 1919–1963*, London 1968.
- MORAVCOVÁ, Dagmar, *Výmarská republika*, Praha 2006.
- MORGAN, Austen, *J. Ramsay MacDonald*, Manchester 1987.
- MORGAN, Kevin, *Ramsay MacDonald*, London 2006.
- MOWAT, Charles Loch, *Britain between the Wars 1918–1940*, London 1955.
- NOVOTNÝ, Lukáš, KODET, Roman, *Velká Británie a konference v Locarnu. Příspěvek ke studiu kolektivní bezpečnosti ve 20. letech 20. století*, Plzeň 2013.
- ORDE, Anne, *British Policy and European Reconstruction after the First World War*, Cambridge 1990.
- PROCHÁZKA, Rudolf, *Haag a Ženeva*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 8, 1929, 1, s. 1290–1299.
- RAMSDEN, John (ed.), *Oxfordský průvodce britskou politikou 20. století*, Oxford 2002.
- REDVALDSEN, David, *International Library of Political Studies. Labour Party in Britain and Norway. Elections and the Pursuit of Power Between the World Wars*, London 2011.
- SEAMAN, Lewis Charles Bernard, *Life in Britain between the Wars*, London 1970.
- SHARP, Alan, *The Versailles Settlement. Peace making after the First World War 1919–1923*, Basingstoke 2008.

- SHEPHERD, John, *George Lansbury. At the Heart of Old Labour*, Oxford 2002.
- SCHMITT, Bernadotte E., *British Foreign Policy 1931–1932*. In: *The Journal of Modern History* 23, 1951, 2, s. 153–157.
- SIEGFRIED, André, *Dnešní Anglie. Její hospodářský a politický vývoj*, Praha 1926.
- SMITH, Woodruff D., *The New Party and the British General Election of 1931*. In: *Historian* 37, 1975, 4, s. 668–681.
- STEED, Wickham, *Labour Party*. In: *Zahraniční politika. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních* 3, 1924, 1, s. 88–95.
- STEINER, Zara, *The Lights that Failed. European International History 1919–1933*, Oxford, New York 2005.
- TAYLOR, Alan J. P., *English History 1914–1945*, Oxford 1965.
- THOMPSON, Noel, *Political Economy and the Labour Party*, New York 2006.
- WATTS, Duncan, *Ramsay MacDonald. A Labour Tragedy?*, London 1998.
- WILLIAMSON, Philip, *National Crisis and National Government. British Politics, the Economy and Empire 1926–1932*, Cambridge 1992.
- WINKLER, Henry R., *The Emergence of a Labor Foreign Policy in Great Britain 1918–1929*. In: *The Journal of Modern History* 28, 1956, 3, s. 247–258.
- WORLEY, Matthew, *Labour inside the Gate. A History of the British Labour Party between the Wars*, London, New York 2005.
- YEARWOOD, Peter J., *Guarantee of Peace. The League of Nations in British Policy 1914–1925*, Oxford, New York 2009.

ZIMMERMANN, M. A., *Londýnská námořní konference*. In: *Zahraniční politika*. Sborník pro studium mezinárodních otázek politických, právních, hospodářských a sociálních 9, 1930, 1, s. 607–612.

8 SEZNAM ZKRATEK

ILP – *Independent Labour Party*, Nezávislá labouristická strana

LRC – *Labour Representation Committee*, Výbor labouristických zástupců

NSDAP – *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, Národní socialistická německá dělnická strana

SDF – *Social Democratic Federation*, Sociálně demokratická federace

TUC – *Trade Union Congress*, Odborová organizace

9 RESUMÉ

This diploma thesis deals with the effects of James Ramsay MacDonald's governments in Great Britain in the years 1929–1935. I drew from the archive reports of Czechoslovak ambassador in London, Jan Masaryk. The main objective of the study was to analyze the government of the first Labour Prime Minister in British history, the main attention was paid to the second and third Macdonald's government.

The diploma thesis briefly summarizes the political situation in the United Kingdom since the end of the First World War and the main pillars of British foreign policy. It seeks to outline the fall of the Conservative government of Stanley Baldwin in June 1929 and the onset of the second Labour government. It discusses the composition of the government and the priorities of British foreign policy in this period, with regard to questions concerning the Central Area and relations with the Soviet Union. At the same time addresses the major domestic policy issues, particularly economic problems and unemployment problems that escalated in 1931 in connection with the spreading global economic crisis. As a result of the Labour inability to effectively address this crisis and because the Labour Party split into two camps, saw the fall of the second Labour government. MacDonald therefore constructed a so-called National Government in which there were present members of the Conservative Party, the Liberal Party and the National Labour group who broke away from the Labour Party. The study also characterizes the membership and program of internal and foreign policy of the National Government. In the very end is analyzed the response of the Czechoslovak embassy in London.

10 SEZNAM PŘÍLOH

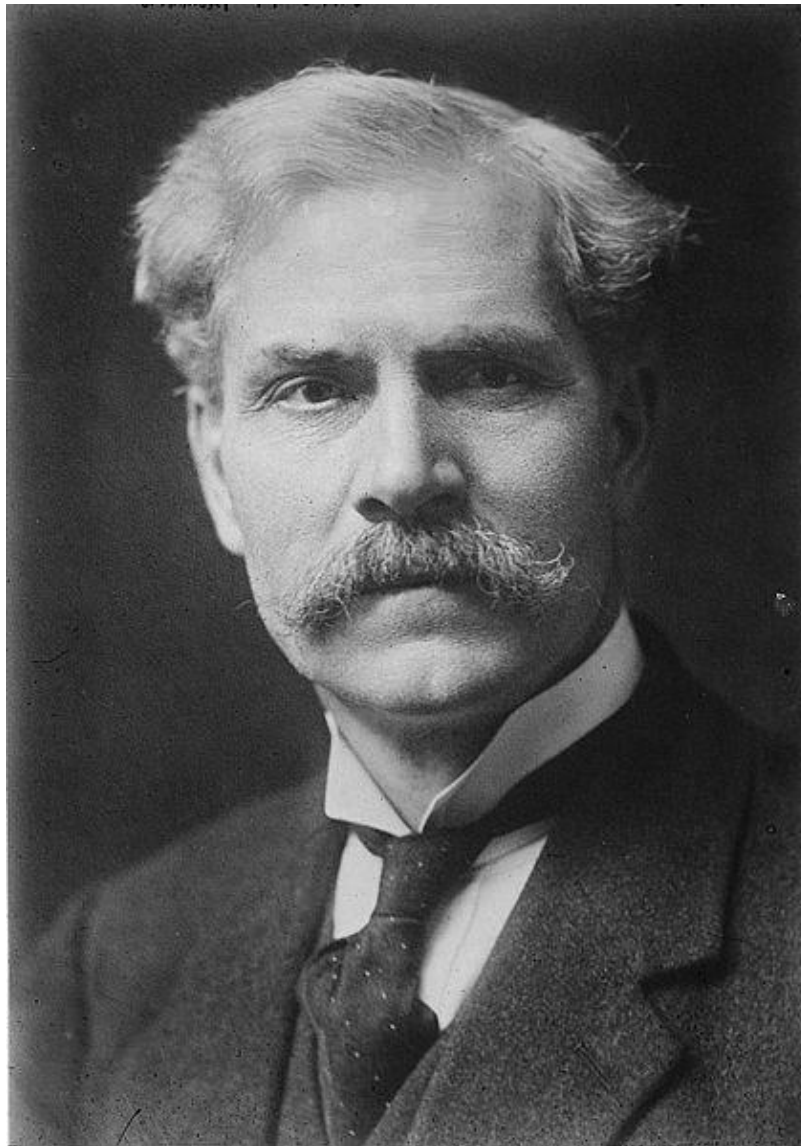
Příloha:

č. 1: James Ramsay MacDonald (1866–1937)

č. 2: Jan Masaryk (1886–1948)

č. 3: Stanley Baldwin (1867–1947)

Příloha č. 1: James Ramsay MacDonald (1866–1937)

Převzato z:

http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ramsay_MacDonald_ggbain_35734.jpg

Příloha č. 2: Jan Masaryk (1886–1948)

Převzato z:

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan Masaryk.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jan_Masaryk.jpg)

Příloha č. 3: Stanley Baldwin (1867–1947)

Převzato z:

[http://en.wikipedia.org/wiki/File:Stanley Baldwin ggbain.35233.jpg](http://en.wikipedia.org/wiki/File:Stanley_Baldwin_ggbain.35233.jpg)